

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

David Broul

**Příčiny mediačního úspěchu kubánské vlády
v kolumbijském mírovém procesu v letech 2012–2016**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar, Ph. D.

Olomouc
2018

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedených zdrojů.

V Olomouci dne

Podpis:

Poděkování: Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Hynkovi Melicharovi, Ph. D. za odborné vedení mé bakalářské práce a poskytování cenných rad a vědeckých podkladů. Dále Mgr. Milanu Školníkovi za poskytnutí užitečných informačních zdrojů a všem, kteří mě při psaní práce podporovali.

Obsah

Úvod	1
1. Teoretická část: Mezinárodní mediace a kontingenční přístup	7
1.1 Smysl mezinárodní mediace a její definice.....	7
1.2 Motivace k přijetí mediace.....	10
1.2.1 Motivace stran konfliktu.....	10
1.2.2 Motivace mediátora	11
1.3 Rámec kontingenčního přístupu ke studiu mezinárodní mediace	12
1.3.1 Kontingenční přístup k analýze mediace podle Ronalda J. Fishera a Loreleigh Keashly	14
1.4 Faktory ovlivňující mediační proces a výsledek	18
1.4.1 Kontextuální proměnné	18
1.4.2 Procesní proměnné	22
2. Mediační intervence v Kolumbii: kontextuální proměnné	27
2.1 Charakter konfliktu	27
2.2 Specifika konfliktu.....	29
2.3 Vývoj konfliktu	32
2.4 Formy řešení konfliktu.....	35
2.5 Charakter stran konfliktu zapojených do mírového procesu v letech 2012–2016 .	39
2.5.1 Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo (FARC-EP)	39
2.5.2 Oficiální instituce státu Kolumbie.....	42
2.6 Načasování mediace a motivace stran sporu nalézt řešení vyjednáváním	43
2.7 Kontext mediátora: zahraniční politika Kuby.....	46
2.7.1 Deviantní případ Kuby v Latinské Americe.....	46
2.7.2 Kubánská zahraniční politika v době studené války	48
2.7.3 Kubánská zahraniční politika po konci studené války	49
2.8 Otázka velikosti, neutrality a nestrannosti mediátora	52
3. Mediační intervence v Kolumbii: procesní proměnné.....	55
3.1 Mediační strategie.....	55
3.1.1 První fáze – Průzkumná jednání, nastavení základních pravidel a agendy formálních rozhovorů (jaro – září 2012).....	56
3.1.2 Druhá fáze – Spuštění formálních jednání a řešení prvních dvou témat agendy (listopad 2012 – listopad 2013)	58
3.1.3 Třetí fáze – Kongresové a prezidentské volby coby referendum o mírovém procesu (prosinec 2013 – červen 2014)	60

3.1.4 Čtvrtá fáze – Zapojení obětí konfliktu do mírového procesu a první vážné přerušení rozhovorů (srpen 2014 – leden 2015).....	62
3.1.5 Pátá fáze – Připojení dalších aktérů, druhé přerušení mírového procesu a dosažení dohody (únor 2015 – srpen 2016)	63
3.1.6 Šestá fáze – Odmítnutí finální dohody ve všeobecném referendu a schválení nové verze Kongresem Kolumbie (srpen – prosinec 2016).....	66
3.1.7 Ověření platnosti hypotéz a teoretických předpokladů	67
Závěr	70
Seznam pramenů a literatury.....	77
Prameny.....	77
Média	78
Literatura	80
Seznam použitých zkratk.....	88
Abstrakt.....	90
Abstract	91

Úvod

V pondělí 26. září 2016 podepsali v kolumbijském městě Cartagena zástupci vlády Kolumbie a ultralevicové povstalecké organizace Revoluční ozbrojené síly Kolumbie – lidová armáda (v originálním znění *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo*, dále jen FARC či FARC-EP) mírovou dohodu. Její konsensuální text definoval podmínky oboustranného příměří, zahrnující např. propuštění rukojmích nebo proces odzbrojení povstalců, a završil tak čtyřleté období intenzivních mírových jednání. Finální dohoda ukončila více než půl století trvajících ozbrojený konflikt, který naplno propukl v polovině 60. let 20. století mezi kolumbijskou vládou a krajně-levicovým guerillovým hnutím FARC coby odpověď na vyloučení Komunistické strany Kolumbie a jejich přívrženců z podílu na vládní moci a na dlouhodobě neřešený problém distribuce zemědělské půdy.

Většina kol mírových rozhovorů mezi představiteli kolumbijské vlády a FARC-EP se uskutečnila na neutrální půdě kubánského hlavního města Havana. Vláda Kolumbie navíc se souhlasem povstaleckého hnutí iniciovala zapojení Kuby jakožto jednoho ze dvou mediátorů řešení konfliktu. Tento diplomatický akt znamenal pro Kubu vyvrcholení snah o navázání partnerských vztahů, o něž její vládní představitelé usilovali od konce studené války. Ten pro karibský ostrov znamenal ztrátu hlavních spojenců a propad do mezinárodní izolace. Spolu s Norskem přijala kubánská vláda v roce 2012 status garantů ujednání vedoucích k příměří i samotného procesu vyjednávání. Funkci mediátora jednotlivých kol mírových rozhovorů zastupoval zkušený kubánský diplomat Rodolfo Eliseo Benítez Verson. Je proto vhodné ptát se na míru zapojení kubánské vlády do průběhu jednání a po jejím skutečném vlivu se statusem garanta.

Případ řešení kolumbijského konfliktu je specifický postupným začleněním velkého množství aktérů do mírových rozhovorů, včetně např. civilních obyvatel poškozených činností krajně-levicových povstalců-teroristů. Autor se ve své bakalářské práci podrobněji zaměřuje pouze na mediační výkon kubánské vlády, pro níž tato zkušenost znamenala vůbec první přímé autonomní zapojení do řešení ozbrojené konfrontace v jiné zemi. Studie se přitom nesoustředí na mediační snahy samotného Rodolfa E. Beníteze Versona, protože jeho osoba při jednáních sehrála roli pouhého zprostředkovatele vůle a rozkazů kubánské komunistické vlády. Cílem práce je komplexní zhodnocení nenásilného zapojení kubánské vlády do řešení konfliktu v kontextu historické diplomatické zkušenosti Kuby v mezinárodním prostoru.

Snahou autora je podat souhrnné teoretické vysvětlení případu mediace mírového jednání stran boje v Kolumbii na základě uznávaných mediačních teorií. Bakalářská práce si klade základní výzkumné otázky: *Jakou pozici zaujímala Kuba v kolumbijských mírových jednáních? Které faktory přispěly k úspěchu mediačního procesu kubánské vlády? Do jaké míry odpovídá realita mediace v případě řešení kolumbijského konfliktu existujícím teoretickým předpokladům? Mohou výstupy kolumbijského případu obohatit teorii a praxi mezinárodní mediace? Pokud ano, jakým způsobem?* Autor k jejich zodpovězení z velké části používá analyticko-teoretický rámec, který ve své monografii *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku* představuje Hynek Melichar (2017). Součástí práce je i autorův pokus testovat platnost zobecňujících hypotéz vycházejících z respektovaných teorií mezinárodní mediace na konkrétním případě. Ty jsou prezentovány v teoretické části studie. Další dílčí a pomocné výzkumné otázky si pak kladou jednotlivé (pod)kapitoly. Tyto následně napomáhají k dosažení dílčích závěrů práce.

V případě názoru na existenci či neexistenci všeobecně platného teoretického vysvětlení úspěchu mediačního procesu se vědci rozcházejí. Někteří se pokouší o nalezení univerzálního postupu použitelného v jakémkoliv případě řešení konfliktu s nenásilným zapojením třetí strany (blíže např. Bercovitch, Houston 1996: 12–14, Bercovitch, Gartner 2009). Větší část autorů pracujících s tzv. „*kontingenčním přístupem*“ se ale ve svých odborných statích přiklání k názoru, že je potřeba každý případ mediace pro svou jedinečnost analyzovat zvlášť (viz např. Jeong 2010: 172–191, Mitchell 2008: 94–104). Kontingenční přístup, s jehož analyticko-teoretickým rámcem pracuje i autorův výzkum, právě zdůrazňuje kontextuální a procesní specifika jednotlivého případu a nepředpokládá existenci jedné univerzálně aplikovatelné teorie mezinárodní mediace. Autor proto zvolil metodu případové kvalitativní interpretativní studie. Práce se nesnaží potvrdit či vyvrátit relevantní mediační teorie, ale spíše upozornit na určité zvláštnosti jednoho konkrétního případu a možné nedostatky existujících zobecňujících vysvětlení.

Autor se dále snaží pomocí teorie analyzovat příčiny závislé proměnné, tedy úspěchu mírového řešení v Kolumbii. Úspěšnost mediačního procesu je ovšem potřeba definovat. Právě definice úspěšnosti ale názorně ukazuje nejednotnost rozdílných přístupů vědců zabývajících se teoriemi mezinárodní mediace (srovnej Frei 1976: 69, Touval and Zartman 1985: 14, Bercovitch and Langley 1993). Obecně však odborná literatura (viz např. Bercovitch, Anagnoson a Wille 1991: 8, Kriesberg 1991: 19, Bercovitch, Gartner 2009: 31) hodnotí úspěch mediace na stupnici *neúspěch – částečné řešení* (nejčastěji dosažení příměří) – *úspěšné řešení* (zpravidla celkové ujednání a transformace konfliktu). Vzhledem k minimálnímu časovému

odstupu od druhé verze *Finální dohody o ukončení ozbrojeného konfliktu a tvorbě stabilního a trvalého míru*, vyjednané v říjnu 2016, není možné jednoznačně konstatovat, že dohoda vedla k úspěšnému a trvalému řešení. Nicméně na základě doposud uskutečněných kroků se zdá, že tomu tak je. Během prvního pololetí roku 2017 byli povstalci z FARC-EP přemístěni do 26 tzv. Přechodných venkovských normalizačních zón (*Zonas Veredales Transitorias de Normalización*) a Přechodných normalizačních táborů (*Puntos Transitorios de Normalización*), kde došlo pod dohledem mezinárodních organizací k jejich odzbrojení a resocializaci. Teroristická organizace se tak stáhla z jí okupovaných, převážně rurálních území. Ke konci srpna 2017 ohlásili vůdci FARC transformaci povstaleckého hnutí v politickou stranu. Splnění výše popsaných náležitostí je součástí obsahu finální dohody.

Ke konci roku 2017 začal fungovat jeden z nejvýznamnějších a současně nejkontroverznějších přechodných mechanismů, na němž se jednací strany dohodly v prosinci 2015. Jedná se o tzv. „Zvláštní jurisdikci pro mír“ (*Jurisdicción Especial para la Paz*), nástroj pro posuzování míry trestů za zločiny spáchané v době kolumbijského konfliktu. Mechanismus, značně kritizovaný už v původní formě kvůli promíjení mnohých vážných zločinů, prošel během legislativního procesu řadou pozměňovacích úprav. Kritici upozorňují, že jsou v rozporu s některými rozhodnutími Mezinárodního trestního soudu. De facto amnestie pro velkou část povstalců se stala jedním z důvodů odmítnutí první konečné dohody ve všeobecném referendu dne 2. 10. 2016 a kolumbijský národ v názoru na její přínos k míru rozděluje dodnes. K úspěchu dohody také rozhodně nepřispívá činnost polovojských milicí napojených na překupníky drog, které po odchodu jednotek FARC začaly okupovat zemědělské oblasti a terorizovat tamní obyvatelstvo. Protože ale od přijetí finální dohody doposud nedošlo k vážnější konfrontaci mezi kolumbijskou vládou a FARC a jelikož výše popsané krizové momenty provázejí implementaci většiny mírových řešení tzv. „*nepoddajných*“ (dlouhotrvajících, zdánlivě neřešitelných) konfliktů (viz např. Melichar 2017), lze výsledek mírového procesu v Kolumbii považovat za úspěšný.

Úspěch mediace, jenž mezinárodní společenství v roce 2016 ocenilo Nobelovou cenou za mír udělenou iniciátorovi jednání kolumbijskému prezidentovi Juanu Manuelovi Santosovi Calderónovi, je v práci závislou proměnnou. K tvrzení, že v kolumbijském případě lze hovořit o úspěšné mediaci přispívá i fakt, že míra násilností v Kolumbii od zahájení mírových jednání významně poklesla (Freedom House 2017, HRW 2017) a konflikt se daří transformovat na politickou úroveň. Podle agentury *Freedom House* stoupl rating Kolumbie jako jediné zemi světa za rok 2016 v žebříčku demokratičnosti a pohybuje se na pomezí hodnocení *částečně svobodný – svobodný* stát. Úspěch mediace – závislou proměnnou – autor práce vysvětluje

pomocí několika nezávislých proměnných, které při analýze úspěšných a neúspěšných mediačních snah užívá rozsáhlá odborná literatura. Zmíněné proměnné jsou v rámci zachování základního kontingenčního přístupu analýzy úspěchu mediace rozděleny do dvou primárních kategorií: kontextuální a procesní. Kontextuální proměnné vycházejí z okolností vzniku a vývoje konfliktu a jejich souvislosti s jednotlivými aktéry a mediátorem, procesní proměnnou je ve studii mediační strategie. V rámci kontextu mediátora jsou vysvětlovány proměnné neutrality, zkušenosti či velikosti třetí strany a načasování nenásilné mediační intervence.

Autor si klade za hlavní cíl analyzovat výše popsané nezávislé proměnné v kontextu průběhu a řešení kolumbijského konfliktu a na základě toho vysvětlit příčiny úspěchu mediace kubánské vlády. V tématu práce se odráží autorův zájem o státy Střední a Jižní Ameriky, které i přes často deklarovanou demokratičnost režimů procházejí procesem neustálé tranzice v podobě změn ústav, potažmo systémů, násilných převratů nebo ukončení dlouholetých občanských válek. V posledních letech lze v zemích Latinské Ameriky pozorovat snahu o řešení nebo prevenci konfliktů spíše vzájemným vyjednáváním než násilnou intervencí. Příklady lze najít na Kubě, ve Venezuele nebo právě v Kolumbii. Tamějšímu úspěšnému mírovému procesu, který proběhl v letech 2012–2016, se doposud věnovalo pouze několik málo odborných článků světových autorů. Analytických textů zabývajících se konkrétně mediačním výkonem Kuby během mírových jednání je pak naprosté minimum. Mnohem více publikací se věnuje průběhu kolumbijské občanské války.

Bývalý předseda Kolumbijsko-americké asociace Bert Ruiz představil v monografii *The Colombian Civil War* podrobný přehled vývoje konfliktu. Klade však přílišný důraz na vztah Kolumbie se Spojenými státy americkými, a proto monografie nepředstavuje uspokojivý zdroj pro výzkum bakalářské práce. Přehlednější interpretaci kolumbijské občanské války nabízí stať Maria Aguilera Peñaho *Las FARC: la guerilla campesina, 1949–2010. ¿Ideas circulares en un mundo cambiante?*, podrobně se zaměřující na činnost povstaleckého hnutí FARC. Obě monografie se ovšem věnují historii konfliktu ještě před zahájením mírových rozhovorů. V českém prostředí doposud nevyšla žádná monografie představující výhradně kolumbijskou občanskou válku. Ve sborníku *Zapomenuté konflikty* vyšel přínosný příspěvek Soni a Josefa Smolíkových *Ozbrojený konflikt v Kolumbii*, z něhož autor čerpá řadu informací. Vývoji války a jejímu řešení se v České republice ale věnují převážně média. Odborné články jsou spíše výjimečné (viz např. Kudynová 2016). Autor se proto svou bakalářskou prací snaží vyplnit značnou mezeru originálním příspěvkem.

Práce má navíc i praktický přesah do oblasti studia nenásilného zapojení třetí strany do probíhajícího konfliktu, čímž přispívá k diskusi o efektivitě mezinárodní mediace.

Analýzou zmíněné sféry se zabývá nespočet zahraničních autorů. Teoretická část práce vychází z respektovaných teorií mezinárodní mediace, které byly vydány ve formě monografií, sborníků či odborných článků v impaktovaných periodikách, např. *Journal of Peace Research* nebo *Conflict Management and Peace Science*. Mezi nejrůznějšími studii vyniká dlouholetý rozsáhlý výzkum profesora mezinárodních vztahů na novozélandské University in Canterbury Jacoba Bercovitcha (1946–2011), který dominuje teoretické části této bakalářské práce. Autorova analýza mediačního výkonu kubánské vlády, otázky neutrality Kuby či načasování její nenásilné intervence se dále opírá o teoretické poznatky Saadii Touvala a Iry Williama Zartmana nebo odborníků spolupracujících se zmíněným J. Bercovitchem, mezi něž patří např. Allison Houston, Jeffrey Langley či Scott Sigmund Gartner. České prostředí doposud nepřispělo mnoha studii k výzkumu mezinárodní mediace. Práce tuzemských autorů se převážně zaměřují, stejně jako tato bakalářská práce, na konkrétní případové studie, v jejichž rámci vědci zkoumají kompatibilitu teoretických předpokladů s mediační praxí (viz např. Řehák 2011, Melichar 2017).

Další zdroje kvalitativních dat představují komuniké z mírových jednání, jež se strany zavázaly pravidelně vydávat a o nichž ve většině případů referoval na svých internetových stránkách kolumbijský analytický týdeník *Semana*. Nikdo z aktérů rozhovorů dosud nepublikoval autobiografickou knihu nebo neposkytl přímé svědectví představující podrobný vhled do průběhu mírového procesu. Velmi dobrým zdrojem informací je nicméně interní dokument Kongresu Spojených států *Colombia's Peace Process Through 2016*, v němž odbornice na Latinskou Ameriku June S. Beittel představuje komplexní přehled událostí mírového procesu v Havaně. Autorka v dokumentu dokázala nashromáždit veškerá dostupná, mnohdy ve chvíli rozhovorů neveřejná fakta, text proto autorovi slouží jakožto základ popisu samotné mediační události z let 2012–2016. Velmi detailní přehled celého řešení konfliktu pak podává přední výzkumná a řídicí organizace *The Washington Office on Latin America* (WOLA). Její internetová databáze *Colombia Peace* nabízí unikátní, komplexní zdroj informací a základních dokumentů týkajících se války v Kolumbii a jejího mírového řešení. Ucelený pohled na mezinárodní politiku kubánské komunistické vlády dále autorovi poskytuje příspěvek Jorgé I. Domíngueze hlásícího se k neorealistickému paradigmatu v precizně sestaveném sborníku *Latin America in the New International System*. Protože však J. I. Domínguez pojednává o kubánské diplomacii pouze do konce 20. století, doplňuje autor poznatky o současné kubánské zahraniční politice z dokumentu odborníka na Latinskou Ameriku Marka P. Sullivana *Cuba: Issues and Actions in the 114th Congress* vydaného think tankem *Congressional Research Service* roku 2017.

První část bakalářské práce představuje teoreticko-metodologický rámec. Autor v ní definuje pojem mezinárodní mediace a následně představuje mnohými odborníky využívaný kontingenční přístup. Součástí první kapitoly je i teoretické ukotvení kontextuálních i procesních proměnných. Autor se zabývá zejména otázkami neutrality, zkušenosti a velikosti mediátora a správného načasování úspěšné nenásilné intervence, o nichž se vedou v odborné literatuře spory, a představuje konkrétní mediační strategie. Následující část se zabývá samotnými kontextuálními proměnnými. Druhá kapitola pojednává o charakteru, průběhu a stranách kolumbijského konfliktu, jehož pochopení je dle rámce kontingenčního přístupu klíčovou součástí mediačního procesu, právě tak jako porozumění aktivit kubánské komunistické vlády v mezinárodním prostředí. Zmíněný kontext zahraničněpolitického jednání Kuby se zvláštním zaměřením na vztah k jihoamerickému regionu a kubánskou mediační zkušenost přibližují poslední dvě podkapitoly druhé části. V šesté a osmé podkapitole druhé části pak autor analyzuje základní kontextuální proměnné načasování intervence, subjektivní nestrannosti a velikosti mediátora. Třetí kapitola se soustředí na analýzu základní procesní proměnné, tedy volby mediační strategie, v kontextu průběhu samotného mírového jednání. Z důvodu lepší přehlednosti rozdělil autor stěžejní třetí část do podkapitol podle jednotlivých fází dlouhého mírového jednání v letech 2012–2016. Poznatky získané v práci jsou shrnuty v závěru, který nabízí ucelený přehled příčin úspěchu mediačního výkonu kubánské vlády.

1. Teoretická část: Mezinárodní mediace a kontingenční přístup

Obecným souslovím „*management konfliktu*“ se označuje velký počet přístupů a metod řešení konfliktních situací. Termínem není myšleno vyhýbání se a předcházení konfliktu. Management konfliktu označuje proces usilující o zastavení destruktivních aspektů střetu a realizaci jeho konstruktivního potenciálu. Podmnožinou zobecňujícího termínu je dlouhá řada různých jednání od užití vojenské síly po vyjednávání a mediaci. Autorův zájem se soustředí na nenásilnou metodu řešení konfliktu, konkrétně na praktické užití mezinárodní mediace. Tento termín odkazuje buď k mediaci konfliktu mezi státy, anebo k účasti externího aktéra při řešení vnitrostátního sporu.

Obecně je mediace metodou managementu konfliktu, spočívající ve snaze stran konfliktu dosáhnout řešení svých problémů prostřednictvím nenásilného zapojení třetí strany čili mediátora. Lze se s ní setkat na mnoha úrovních formální i neformální povahy, od řešení sporů v pracovním kolektivu až po mírová jednání o ukončení internacionálních konfliktů. Z povahy je mediace nenásilná, dobrovolná ve strukturaci a účasti a ad hoc v zaměření. Nevychází z žádné přímo legální báze či institucionalizované pravomoci; závisí na schopnostech a zdrojích mediátora. Pro tyto charakteristiky je mediace hojně užívána státy a organizacemi preferujícími svobodnější a přímější metody rozhodování (Bercovitch 2006: 290).

1.1 Smysl mezinárodní mediace a její definice

Jednotlivci, skupiny, různá společenství a státy se snaží napříč známou historií nalézt mechanismy a instituce zabráňující šíření násilí a usilující o zajištění míru a vlády zákona. Tyto prostředky zahrnují řadu jednání od verbální konfrontace, přes duely až po různé formy přímého násilí. Důkazy o snahách nalézt důmyslné řešení vzájemného antagonismu se objevují již v Thukydidových Dějinách Peloponéské války nebo Homérově slavné Iliadě (Bercovitch 1992: 1, Thukydides 1977). V průběhu času se snahy soustřeďují k používání co nejdůmyslnějších řešení zapojení stran konfliktu při odvrácení přímého násilí coby mechanismu managementu konfliktu. Velmi úspěšnou praktickou metodou při řešení konfliktu a ustanovení určité formy regionálního i mezinárodního pořádku se stala mediace (Bercovitch 1991: 3). William J. Dixon dokonce shledal ve svém výzkumu, vyhodnocujícím velký počet užitých technik managementu konfliktu, mediaci nejefektivnějším nástrojem předcházení eskalace sporu a podpory mírového uspořádání (Dixon 1996).

V současném mezinárodním prostředí, kde se nedodrží obecně přijímaná pravidla a nerespektuje se autorita regulující vzájemné jednání aktérů, v němž pokračující sofistikace a zvyšování ničivé moci zbraní prodražuje každý konflikt a kde je moc rozdělena mezi velký počet stran chránících si svoji suverenitu, mediace nabízí účinnou metodu řešení konfliktů mezi státy (Bercovitch 1991: 3). Proto se jí političtí vědci začali aktivně zabývat v 60. letech minulého století (viz např. Young 1967, Burton 1969), v době eskalace mnoha konfliktů. Své úsilí pak značně zvýšili s rostoucí anarchizací mezinárodního prostředí po konci studené války. Nicméně spolu s pokračujícím rozměňováním po dlouhá léta platných pravidel je čím dál obtížnější rozeznat mezi vnějším nebo vnitřním konfliktem a následně mezi vnitrostátní a mezinárodní mediací (Kleiboer 1996: 360). Tento trend doprovází stále se zvyšující zájem o výzkum mediace a její teoretické ukotvení.

Spolu s rostoucím počtem vědeckých příspěvků do odborné diskuze o mediaci stoupá problém terminologického a definičního uchopení pojmu. Obecně je přijímána minimální definice Jacoba Bercovitcha, jenž mediaci popisuje coby „*formu managementu konfliktu, která do procesu řešení zapojuje třetí stranu neúčastnící se sporu*“ (Bercovitch 1991: 3). J. Bercovitch ponechává svojí definicí prostor pro specifika doprovázející konkrétní konflikty a metody jejich řešení. V jiných svých pracích J. Bercovitch doplňuje definici očekávaným jednáním mediátora, tedy poskytnutím asistence či pomoci se změnou bez užití jakéhokoliv druhu násilí, a dodává, že „*mediace je v podstatě formou ‚asistovaného vyjednávání‘*“ (Bercovitch 2006: 290). Právě ve snaze vyřešit konflikt dvou i více stran nenásilnou cestou a mírovými prostředky, spočívá význam mediace, což potvrzují i další badatelé (srov. Kleiboer 1996, Mareschal 2003, Zartman 2008). Tobias Böhmelt uvádí „konsenzuální“, velmi často užívanou definici mediace J. Bercovitcha, která shrnuje zmíněné podmínky: „*Proces managementu konfliktu, obsahující žádost stran konfliktu o asistenci jednotlivců, skupin, států nebo organizací, anebo přijetí nabídky pomoci od těchto subjektů, při snaze urovnat konflikt či vyřešit vzájemné neshody, aniž by se kdokoliv uchýlil k užití fyzické síly nebo by se odvolával autority zákona.*“ (Bercovitch citován in Böhmelt 2011: 15) Christopher W. Moore pak ve své definici předkládá prvky dobrovolnosti zapojení třetí strany a vzájemně akceptovatelné shody na sporných otázkách (Moore 1996: 15), Ira William Zartman navíc zmiňuje úkol mediace přivést řešení k dohodě, která je přijatelná pro strany konfliktu a souzní se zájmy mediátora (Zartman 2008: 164).

Užití různých definic názorně ukazuje hlavní rozpor, který provází celý výzkum mediace. Vědci se ve svých úvahách dostávají do sporu ohledně upřednostnění obecnější formulace a zobecňujících závěrů, anebo užšího vymezení podstatných náležitostí

a s tím spojené kontextuální a procesní specifikace každého jednotlivého případu. J. Bercovitch uvádí, že „*mediace je především adaptivní a pohotově reagující*“ (Bercovitch 1992: 4, Bercovitch, DeRouen 2004: 154) a reflektuje rozdílné situace, odlišné problémy a různé strany. Proto J. Bercovitch představuje osm charakteristik, které by měly být navzdory velké rozmanitosti mediačních aktivit nedílnou součástí každého nenásilného zapojení třetí strany do řešení konfliktu. Všechny níže uvedené vlastnosti vycházejí z dlouhodobého empirického výzkumu různých mediačních snah:

1. Mediace je rozšířením a pokračováním pokusů stran konfliktu vyřešit vlastní spor.
 2. Mediace zahrnuje intervenci jednotlivce, skupiny či organizace do sporu mezi dvěma nebo více aktéry.
 3. Mediace je nedonucovací, nenásilná a konečně nezávazná forma intervence.
 4. Mediace proměňuje bilaterální spor v triadickou interakci. Mediace, zvýšením počtu aktérů ze dvou na tři, způsobuje významné strukturální změny a vytváří nové podmínky pro dosažení dohody.
 5. Mediátor vstupuje do konfliktu za účelem nějakým způsobem jej ovlivnit, změnit, vyřešit či modifikovat.
 6. Mediátoři s sebou přinášejí, ať už vědomě či ne, myšlenky, znalosti, zdroje a zájmy – své vlastní, anebo skupiny či organizace, již reprezentují. Mediátoři jsou často významnými aktéry s vlastními předpoklady a agendou pro daný spor. Mediátoři mohou být často jak zainteresovanými, tak zúčastněnými stranami.
 7. Mediace je dobrovolnou formou intervence. To znamená, že strany konfliktu si udržují kontrolu nad výsledkem sporu (ne-li nad celým procesem), a stejně tak mají svobodnou volbu, zda mediaci či mediátorovy návrhy přijmou či odmítnou.
 8. Mediace funguje pouze na ad hoc základě.
- (Bercovitch 1992: 4–5, Melichar 2017: 24–25)

Z představených definic a charakteristik vychází velká spousta vědců při svých výzkumech mediace nejen v mezinárodní oblasti. I autorova studie má definiční a terminologický základ ve formulacích J. Bercovitche. S velkou pravděpodobností totiž odpovídají podmínce uspokojivé definice zahrnující dostatečné postižení komplexnosti procesu mediace a zároveň aplikovatelnost na širokou škálu různých konfliktů (Bercovitch, Gartner 2009: 5).

1.2 Motivace k přijetí mediace

Mediace často představuje rozšíření a pokračování vlastních snah stran konfliktu řešit vzájemný spor. Na tomto místě je ovšem vhodné se tázat po motivaci v konfliktu zainteresovaných aktérů k žádosti o asistenci či pomoc při řešení konfliktní situace a zároveň po pohnutkách, které třetí stranu vedou k přijetí role mediátora. Pro uskutečnění mediace je potřeba, aby nastaly příslušné podmínky. Nejčastěji odborná literatura uvádí užití mediace:

1. v dlouhotrvajících, vleklých a komplexních konfliktech;
2. v případě, kdy se vlastní snahy stran konfliktu řešit vzájemný spor dostaly do slepé uličky;
3. když jsou strany připravené spolupracovat na překonání patové situace;
4. v momentu, kdy žádná ze stran není ochotná čelit dalším nákladům nebo ztrátám na životech;
5. při kalkulaci aktérů konfliktu, která jim předpovídá vzájemný zisk z urovnání sporu formou nenásilného zapojení třetí strany.

(srov. Bercovitch 1992: 8, Bercovitch, Jackson 2001: 61–62, Melichar 2017: 26–27)

Kromě výše popsaných obecných předpokladů a motivací přináší každá ze stran do jednání vlastní konkrétní zájmy, pohled na konflikt a zdroje. Šíře zapojení do řešení konfliktu je pak stejně heterogenní jako podoba zúčastněných aktérů a zabírá škálu od pasivního k vysoce aktivnímu jednání. Celý kontext motivací, šíře zapojení aktérů do řešení konfliktu, volba vhodné strategie apod. společně formují podobu a charakter mediačního procesu v konkrétním mezinárodním sporu (Bercovitch 1992: 8, Melichar 2017: 26).

1.2.1 Motivace stran konfliktu

Tradiční přístup k mediaci předpokládá, že strany konfliktu a mediátor mají pouze jeden pádný důvod k zahájení intervence, a to touhu redukovat, utlumit nebo vyřešit konflikt. Takový společný humanitární zájem může být přítomen v některých fázích mediačního úsilí, ale skutečné zájmy jsou zpravidla méně altruistické (Bercovitch 1992: 8) Aktéři konfliktu sdílí řadu dalších důvodů, které vedou k přijetí účasti třetí strany. Podle tvrzení J. Bercovitcha, strany konfliktu mohou chtít iniciovat mediaci v domněnání, že jim tato flexibilní forma managementu konfliktu pomůže správně porozumět podstatě sporu, redukuje některá rizika a přiblíží je k uspokojivému řešení. Motivací může být i očekávání jedné ze stran, že mediátor pobídne druhou stranu k jednání a ovlivní její činnost. Aktéři konfliktu mohou dále v nenásilném zapojení třetí strany spatřovat závazek ke skutečnému vyřešení sporu,

anebo příležitost k zisku garanta ověřujícího implementaci a dodržování případné dohody, ale mohou rovněž nalézt hlavního viníka eventuálního selhání mírových jednání (Tamtéž: 9).

Marieke Kleiboer (1996: 367) poukazuje spolu s výše zmíněnými i na motivy čistě válečně strategického a taktického charakteru. Strany konfliktu mohou přijmout mediaci například proto, aby získaly čas na vyřešení dilematu ohledně užití vojenské síly či přijetí ústupků vůči druhé straně. I. W. Zartman (2008: 161) přikládá navíc motiv zachování si dobré reputace při posunu směrem k ústupkům a kompromisu. Výčet motivů nemůže obsáhnout všechny možnosti, z výše uvedeného je ale patrné, že pohnutky k mediaci vychází převážně ze zjištěných důvodů.

1.2.2 Motivace mediátora

Jacob Bercovitch rozlišuje pohnutky k zahájení mediačních snah neoficiálního a oficiálního mediátora. Protože rozdělení nemůže být absolutní a oficiálně uznaného mediátora může k intervenci vést některá z motivací neoficiálního prostředníka, autor v práci uvádí všechny možnosti, které J. Bercovitch představuje. Neoficiálního mediátora, za nějž je označen nedelegovaný jednotlivec, může k zahájení mediace vést záměr být nástrojem změny struktury dlouhotrvajícího konfliktu, anebo pozorovat, analyzovat a ovlivňovat stávající mezinárodní konflikt. K motivacím neoficiálního mediátora je dále připisována i touha získat přístup k politickým lídrům, uvést do praxe vlastní ideje z oblasti managementu konfliktu nebo posílit osobní postavení a profesní status, tedy záměr spjatý s předešlými motivy (Bercovitch 1992: 8).

V případě oficiálního reprezentanta vlády či organizace mohou převažovat rozdílné motivy. Jednotlivec či politický aktér má možnost zahájit mediaci v případě získání mandátu k intervenci. Dále v okamžiku, kdy by pokračující spor mohl ohrozit vlastní zájmy mediátora, v případě žádosti jedné ze stran či více aktérů k zahájení mediace, anebo za záměrem zachovat nedotčené struktury, jichž jsou strany konfliktu členy. Oficiální mediátory může k zahájení mediace motivovat i vědomí rozšíření a posílení vlastního vlivu vyjádřením vděku za úspěšnou snahu nebo tím, že se stanou pro strany konfliktu nepostradatelnými. Mediátor se především stejně jako aktéři konfliktu zapojuje do procesu mediace a vynakládá vlastní zdroje v očekávání budoucího zisku (Bercovitch 1992: 8, Zartman 2008: 156).

Tak či onak, mediátor i strany konfliktu mají mnoho přesvědčivých důvodů pro zahájení intervence. Jak ale uvádějí I. W. Zartman a S. Touval (1996: 446), mediátor občas čelí počátečnímu odmítnutí ze strany aktérů konfliktu. Je-li motivace třetí strany dostatečně silná, jejím prvním diplomatickým úkolem se stává schopnost přesvědčit aktéry konfliktu o kvalitě

vlastních mediačních služeb. Přes rozdílné motivace k zahájení mediace, zapojení mezinárodních aktérů do řešení konfliktů coby mediátorů představuje velice užitečný politický nástroj naplňování vlastních zájmů bez vytváření nijak velké opozice (Touval 1992: 233–234).

1.3 Rámec kontingenčního přístupu ke studiu mezinárodní mediace

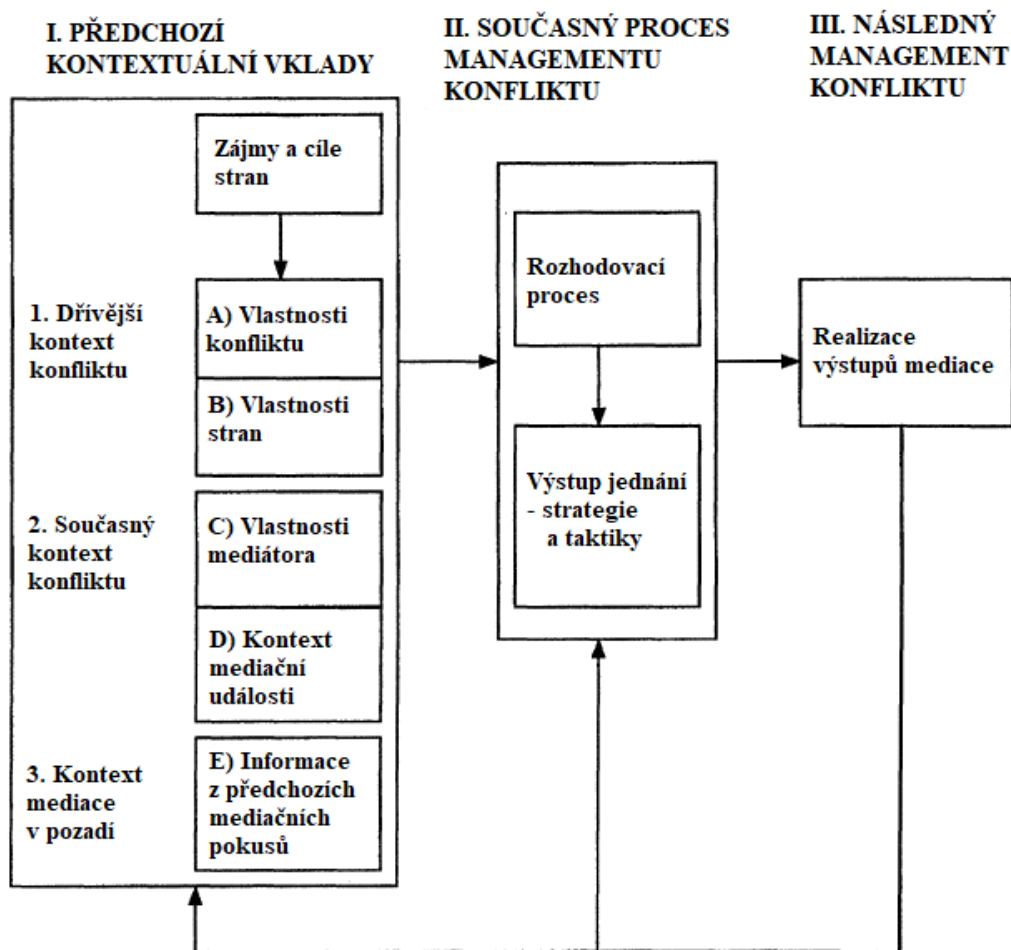
Vztah mezi procesem mezinárodní mediace a jejími úspěšnými výsledky je často zmiňován, zřídka definován a zpravidla nepochopen (Bercovitch, Houston 1996: 14). Nejistota ohledně korelace nezávislých proměnných, zahrnujících kontext konfliktu a jeho stran spolu se samotným procesem mediace, a závislé proměnné – mediačního úspěchu – leží už v samotné definiční a terminologické neukotvenosti zmíněné závislé proměnné. V odborné diskuzi nelze nalézt shodu na kritériích, podle nichž by se dala stanovit obecně přijímaná definice úspěchu mediace. Političtí vědci vymezují ve svých studiích mediační úspěch například pomocí stanovení doby dodržování vyjednaných podmínek míru. Zároveň se ale nedokáží shodnout jak na konkrétním čase, který uplynul od stvrzení dohody, tak na celkovém uspořádání zobecněném do podob příměří, částečného nebo úplného řešení (viz např. Frei 1976: 69, Bercovitch, Langley 1993, Wickboldt, Bercovitch, Piramuthu 1999: 50–51).

Z výše popsaného vyplývá, že širše proměnných vstupujících do procesu mediace je obrovská a pokusy o zobecnování zpravidla ústí v definiční nejednotnosti. Na unikátní aspekty nenásilné intervence třetí strany a nemožnost generalizace s uspokojivými závěry upozorňoval již v roce 1960 Arthur S. Meyer (Bercovitch, Houston 1996: 14). Významný americký odborový mediátor William E. Simkin poukazoval na tentýž fakt tvrzením, že „*proměnných [v mediaci – pozn. autora] je tolik, že snaha popsat typické mediátorovo chování s ohledem k posloupnosti, načasování nebo užití či neužití různých teoreticky dostupných funkcí by se rovnalo cvičení v marnosti*“ (Simkin 1971: 118). Zobecněné definice zpravidla nabízejí pouze různé návody a doporučení vedoucí k dosažení úspěchu v mediačním procesu. Avšak analytický přístup jednopřípadové studie přináší odpověď nejen na otázku, za jakých podmínek lze dosáhnout úspěchu, ale i proč bylo úspěchu dosaženo v daném konkrétním případě. Bere v potaz velké množství unikátních proměnných, a poukazuje tak na jedinečnost každého jednotlivého případu (Bercovitch, Houston 1996: 14).

Mediace je tvořena jedinečným kontextem a charakteristikami situace. Konflikty, buď přímo mezi státy, anebo mediátorem přenesené na mezinárodní úroveň, nejsou jednolité ani statické; liší se v intenzitě, stranách, eskalaci, reakci, v celkové situaci a možné transformaci. Proto i mediace musí být především adaptivní a pohotově reagující, má-li vést

k úspěchu. S vědomím existence velkého počtu nezávislých proměnných v procesu mediace předkládá J. Bercovitch teoretický rámec kontingenčního přístupu, který bere v potaz kontext i jednotlivé faktory konfliktu. Přístup stanovuje proměnné se specifickými operačními kritérii, přičemž každá z nich může mít dopad na účinnost mediace. Jádrem kontingenčního přístupu jsou skupiny kontextuálních, procesních a výsledkových proměnných. Každá skupina obsahuje specifické vlastnosti sporu, aktérů, mediátora a výsledku. Ať už je výsledek mediace úspěšný či nikoliv, logicky vyplývá z kontextuálních a procesních proměnných (Bercovitch, Houston 1996: 15).

Graf č. 1 Model kontingenčního přístupu k analýze mezinárodní mediace (podle Bercovitch, Houston 2000: 173, do češtiny Melichar 2017: 30, upraveno autorem)

Kontingenční přístup předkládá uspokojivý teoretický rámec, umožňující nejen uspořádání poznatků z literatury o mediaci, ale i zhodnocení dopadu odlišných mediačních technik a strategií na úspěch procesu (Bercovitch, Houston 1996: 16). S jeho pomocí

tak lze podrobně zkoumat jak jednotlivé případy, tak na základě empirické analýzy i větší počet případů, což umožňuje generovat a testovat obecnější hypotézy. Kontingenční přístup je proto poměrně univerzální analytickou metodou a umožňuje zodpovědět dvě primární otázky výzkumu mezinárodní mediace: kdy zahájit mediaci a jestli bude mediace úspěšná (Bercovitch, Jackson 2009: 37, Melichar 2017: 29).

1.3.1 Kontingenční přístup k analýze mediace podle Ronalda J. Fishera a Loreleigh Keashly

Kontingenční přístup k analýze nenásilné intervence třetí strany je založen na předpokladu, že společenský konflikt představuje dynamický proces, v němž na sebe v průběhu eskalace a deeskalace sporu vzájemně působí subjektivní a objektivní prvky. V závislosti na prolínání těchto prvků by měl být v různých fázích konfliktu užitý odlišný druh intervence. Dlouhodobé úspěšné urovnání konfliktu přitom vyžaduje vzít v potaz jak objektivní, tak subjektivní prvky; výzkum předpokládá, že při absenci jednoho druhu prvků strany utvoří dohodu o krátko– nebo jen střednědobém řešení (Fisher, Keashly 1991: 34). R. J. Fisher a L. Keashly předkládají ve svém výzkumu (1991) zjednodušená doporučení ohledně volby vhodného druhu intervence za určitých podmínek eskalace či deeskalace konfliktu. Oba vědci si jsou přitom vědomi limitů, jež představují do jisté míry normativní předpoklady. I přesto je jejich model interakce intervence třetí strany s jednotlivými fázemi eskalace konfliktu akademickou obcí široce respektovaný, protože závěry výzkumu v praxi potvrzují četné příklady.

Druhy intervencí

Stejně jako v případě definice mediace či jejího úspěchu, neexistuje ani jednotná, obecně přijímaná typologizace různých druhů intervence třetích stran v konfliktu. Někteří vědci vzájemně zaměňují termíny (např. konciliaci a mediaci), v jiných případech jeden odborný výraz, velmi často mediace, pokrývá svojí definicí odlišné intervence. R. J. Fisher a L. Keashly ve své studii vymezují šest typů intervence třetích stran: konciliace (*conciliation*), čistá mediace (*pure mediation*), silová mediace (*mediation with muscle* nebo *power mediation*), konzultace (*consultation*), arbitráž (*arbitration* nebo *adjudication*) a udržování míru (*peace-keeping*) (Fisher, Keashly 1991: 33, Bercovitch, DeRouen 2004: 152–153, Melichar 2017: 31).

Konciliace je založena na neformální komunikaci mezi aktéry konfliktu a třetí stranou za účelem identifikace hlavních témat, snížení napětí a povzbuzení k přímému jednání. Třetí strana při tomto pokusu o usmíření nenavrhuje žádné alternativy řešení konfliktu. Čistá mediace už vyžaduje intervenci zkušeného a schopného mediátora, snažícího se usnadnit

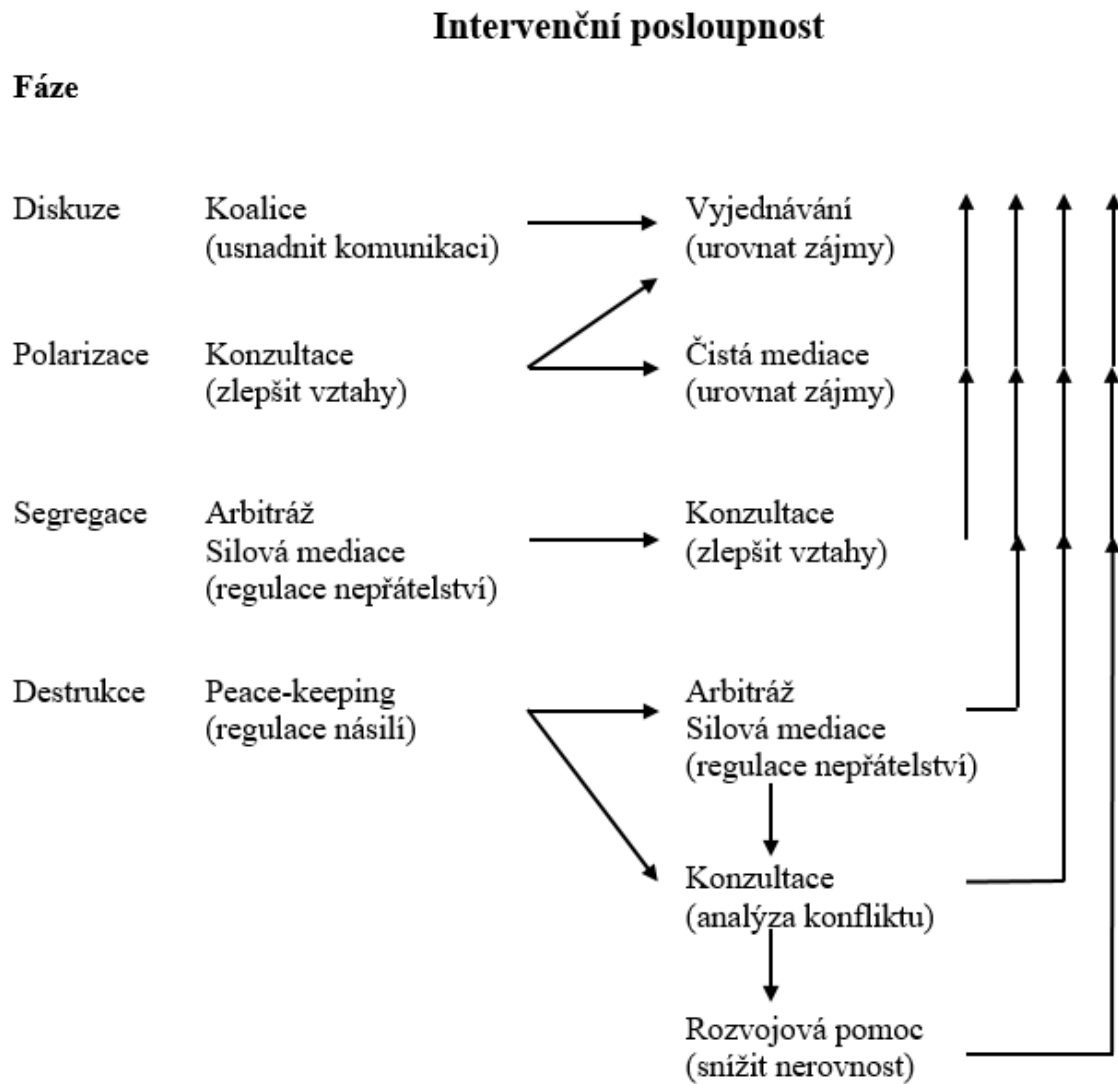
vyjednání řešení sporu. Třetí strana obvykle kombinuje široká zasedání s individuálními schůzemi se zástupci každé ze stran konfliktu. Mediátor kontroluje tok informací, přesvědčuje a občas předkládá alternativy řešení ve snaze dosáhnout uspokojivé dohody. Na zmíněných funkcích je založena i silová mediaci, užívá ale navíc nátlakových metod ve formě odměn a pohrůžek. Třetí stranu v tomto případě motivují silnější pohnutky k dosažení konečné dohody na řešení konfliktu, která jí obvykle přisuzuje následnou roli, např. garanta implikace dohody nebo poskytovatele dalších benefitů (Fisher, Keashly 1991: 33, Melichar 2017: 31).

Konzultace zahrnuje snahu schopné, erudované třetí strany kreativně řešit problém za pomoci komunikace a podrobné analýzy konfliktu. Tento druh intervence předpokládá zvýšení vzájemné důvěry stran pochopením vlastních odlišností. Arbitráž vyžaduje zapojení třetí strany s pravomocí vydávat závazné rozsudky po zvážení podstaty protichůdných postojů aktérů konfliktu a zavádět uspořádání považované za spravedlivé. Podřízení se určité podobě arbitráže v relativně anarchickém mezinárodním systému je převážně dobrovolné. Poskytnutí vojenského personálu vnějším aktérem (velmi často OSN) s úkolem monitorovat a zajišťovat příměří pak definuje udržování míru, intervenci známější pod anglickým označením *peace-keeping*. Síly třetí strany se při té příležitosti mohou zapojovat do řady humanitárních aktivit, přimět strany k politickému řešení konfliktu ale k jejich úkolu nepatří (Fisher, Keashly 1991: 33–34).

Kategorie eskalace konfliktu

Změna důrazu na subjektivní a objektivní prvky, který během intervence přikládá třetí strana, je zřejmým potenciálem k přizpůsobení intervence k příslušnému stupni eskalace konfliktu. Tato změna se rovněž stává záměrným zapojením do členění a koordinace rozdílných intervencí vedoucích k deeskalaci a návratu na určitý stupeň konfliktu (Fisher, Keashly 1991: 34). R. J. Fisher a L. Keashly představují model klasifikace jednotlivých typů eskalace konfliktu, jenž umožňuje „*identifikovat nejen vhodný moment pro intervenci třetí strany, ale rovněž vhodnou volbu jejího typu a strategií*“ (Melichar 2017: 31). I tento model ve spojitosti s typologizací termínů intervence však předpokládá nesoulad normativních předpokladů s komplexním vnímáním společenského konfliktu a oba vědci předem upozorňují na jeho limity v reálném světě managementu konfliktu (Fisher, Keashly 1991: 34).

Graf č. 2 Model kontingenčního přístupu k intervencím třetí strany z hlediska členění eskalace konfliktu (podle Fisher, Keashly 1991: 37, do češtiny Melichar 2017: 33, upraveno autorem)

Model identifikuje čtyři fáze eskalace konfliktu (Fisher, Keashly 1991: 35–36, Melichar 2017: 31–32): (1) diskuze (*discussion*), (2) polarizace (*polarization*), (3) segregace (*segregation*) a (4) destrukce (*destruction*). Zmíněné fáze se od sebe odlišují zásadními, komplexními změnami ve vzájemném vnímání každé ze stran, jejich vztazích, podobě komunikace, upřednostněné strategii nebo v pohledu na možné výsledky. Deeskalaci konfliktu pak umožňuje opačný sled výše zmíněných termínů (v řadě 4, 3, 2, 1), ačkoliv tento postup vyžaduje další popis určitých specifík deeskalace. Obecně konflikt začíná eskalovat ve chvíli, kdy se vzájemná interakce a komunikace změní z debaty (fáze 1) v nutnost spolehout

se na interpretaci (a mnohdy dezinterpretaci) méně přímých jednání (fáze 2), pohrůžky (fáze 3) a nakonec v absenci přímé komunikace spolu s nepřátelskými, násilnými útoky (fáze 4).

S ohledem ke vzájemnému vnímání stran nastává změna z relativně přesného, přívětivého (1) přes přísný s negativními stereotypy (2), jež zužují rozlišení na pouhé „dobro a zlo“ (3), až ke konečnému nepřátelskému pohledu na ostatní strany (4). Vztahy aktérů se vyvíjejí podobně od důvěry a respektu (1) ke ztrátě víry v dodržování závazků druhou stranou, ale při stálém zachování si vědomí její důležitosti (2), které následně přechází v nedůvěru, neúctu (3) a ztrátu naděje na uspokojivé zlepšení situace (4). Z hlediska témat podněcujících konflikt lze sledovat posun od věcného zájmu a s ním spojených stanovisek (1) k obavám týkajících se vzájemného vztahu (2), základním hodnotám a potřebám, jakými jsou např. bezpečnost nebo identita (3), až k otázkám samotného přežití jedné či obou stran konfliktu (4). Možné výsledky se stejně jako zmíněné proměnné pohybují v jednotlivých fázích konfliktu mezi možnostmi vítěz-vítěz (1), vzájemný kompromis (2), vítěz-poražený (3) a alternativou vzájemné porážky všech stran, přičemž cílem je minimalizace vlastních ztrát za zvýšení nákladů ostatních stran (4). Spolu se změnami všech těchto prvků se mění i volba metod managementu konfliktu. Pohybuje se v rozpětí od společného rozhodování (1), přes vyjednávání (2) a defenzivní soupeření (3), až k přímým pokusům o zničení (4).

Z výše uvedeného je zřejmé, že představený model zjednodušeného, ale přesto validního procesu eskalace názorně ukazuje vhodnost a efektivitu užití různých metod managementu konfliktu v určitých fázích konfliktu. Z tohoto důvodu mohou být selhání během skutečných konkrétních intervencí s velkou pravděpodobností zapříčiněny nevhodnou volbou metody řešení sporu v určité fázi konfliktu. Mezi další důvod selhání pak může patřit i nedostatečná koordinace následných intervencí při jednání o dosud neřešených prvcích (Fisher, Keashly 1991: 36).

V první fázi eskalace konfliktu R. J. Fisher a L. Keashly doporučují zásah třetí strany jen v případě obtíží při přímých jednání o tématech sporu, a to pouze formou usmiřování. Čistou podobu mediace vědci preferují v druhém stadiu, kdy se tato intervence nachází ve výhodné pozici zaměřena na věcné problémy bez vměšování negativních postojů, nedůvěry, zkreslených představ apod. V druhé fázi eskalace konfliktu lze mediací dosáhnout skutečně úspěšného řešení konfliktu obnovujícího důvěru a pozitivní postoje aktérů. Autoři nicméně zmiňují i vhodnost až potřebu zahájení konzultací, sloužících coby velmi úspěšný „premediační“ nástroj v „předjednací (prenegotiation) fázi“ managementu konfliktu (Fisher, Keashly 1991: 36–37). Stadium předjednání lze definovat jako „proces, který začíná v okamžiku, kdy jedna či více stran konfliktu začnou jednání považovat za možnost a tento záměr

pak komunikují dalším stranám“ (Fisher, Keashly citováni in Melichar 2017: 33). Předjednací fáze končí ve chvíli, kdy jedna strana odmítne jednání jakožto politické řešení, nebo v okamžiku souhlasu s formálními rozhovory. Konzultace v premediační fázi mají stranám umožnit definovat zásadní otázky konfliktu a agendu pro jednání při nízkém riziku. Očekávaným výsledkem představených snah je zvýšení šance na úspěch následné mediace.

R. J. Fisher a L. Keashly uvádějí, že popsaná forma „preventivních konzultací“ je spíše součástí vztahů v rámci průmyslu, v mezinárodních vztazích se vyskytuje, pokud vůbec, v částečné a nejčastěji neformální podobě (Fisher, Keashly 1991: 38, uvozovky v originálu). Úspěšná mediace by měla spor postupně deeskalovat do první fáze modelu eskalace konfliktu, kdy může být upuštěno od intervence třetí strany. V třetí fázi defenzivního soupeření se vhodným nástrojem řešení konfliktu stává arbitráž, postavená v mezinárodních vztazích na principu dobrovolnosti. Alternativou arbitráži je volba silové mediace, intervence s mocí přimět strany konfliktu ke snaze dosáhnout dohody a ukončit tím spirálu eskalace. Třetí strana aktérům přislíbí budoucí zisk, např. v podobě rozvojové pomoci, anebo upozorní na možnost pokračujících ztrát. Udržování míru neboli peacekeeping se stává vhodnou strategickou volbou ve čtvrté fázi konfliktu. Jedná se o druh silové intervence, která má nenásilně pomoci oddělit strany sporu, regulovat násilí a zavést a monitorovat klid zbraní. Nejčastěji se tak děje pod vedením a dohledem OSN (Fisher, Keashly 1991: 38–39, Melichar 2017: 34).

1.4 Faktory ovlivňující mediační proces a výsledek

Na efektivnost mediace má vliv velké množství nezávislých proměnných, faktorů ovlivňujících konečný úspěch či selhání celého procesu. Většina politických vědců se v současnosti přiklání k systematickému, empirickému výzkumu velkého množství mediačních případů a snaží se propojit závěry z průběhů a výsledků mediace s širokým souborem nezávislých proměnných. Tyto proměnné jsou často ve studiích rozdělovány do dvou rozdílných skupin faktorů, mezi kontextuální a procesní proměnné (Bercovitch, DeRouen 2004: 154, Vuković 2014: 68)

1.4.1 Kontextuální proměnné

Identita, vlastnosti a zkušenosti mediátora

Odborná literatura zabývající se mediací v mnoha případech předpokládá, že volba strategie a úspěch mediace jsou ovlivněny mj. identitou mediátora (srov. Young 1967, Bercovitch, Houston 1996, Kleiboer 1996). Ale ani v tomto případě vědci nenalézají shodu, a tak některé

studie argumentují irelevancí porovnávání mediátorovy identity s ostatními kontextuálními proměnnými (viz např. Ott 1972). Třetí strana nabývá řady podob od vládních představitelů po zástupce mezinárodních organizací a záleží především na subjektivním vnímání mediátora ze strany aktérů konfliktu, tedy zda jej považují za dostatečně kompetentního k vedení mediace (Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15, Melichar 2017: 44).

Významnými složkami identity mediátora jsou např. možnost využití zdrojů a schopnost přinutit strany k požadovanému jednání. Jejich míra je podle kvantitativního výzkumu teoretika Daniela Freie úzce spjata s velikostí mediátora. D. Frei rozlišuje velikost mocností do tří kategorií a na základě empirické analýzy dat dochází k závěru, že „*mediační snahy velkých mocností (superpowers) jsou pravděpodobně úspěšnější než mediační pokusy středních a malých mocností (powers)*“ (Frei 1976: 78). Ze zjištění D. Freie jsou pro mediační případ v Kolumbii sestaveny dvě hypotézy, které budou testovány v analytické části:

H1a: *Úspěchu výsledků mírových jednání může spíše dosáhnout mediační snaha velké mocnosti.*

H1b: *Střední a malé mocnosti v procesu mediace pravděpodobněji dosáhnou úspěšného výsledku.*

Velká pozornost je v odborné diskuzi rovněž věnována vlastnostem třetí strany, které napomáhají k dosažení úspěšného řešení (srov. Young 1967, Wehr 1979). Výčet potřebných vlastností mediátora je velmi dlouhý. Často bývá zmiňována charakteristika od J. Bercovitche, který za zásadní vlastnosti třetí strany považuje inteligenci, trpělivost, vytrvalost, energii a smysl pro humor (Bercovitch 1984, Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15). Mezi další důležité vlastnosti bývá často řazena nestrannost a neutralita mediátora. Pro svůj značný význam ve výzkumu mediace je přibližuje následující podkapitola.

Důležitým faktorem ovlivňujícím styl mediace a následný úspěch je i zkušenost mediátora s managementem konfliktu. V literatuře lze nalézt tvrzení, že zkušení mediátoři dosahují nejen více úspěchů (Carnevale, Pegnetter 1985), ale i mnohem kvalitnějších dohod (Pearson, Thoennes, Vanderkooi 1982). Na úspěšných výsledcích má pak podíl stupeň legitimacy, důvěry a spolehlivosti, který strany konfliktu přikládají schopnosti mediátora naplnit svojí roli, a stejně tak vzájemný vztah vytvořený mezi třetí stranou a ostatními aktéry během následných mediačních procesů. Zkušenosti s vedením mediace poskytují dostatečné informace o schopnostech dosáhnout uspokojivého řešení konfliktu. Mediátorova znalost účinnosti různých strategií v odlišných mediačních prostředích zvyšuje šanci na úspěch v dalších

mediačních snahách. V analytické části bude na případu mediačního výkonu Kuby v kolumbijském konfliktu posuzována platnost hypotézy (**H2**): *Mediace vedená zkušeným mediátorem bude pravděpodobně úspěšnější* (Bercovitch, DeRouen 2004: 160–161).

Nestrannost a neutralita mediátora

Otázka přispění nestrannosti a neutrality třetí strany k úspěšnému výsledku mediačního procesu dodnes vyvolává intenzivní debaty politických vědců. Odborníci nemohou naleznout shodu ani v subjektu, k němuž by se měla nestrannost a neutralita vztahovat. Literatura tak analyzuje prospěch těchto dvou mediátorových vlastností vůči zásadním tématům konfliktu (Princen 1992), ke stranám sporu (Bjereld 1995), anebo k oběma subjektům najednou. Bez tohoto rozlišení přikládá velkou roli nestrannosti mediátora v úspěchu výsledku mediačního výkonu E. Jackson (1952: 125–129), O. Young (1967: 81), H. Assefa (1987: 22) nebo C. R. Hume (1994). Autoři spojují nestrannost mediátora s důvěrou stran konfliktu v třetí stranu, v její nezaujatost, a tudíž spravedlivé posouzení problému.

Mnoho vědců ovšem zastává opačný názor a tvrdí, že třetí strana nemusí být nutně nestranná a neutrální, aby bylo dosaženo úspěchu mediace (viz např. Touval 1975: 67, Kochan 1981: 133, Jabri 1990: 8). Paul Wehr a John Paul Lederach ve své analýze (1991: 85–98) tzv. *mírového procesu Esquipulas*, který úspěšně řešil mezistátní konflikt a následnou regionální integraci ve Střední Americe, dokonce zdůrazňují nutnost určité provázanosti mediátora s konfliktem a z ní plynoucí důvěry aktérů konfliktu. Oba badatelé rozlišují mezi tzv. „vnější-neutrální“ třetí stranou (*the outsider-neutral*), zakládající legitimitu na odstupu a anonymitě, a tzv. „vnitřně-účastným“ mediátorem (*the insider-partial*), v nějž vkládají strany konfliktu důvěru v souvislosti se vzájemnými vztahy, provázaností s konfliktem a se znalostí kontextu. P. Wehr s J. P. Lederachem zdůrazňují, že vnější-neutrální třetí strana nemůže dostatečně pochopit kulturní odlišnosti a z nich pramenící politické, hospodářské a společenské změny regionu, v němž se odehrává konflikt.

P. Wehr a J. P. Lederach (1991) ale zároveň argumentují, že tento přístup nesouvisí s nestranností. Christopher W. Moore rozlišuje definice pojmů nestrannost a neutralita. Zatímco neutralita poukazuje na vztah mezi mediátorem a aktéry sporu, nestrannost odkazuje k objektivnímu postoji či absenci preference vůči jedné či více stranám v konfliktu (Moore 1996: 15). Někteří vědci ve svých výzkumech pracují nejen s neutralitou a nestranností, ale i se zaujatostí (srov. Touval, Zartman 1985: 15, Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15). Při vzájemném silném propojení mediátora a strany nebo stran konfliktu a značném zájmu třetí strany na vyřešení konfliktu může mediátor pozitivně ovlivnit dotyčného aktéra konfliktu

a přimět ho k požadovanému jednání. V uklidnění protivníka tímto přístupem pak doufá druhá strana, jež nemá s mediátorem žádný vztah (Pruitt 1981: 144). Platnost této hypotézy o zaujatosti třetí strany podporuje mnoho případových studií, např. o mediačním výkonu USA ve sporech Izraele s okolními arabskými zeměmi (viz např. Inbar 1991). Kromě pozitivního vlivu na aktéra konfliktu může zaujatý mediátor v zájmu spravedlivého urovnání slabší straně sporu pomoci ukončit humanitární katastrofu. Jak již ale bylo zmíněno, intervence třetí strany není ve většině případů motivována altruismem. K peacekeepingu se uchyluje zpravidla ve chvíli ohrožení svých vlastních zájmů. Motivem zaujaté třetí strany k zahájení mediace mohou pak být i expanzionistické zájmy, touha rozšířit a zvýšit moc, vliv a zdroje (Kleiboer 1996: 370).

Na případu mediačního výkonu Kuby v řešení kolumbijského konfliktu budou testovány dvě hypotézy, vycházející ze zmíněných přístupů:

H3a: *Úspěšný mediační proces vyžaduje zapojení zaujaté třetí strany.*

H3b: *Účast nestranného a neutrálního mediátora při řešení konfliktu spíše povede k úspěšnému uspořádání.*

Načasování mediačního procesu

Jednou z klíčových konceptuálních proměnných pro úspěch výsledku řešení konfliktu je správné načasování zahájení mediace. Odborná literatura předpokládá, že konflikt prochází velkým počtem rozdílných fází, jejichž změny se projevují v odlišném chování stran sporu vůči sobě, a určitá stádia jsou pro mediační intervenci vhodnější než jiná (Young 1967: 19-20). Pro úspěch této hypotézy i celkového procesu mediace je třeba, aby intervence byla zahájena v tzv. „zralém momentu“ (*ripe moment*). Ani v tomto případě se však političtí vědci nemohou shodnout na době, kdy „zralost“ (*ripeness*) nastává, ani na projevu dotyčného momentu (Kleiboer 1996: 154-155).

Širokou shodu lze nalézt na tvrzení S. Touvala, že „*mediace by měla nastat v příznivý moment (propitious moment)*“ (Touval citován in Kleiboer 1996: 155), zde ale rovněž shoda končí. Někteří vědci na základě mnoha empirických výzkumů doporučují zahájit mediaci v pozdních stádiích (viz např. Frei 1976, Rubin 1981, Moore 1996). Tento postoj vychází z tvrzení, že mediace je nejefektivnější ve chvíli nepřipustnosti případných dalších nákladů a uvědomění si značných ztrát aktérů při pokračování v konfliktu. Strany si jsou vědomy, že zahájením mediace mohou dosáhnout lepšího uspořádání než unilaterální akci. Tento moment obvykle nastává ve vzájemné patové situaci, kdy jsou jakékoliv jednostranné

akce zablokovány, při blížící se katastrofě nebo při donucení zahájení mediací mocnějším mediátorem, který vytvoří dojem o zralé chvíli (Kleiboer 1996: 155).

Řada odborníků se naopak přiklání k názoru, že mediační proces má být zahájen co nejdříve, když aktéři konfliktu ještě neutrpěli těžké ztráty, dlouho před pevným zafixováním postojů a zastavením eskalačního cyklu (viz např. Edmead 1971). Z výzkumu J. Bercovitche, T. Anagnosona a D. L. Willeové (1991) vychází závěr, že čím déle konflikt trvá, tím více klesá ochota k zahájení mediace. Z tohoto závěru nicméně vyplývá, že časové období před zahájením mediace by musela být v rámci dosažení úspěchu naprosto minimální. Tři vědci přímo zmiňují období mezi 12 a 36 měsíci od vypuknutí konfliktu (Bercovitch, Anagnoson, and Wille 1991: 22).

Je třeba poznamenat, že někteří vědci navíc odmítají členit konflikt na časové ose pouze podle uplynulé doby (Lauer 1981). Tito se přiklání se ke „společenskému“ či spíše „událostnímu“ rozdělení průběhu konfliktu (Kleiboer 1996: 363, uvozovky v originálu). Zralý moment tak nastává s určitou událostí či při vhodném společenském nastavení. I. W. Zartman (1997) za takovou příznivou chvíli považuje tzv. „vzájemně škodlivou patovou situaci“ (*mutually hurting stalemate*), tedy moment, kdy aktéři sporu už nemohou více unilaterálně eskalovat vzájemný konflikt a kdy by byly jakékoliv další využití náklady naprosto promarněné. Jedná se zároveň o okamžik uvědomění si prospěšnosti bilaterálního vyjednávání, ale toto povědomí obou stran nebývá tak časté. K dalším významným událostem či společenským změnám, které mohou vést k zahájení mediačního procesu, se řadí např. ideová či personální změna uvnitř stran konfliktu, povstání nových lídrů nebo rozdělení jednotného vedení aktérů sporu (Kleiboer 1996: 363).

S využitím konceptu vzájemně škodlivé patové situace a výše popsaných podob příznivého momentu zahájení mediace bude v analytické části posuzována platnost hypotézy (**H4**): *Mediační proces bude pravděpodobně úspěšný, pakliže je zahájen ve zralý moment („ripe time“) a konflikt trvá méně než tři roky.*

1.4.2 Procesní proměnné

Mediační strategie

Velmi důležitou nezávislou proměnnou je samotná volba mediační strategie, technik a taktiky. Tato procesní proměnná přibližuje vzájemný vztah mediátorova chování a výsledku mediace. Obecně lze mediační strategii definovat jako celkový plán třetí strany pro řízení a řešení konfliktu (Bercovitch, Anagnoson a Wille 1991: 15, Bercovitch, DeRouen 2004: 156).

Deborah M. Kolb popisuje mediační strategii coby „*způsob, jakým má mediátor v úmyslu řídit případ, strany a celý problém. Přitom vznikají konzistentní vzory, jež lze pozorovat v souladu s celkovou strategií nebo plánem činnosti*“ (Kolb 1985: 249). Specifický kontext zprostředkovaného řešení konfliktu a vlastní úsudek mediátora při výběru vhodného plánu činností přispívají k implementaci rozdílných strategií. Třetí strana si v rámci mezinárodní mediace ani nemůže zvolit strategii a taktiku bez ohledu na specifika daného případu. Strategie jsou navrženy tak, aby ovlivňovaly, měnily či upravovaly aspekty konfliktů nebo vzájemných interakcí stran (Bercovitch 1992: 18, Bercovitch, DeRouen 2004: 156).

Odborná literatura v oblasti analýzy mediace nejčastěji rozlišuje tři základní druhy strategií dle kontinua od pasivního přístupu k vedení konfliktu až po velmi aktivní zapojení do řešení (Sheppard 1984, Touval, Zartman 1985, Bercovitch 1992, Bercovitch, Derouen 2004, Melichar 2017). Jedná se o strategii komunikačně-facilitativní, procedurálně-formulativní a direktivní. Tyto tři typy vycházejí z dělení mediátorova chování od B. Shepparda (1984: 141–190), které se zaměřuje na postupy managementu konfliktu (facilitativní chování), samotný proces (komunikační chování) a na obsah řešení (direktivní chování). Mediátoři podle zmíněného vzestupného členění nabývají rolí *komunikátora*, *formulátora* nebo *manipulátora* (Touval, Zartman 1985: 10–12). Obecně užívanou konceptualizaci mediátorova chování, spjatou s těmito typy strategií a popisující specifické úkony a taktiky, sestavili Ira William Zartman a Saadia Touval. Poskytli tak „*základ pro logické a systematické vysvětlení mediačního chování, které lze aplikovat na empirickou analýzu mediace v mezinárodních konfliktech*“ (Bercovitch, Derouen 2004: 158). Tři typy zmíněných strategií jsou uvedeny níže (dle Bercovitch, Derouen 2004, Melichar 2017).

Komunikačně-facilitativní strategie (komunikátor)

Tento druh strategií evokuje nejnížší možné zapojení do nenásilné intervence. Mediátor zpravidla přijímá poměrně pasivní roli, jejíž naplnění obnáší usnadnění spolupráce a zpřístupnění informací aktérům konfliktu. Třetí strana ale pozbývá nějaké významnější možnosti kontroly nad formálním procesem nebo obsahem mediace. S těmito strategiemi jsou spjaté taktiky zahrnující: navázání kontaktu s aktéry konfliktu; získání jejich důvěry; zprostředkování interakcí mezi stranami; identifikace základních témat a zájmů; objasňování situace; vyvarování se zaujatosti; rozvíjení porozumění s aktéry; poskytování chybějících informací; rozvoj rámce vzájemného porozumění; podpora smysluplné komunikace; předkládání pozitivních hodnocení a poskytování dostatečného prostoru pro diskusi o zájmech všech stran. Jedná se o nejpasivnější strategie, na jejichž úrovni působí mediátor spíše jako

prostředník a otevřený zprostředkovatel nezkreslených informací (Young 1967) „*Kromě toho může logisticky organizovat proces jednání, shromažďovat informace, nastavovat témata a pořadí diskuse v rámci agendy jednání. Hlavním cílem mediátora je v tomto případě zajišťovat pokračování (ideálně konstruktivního) dialogu mezi stranami sporu.*“ (Zhekova et al. citován in Melichar 2017: 50). Komunikačně-facilitativním strategiím věnují značnou pozornost vědci, předpokládající, že všechny konflikty jsou produkty pouhého vzájemného nepochopení a klíčem k jejich úspěšnému vyřešení je zprostředkování jasné komunikace mezi stranami sporu (viz např. Burton 1979).

Procedurálně-formulativní strategie (formulátor)

Mnohem formálnější kontrolu nad průběhem mediačního procesu s ohledem na kontext prostředí umožňují mediátorovi uplatnit procedurálně-formulativní strategie. Jedná se o střední formu zapojení do mediačního procesu. Třetí strana může určovat strukturální aspekty schůzí a kontrolovat šíření informací, komunikační procesy, kterým mnohdy předsedá, mediální publicitu a okamžité mocenské nastavení mezi stranami konfliktu. Tento druh strategií umožňuje mediátorovi podporovat slabší strany a poskytovat jim dostatečný prostor. Mediátor v roli formulátora dále rozvíjí a předkládá alternativy řešení konfliktu, nemá ale pravomoc, jíž disponuje manipulátor, tedy přimět strany k přijetí určitého navrženého uspořádání. Formulátor navrhuje nová řešení především ve chvíli, kdy se jednání ocitnout ve slepé uličce (Zhekova et al. 2013). Procedurálně-formulativní strategie mediátora mohou zahrnovat: volbu místa jednání; regulaci tempa a formálnosti schůzí; kontrolu fyzického prostředí; nastavení protokolu; návrhy postupů; zdůrazňování společných zájmů; snižování napětí; řízení načasování; řešení jednodušších témat v úvodu vyjednávání; vytvoření agendy; udržování aktérů u jednacího stolu; napomáhání stranám „zachovat si tvář“ a udržovat pozornost na zásadní témata během celého procesu. Procedurálně-formulativní strategie by měly vytvořit příznivé podmínky pro management konfliktu.

Direktivní strategie (manipulátor)

Tento typ strategií představuje nejintenzivnější formu intervence odpovídající silové mediaci (*power mediation* nebo *mediation with muscle*). Direktivní strategie umožňují mediátorovi ovlivňovat podobu a podstatu vyjednávání poskytováním pobídek aktérům konfliktu a změnou jejich motivační kalkulací. Mediátor manipuluje s postoji a chováním stran konfliktu a snaží se je pozměnit tak, aby v jednáních naplnil i vlastní zájmy. K tomuto cíli třetí strana potřebuje dostatečně silné zdroje moci a značný vliv, které pak uplatňuje v metodě „cukru

a biče“ nebo při manipulaci mezinárodního prostředí (Zhekova et al. 2013). S tímto stylem strategií se pojí taktiky zahrnující: změny v očekávání aktérů; převzetí zodpovědnosti za ústupky; tvorbu podstatných nabídek a návrhů; upozornění stran na cenu, jíž zaplatí při nedosažení dohody; zprostředkování a filtrování informací; návrhy ústupků, které mohou strany učinit; pomoc vyjednávačům s upuštěním od závazků; odměny za ústupky aktérů; pomoc s návrhem rámce pro přijatelný výsledek; tlak na flexibilitu stran; příslib zdrojů či pohružky odchodem z jednání a nabídku kontroly nad dodržováním dohody. Podstata direktivních strategií tkví ve změně vnímání zisků, nákladů a následků. Toho může být dosaženo pouze rozumným nakládáním s informacemi a silným společenským vlivem.

Zmíněné typy strategií v mnohém odpovídají původní typologii Kennetha Kressela (1972: 13), který rozdělil chování mediátora na (1) reflektivní (*reflective*), (2) nedirektivní (*nondirective*) a (3) direktivní (*directive*). Už názvů je patrné, že obě typologie se liší pouze v detailech. Komunikačně-facilitativní a procedurálně-formulativní strategie představují z hlediska výše uvedené klasifikace intervencí třetí strany čistou formu mediace, direktivní strategie pak odpovídají silové mediaci. Čistá forma mediace bývá kritizována pro svou značnou časovou náročnost při zahrnutí detailního prostudování případu, komunikace s několika aktéry a opakované interakce. Při absenci motivace nebo nízké vůli vyřešit konflikt nemusí být čistá mediace vůbec účinná (Bercovitch, DeRouen 2004: 158).

J. Bercovitch, J. T. Anagnoson a D. L. Wille (1991: 16) při své empirické analýze vztahu mezi mediačními strategiemi a úspěšným výsledkem mediačního procesu docházejí k závěru, že aktivnější strategie jsou mnohem účinnější v mezinárodní mediaci a mohou ovlivnit širší škálu konfliktních situací než méně aktivní strategie. Nicméně na případný risk předčasného užití direktivních strategií, které může vést ke ztrátě kredibility a přijatelnosti mediátora, upozorňuje T. A. Kochan (1981: 126). Ve své studii zdůrazňuje význam zralého momentu (*ripe moment*); pakliže ještě nenastal, třetí strana by se měla zdržet aktivní a agresivní taktiky. Pokud jsou ale podmínky příznivé, mediátor by měl užít taktik direktivních strategií. I přesto J. Bercovitch dochází k závěru, že v praxi jsou nejpoužívanější komunikační strategie. Zřídka ale vedou k úspěšnému výsledku mediace (Bercovitch, DeRouen 2004: 158). V analytické části mediačního případu v Kolumbii budou na základě teoretického rámce strategií mediace testovány dvě konkurenční hypotézy:

H5a: *Mediační proces bude pravděpodobně úspěšnější při využití direktivních strategií v případě, že nastal zralý moment.*

H5b: *Využití komunikačně-facilitativních a procedurálně-formulativních strategií pravděpodobněji povede k úspěchu mediace.*

2. Mediační intervence v Kolumbii: kontextuální proměnné

Tato kapitola využívá kontingenčního přístupu k analýze mezinárodní mediace uvedeného v předešlé, teoretické části práce (graf č. 1). Autoři v něm představují kontextuální proměnné ovlivňující konečný výsledek mediačního úsilí. Patří mezi ně charakteristika konfliktu a jeho stran, vlastnosti mediátora vstupujícího do řešení sporu, dále souvislosti mediační události a konečně i informace z předchozích mediačních pokusů, které tvoří nezbytné pozadí kontextu mediace. Tyto proměnné analyzují následující podkapitoly v kontextu kolumbijského případu.

2.1 Charakter konfliktu

Odborná literatura zpravidla označuje kolumbijský konflikt za občanskou válku. Svou komplexitou je konflikt v Kolumbii pro výzkum dynamiky vývoje občanských válek bezesporu zajímavým případem. Avšak analytici nedokáží v otázce charakteru konfliktu nalézt shodu. Podle klasické definice lze konflikt označit za občanskou válku, pakliže je splněna podmínka více než 1 000 lidí zabitých v boji za rok (Singer and Small 1982). Podle tohoto měřítko je možné považovat kolumbijský konflikt po většinu doby jeho trvání za občanskou válku (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399).

Někteří vědci ale tvrdí, že v současnosti už je toto označení spíše zavádějící (viz např. Posada 2001). Podpora jednotlivým stranám konfliktu už striktně nerozděluje obyvatelstvo, které bylo v době zahájení mírového procesu převážně nakloněno kolumbijským institucím, především ozbrojeným složkám a policii. Proti činům jednotlivých povstaleckých hnutí (*guerill*) a polovojenských (*paramilitárních*) skupin od počátku tohoto století narůstá značná opozice (Gallup Poll 2003). Jiní autoři v posledních dvaceti letech nahlíží na násilnosti páchané v Kolumbii v minulém století pouze jako na jednu z fází dlouhotrvajícího konfliktu (Eisenstadt, García-Peña 1995, Fischer 1999). Počátky tohoto sporu často umisťují již do období nabytí nezávislosti na Španělsku. Lze nalézt i argumenty o boji s extrémistickou menšinou, posilovaném penězi z nelegálního obchodu s drogami, únosů, vydírání a zabírání půdy, tedy činy postihujícími obyvatelstvo z převážně chudých, izolovaných oblastí. Konflikt v této podobě nelze považovat za občanskou válku (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399), fakta představená v následujících podkapitolách ale dokazují, že od svých počátků a po většinu času měl spor charakter občanské války a toto označení je zcela legitimní.

Podobný nesoulad převládá i v otázce striktní vnitrostátnosti konfliktu. Převážná většina studií představuje kolumbijský konflikt coby válku uvnitř jednoho státu, přestože jejich autoři zmiňují zásahy jiných států (Restrepo, Spagat, Vargas 2004, Smolík, Smolíková 2016).

Jorge Restrepo, Michael Spagat a Juan F. Vargas (2004: 400) například uvádějí, že kolumbijský konflikt nese rysy tzv. „*zástupného sporu*“ (*proxy fight*) studené války, v němž Sovětský svaz poskytoval materiální podporu a vojenský výcvik levicovým povstalcům a Spojené státy americké kolumbijské vládě a ozbrojeným složkám. Vědci ale tomuto faktu nevěnují větší pozornost. Oproti tomu se značnému zapojení USA do kolumbijského konfliktu podrobněji věnuje Vanessa J. Gray (2008) ve své analýze příčin vzniku a nepoddajnosti konfliktu. Autorka z tohoto důvodu cituje Ann Mason: „*Kolumbijská válka konec konců není vnitřní záležitostí,*“ (Tamtéž: 71) a tvrdí, že intervencí USA se spor internacionalizoval. Ve spojení s obsáhle diskutovanou údajnou podporou levicových povstalců ze strany Venezuely a Ekvádoru (Smolík, Smolíková 2016: 88) a vzhledem k některým zásahům kolumbijských ozbrojených složek na hranicích se sousedními státy (viz např. Beittel 2016: 5) lze s těžší hovořit o čistě vnitrostátním konfliktu. Tento rozpor následně opět vyvolává odbornou diskuzi ohledně označení konfliktu termínem „občanská válka“.

Obecně je tak kolumbijský konflikt popisován jako „*prodlužovaný* [nepoddajný – pozn. autora] *boj o moc mezi různými skupinami, užívajícími násilí k dosažení konkrétních a skupinových zájmů, notně ovlivněný vnějšími silami a komplikovaný dřívějšími epizodami ostrého násilí, neřešených narůstajících sporů, těžko přístupným terénem a hojnými přírodními zdroji*“ (Gray 2008: 83) V. J. Gray již ve své definici uvádí některé faktory, které zapříčinily vznik konfliktu, anebo přispívají k jeho dlouhému průběhu. Autorka se ve svém odborném článku *The New Research on Civil Wars: Does It Help Us Understand the Colombian Conflict?* (Gray 2008) pokouší analyzovat hlavní příčiny vzniku a dlouhého trvání konfliktu. Dochází k závěru, že jedním z klíčových faktorů je bezmocnost státního aparátu udržet kontrolu nad celým územím, zajistit vládu zákona a racionálně přerozdělovat zdroje. Svoji bezmocnost státní složky dlouhá léta kompenzovaly úzkou politickou a vojenskou spoluprací s administrativami a armádními složkami Spojených států, zejména pak v boji s narkomafií, nebo podporou vzniku polovojenských uskupení, eliminujících levicové povstalecké skupiny.

Dostatečnému rozšíření působnosti státního aparátu brání zejména členitý kolumbijský terén, který nedovoluje zásadněji rozvíjet infrastrukturu a dohlížet na těžbu bohatých nalezišť surovin. Velký počet nalezišť tak během konfliktu ovládala nestátní ozbrojená uskupení. Někteří vědci se proto nemohou shodnout, zdali bylo dlouhé trvání konfliktu zapříčiněno zneužíváním přírodních zdrojů guerillami (Yaffe 2011: 202–203), anebo ve vysoké sociální nerovnosti, která „*byla v Kolumbii historicky spjata s koncentrací vlastnictví půdy v rukou úzké skupiny latifundistů*“ (Smolík, Smolíková 2016: 74), a jíž vládní činitelé nedokázali uspokojivě řešit (Gray 2008: 75). Ještě v nedávné době disponovaly přibližně 3 % vlastníků asi 70 %

zemědělské půdy, levicová povstalecká hnutí proto dlouhou dobu legitimizovala svou nezákonnou činnost klíčovým prvkem svých programů: požadavkem na agrární reformu (Peco Yeste, Peral Fernández 2006: 13). Studie analyzující socioekonomickou nerovnost Kolumbijců, tedy další podstatný faktor ve studii V. J. Gray (2008), nepřímo berou ve většině případů v potaz teorie vysvětlující příčiny vzniku konfliktu z hlediska bezmocnosti státního aparátu. Rozšíření a dynamiku sporu pak lze vysvětlit i financováním povstaleckých skupin, založeném na kořistnictví zdrojů (Yaffe 2011: 202–203). Zmíněné faktory lze zařadit ke specifickým, jimiž se kolumbijský ozbrojený konflikt vyznačuje.

2.2 Specifika konfliktu

Kolumbijský konflikt je specifický z řady důvodů a v mnohém se odlišuje od ostatních vnitrostátních sporů. Proto je dodnes trvalým objektem zájmu nejrůznějších případových studií. Velmi podstatným rozdílem je například téměř úplná absence regionální, etnické nebo náboženské štěpné linie, jež by definovala základní hodnotové vymezení a zájmy jednotlivých skupin. V Kolumbii převažuje v 90 % římskokatolické vyznání a většina obyvatel jsou míšenci. Černošská (*afrocolombianos*) a indiánská (*indígenas*) menšina je málo početná. Obě menšiny mají navíc zajištěná dvě místa v obou komorách Kongresu a ze strany vlády lze pozorovat snahu o vytváření podpůrných programů pro minority. Konflikt lze proto definovat hlavně pomocí politických, hospodářských a vojenských rysů (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 398, Smolík, Smolíková 2016: 71–72).

V mnoha prvcích případu kolumbijského konfliktu se projevuje značná ambivalence. Lze ji nalézt například ve fungování politických institucí. Kolumbijská demokracie se řadí mezi nejstabilnější režimy na jihoamerickém kontinentu. Navzdory čtyřletému působení jedné nedemokraticky utvořené vlády v letech 1953–1957 probíhá politická soutěž bez větších obtíží, „(v) zemi probíhají pozvolné politické reformy a existuje zde poměrně silná tradice občanských svobod a svobody projevu“ (Smolík, Smolíková 2016: 72). Kolumbie se nicméně ve 20. století stala dějištěm krutého politického násilí zvaného „*La Violencia*“ (v překladu Násilí), kterého se v letech 1948–1958 dopouštěli příznivci dvou hlavních politických stran, liberálové a konzervativci, a později i systematické fyzické likvidace politických menšin, vedoucí až k jejich naprostému vytěsnění z politické soutěže a podílu na moci¹ (Restrepo, Spagat,

¹ Dokladem systematické fyzické likvidace politických menšin se stalo vyvražďování členů Vlastenecké unie (*Unión Patriótica*, UP), levicové odnože FARC, vytvořené během mírových rozhovorů v 80. letech

Vargas 2004: 398). Obdobnou ambivalenci rovněž vykazuje kolumbijské hospodářství. Země „zažívá v posledních desetiletích poměrně stabilní a pozvolný [ekonomický – pozn. autora] růst, s jedinou recesí od roku 1928“ (Smolík, Smolíková 2016: 72). Přesto se přibližně třetina obyvatelstva nachází pod hranicí chudoby a v Jižní Americe vykazuje Kolumbie jedny z nejvyšších ukazatelů míry nerovnosti distribuce zdrojů (Tamtéž, CIA 2015).

S výjimkou období „La Violencia“, během něhož bylo obyvatelstvo rozděleno bojem na zastánce liberálů a konzervativců, se dlouhotrvajícího kolumbijského konfliktu účastní široká škála aktérů. Od 60. let 20. století se do násilných akcí zapojily levicové guerilly, nemarxistické polovojenské milice, vláda, potažmo oficiální ozbrojené složky, narkomafie a samotné civilní obyvatelstvo (srov. Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399, Klavec 2007, Smolík, Smolíková 2016: 73). Vanessa J. Gray a James A. Robinson proto zdůrazňují, že se násilné boje v Kolumbii neobjevily se vznikem levicových povstaleckých hnutí a jejich zánik nebo transformace v umírněná uskupení neznamena ukončení organizovaného násilí v zemi. Oba přímo varují před euforií, která může být vzbuzena uzavřením míru s levicovými guerillami a jež by zakryla konkrétní problémy dlouhodobě trápící Kolumbii, např. neřešenou zemědělskou reformu a neuskutečněné snahy o decentralizaci správy (Gray 2008: 83, Robinson 2013: 48).

Původ kolumbijských povstaleckých hnutí lze vysledovat u venkovských levicových sebeobránných uskupení napojených na Liberální stranu ještě před obdobím „La Violencia“ (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399). Mezi levicové guerilly, jež se převážně začaly organizovat v 60. letech 20. století, lze zařadit vůbec nejvýznamnější kolumbijskou organizaci a na přelomu tisíciletí i největší povstalecké hnutí na světě Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia*, FARC), dále Vojsko národního osvobození (*Ejército de la Liberación Nacional*, dále jen ELN), Lidové osvobozené vojsko (*Ejército Popular de Liberación*, dále jen EPL) a Hnutí 19. dubna (*El Movimiento 19 de Abril*, dále jen M-19) (Smolík, Smolíková 2016: 73).

Od konce 60. let se začal rozšiřovat obchod s drogami. Pěstovat a pašovat marihuanu ve velkém množství začaly právě levicové guerilly, postupně se ale vyčlenila samostatná narkomafie, jejíž zisk pramenil převážně z produkce heroinu a opia. Násilné akce obchodníků s drogami se soustředily hlavně na politické představitele a instituce, usilující o eliminaci narkomafie a extradici jejích členů do USA. Kolumbijská vláda úzce spolupracovala

20. století. Dle odhadů bylo zavražděno více než 800 straníků včetně dvou prezidentských kandidátů (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 398).

se severoamerickými institucemi na dopadení pašeráků drog, protože většina produkce směřovala právě do Spojených států. Coby reakce na násilné akce levicových povstaleckých hnutí začaly v 80. letech vznikat polovojenské skupiny. Najímané a organizované některými obchodníky s drogami, majiteli půdy, chovateli dobytka či vojáky dostávaly podobu sebeobránných skupin a svojí expanzí přispívaly během následujících let k eskalaci kolumbijského ozbrojeného konfliktu (Gray 2008: 71–72, Smolík, Smolíková 2016: 73–74).

Polovojenské milice označují někteří analytici za pravicové (Gray 2008: 64, Yaffe 2011: 191), ale jediným argumentem, jenž by hovořil ve prospěch teze o pravicové ideologii polovojenských skupin, je jejich boj proti levicovým guerillám. Z načerpaných poznatků z literatury lze tvrdit, že paramilitární skupiny nevznikají s ideologickými cíli, ale pouze kvůli ochraně před levicovými bojovníky a teroristy. Postavení nemarxistických polovojenských milic je rovněž ústřední linií otázky: kolik stran proti sobě stojí v kolumbijském vnitřním konfliktu? Vznik některých civilních ozbrojených skupin minimálně inicioval přímo státní aparát (Vargas 2011: 4, Hagen 2003: 68), s čímž mizelo striktní oddělení bojujících aktérů. Juan F. Vargas ve své analýze doby trvání násilí v Kolumbii tvrdí, že konflikt se stal technicky třístranným v roce 1989, kdy byly nemarxistické polovojenské milice oficiálně prohlášeny za nelegální (Vargas 2011: 3–4). Ovšem vzhledem k důkazům, potvrzujícím pozdější napojení státního aparátu na polovojenské milice (Hagen 2003, Salazar 2005: 119, Gray 2008: 73), celkovou nejednotnost těchto uskupení a stálou existenci nezávislé narkomafie, nelze s jistotou tvrdit, že se kolumbijského vnitřního konfliktu technicky účastní pouze tři strany. Minimálně stejně relevantní jako ostatní tři je ale ještě jedna strana konfliktu: narkomafie.

Pro lepší pochopení působení všech zmíněných faktorů a aktérů je v následující podkapitole představen komplexní popis průběhu kolumbijského konfliktu. Na jeho vývoj měly podle analýzy Vanessy J. Gray (2008: 63) největší vliv tři dimenze: bezmocnost státního aparátu, socioekonomické podmínky obyvatel a členité území Kolumbie. Na tomto místě je třeba popsat události, jejichž vznik zmiňované strukturální podmínky umožnily. Mezi klíčové děje se z tohoto hlediska řadí dlouhé období násilí, motivované převážně politickými cíli a zvané „La Violencia“, které bylo ukončeno ustavením vlády Národní fronty (*Frente Nacional*). Začátek eliminace veškeré opozice vůči výsadnímu vládnímu postavení Kolumbijské konzervativní strany (*Partido Conservador Colombiano*, dále jen PCC) a Kolumbijské liberální strany (*Partido Liberal Colombiano*, dále jen PLC) v rámci Národní fronty pak lze označit za bezprostřední příčinu konfliktu (Smolík, Smolíková 2016: 75).

2.3 Vývoj konfliktu

Stanovit přesné datum či období počátku kolumbijského vnitřního konfliktu není snadné. Bez vzájemné shody se o to několik desetiletí pokouší řada odborníků. Někteří poukazují na násilí podněcované členy dvou nejsilnějších kolumbijských politických stran, které bylo užíváno coby nástroj boje s politickými oponenty v 19. století (viz Bushnell 1993, Mauceri 2004). Jiní vědci se přiklánějí až k období La Violencia, u něhož se ale nemohou shodnout na přesném letopočtu začátku páchání násilí; část odborné literatury odkazuje k roku 1946 (Hartlyn 1993, Restrepo, Spagat, Vargas 2004, Vargas 2011), jiní vědci zmiňují rok 1948 (Renwick, Hanson 2014, Smolík, Smolíková 2016). Autor ve své práci upřednostňuje rok 1948, protože 9. dubna zmíněného roku byl spáchán atentát na populárního vůdce PLC a kandidáta na prezidenta Jorge Eliécera Gaitána. Charismatický politik známý pod přezdívkou „*El Jefe*“ (v překladu Šéf či Předseda) byl zavražděn během prezidentské kampaně. Důvodem atentátu ze strany konzervativců byla obava z obnovení vlády liberálů a zejména J. E. Gaitána, kritizujícího špatné přerozdělování zdrojů a koncentraci politické moci v okolí úzké skupiny oligarchů. V reakci na incident vypukla velká vlna násilí, při níž během několika hodin zemřelo přibližně 2 000 lidí. Podle jména hlavního města, kde masové nepokoje vznikly, se počáteční moment násilí nazývá „*El Bogotazo*“ (Hartlyn 1993: 39, Rochlin 2003: 95, Aguilera Peña 2010: 29).

Vědci upřednostňující pro začátek období „La Violencia“ rok 1946 zdůrazňují moment neočekávaného vítězství menšinové PCC v prezidentských volbách. Od tohoto okamžiku začaly opět propuknout ozbrojené potyčky mezi konzervativci a liberály, příznačné pro celou druhou polovinu 19. století. Násilí však různé politické skupiny dlouhodobě využívaly coby nástroj politického boje; ve 30. letech 20. století se odehrála řada ozbrojených incidentů nezřídka končících smrtí příznivců obou stran. Z této doby pochází dosud nekončící konflikt o vlastnictví půdy, který v období „La Violencia“ přispěl ke vzniku levicových guerill (Hartlyn 1993: 38–39, Gray 2008: 75). Násilí dlouhodobě zneužívané politickými aktéry v boji s oponenty vyvrcholilo v reakci na vraždu J. E. Gaitána. Vládě se po několika dnech podařilo uklidnit obyvatele Bogoty, nicméně konflikt ztratil povahu lokálních incidentů a rozšířil se v podobě občanské války po celém území Kolumbie. Prvotní fáze konfliktu trvala deset let a zemřelo během ní přibližně 200 000 lidí (Heeres 1999: 19).

Období mezi lety 1948–1958 je charakterizované vznikem mnoha guerill bojujících s oficiálními ozbrojenými složkami. Povstalecké skupiny vznikly transformací z tzv. „*autodefensas campesinas*“ (sebeobrané jednotky rolníků), levicových odnoží Liberální

strany, jež později uzavíraly aliance s uskupeními ozbrojených komunistů v boji proti státním represím (Salazar 2005: 121). Uzavřením dohody o vzniku Národní fronty v roce 1958 ukončily vládnoucí PCC a PLC období nejhorších násilností. Na základě ujednání se obě strany měly každé čtyři roky střídat u moci tak, že vždy pouze jedna z nich navrhne a podpoří kandidáta v prezidentských volbách. Dohodě ale předcházelo krátké období vlády tzv. „konsenzuální“ diktatury (1953–1957), jíž nastolily kvůli společnému postupu a vyjednávání Konzervativní a Liberální strana. Tato součinnost vedla ke konsolidaci armády, která během následujících čtyř let zásadně zredukovala počet bojujících guerill. Pokračující akce během vlády Národní fronty pak významně snížily intenzitu násilností, konflikt však nadále pokračoval (Rochlin 2003: 96, Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399, uvozovky v originále).

Mezi lety 1958–1974 nastalo období omezené demokratické soutěže. Události období „La Violencia“ a hlavně pak dohoda o utvoření Národní fronty vytěsnily z podílu na politické soutěži veškerou opozici, jejíž zájem se soustředil především na řešení krize v zemědělském sektoru. K izolaci Komunistické strany Kolumbie značně přispělo i velmi silné spojení kolumbijské vlády s institucemi v USA, převážně ve vojenské oblasti (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 399, Gray 2008: 68–71, Smolík, Smolíková 2016: 78–79). Snahy o uzákonění dostatečně účinné agrární reformy v důsledku heterogenity Národní fronty nebyly úspěšné (Gray 2008: 75). Pod vlivem Kubánské revoluce dochází na přelomu 50. a 60. let 20. století k politizaci a transformaci některých guerill, jež ve svých politických programech začínají zdůrazňovat zvyšující se socioekonomickou nerovnost v kolumbijské společnosti a zodpovědnost vlády za stávající stav. „*Většina těchto skupin je však záhy vojensky zničena, nicméně některým subjektům je později udělena amnestie, což je případ i komunistických buněk ..., jež jsou zárodkem budoucích FARC.*“ (Lee 2012: 32, Smolík, Smolíková 2016: 79) Vliv Komunistické strany Kolumbie byl od ustavení Národní fronty minimální. Ve veřejném prostoru ji nahradila levicová a krajně levicová povstalecká hnutí, jež prosazovala programy v mnoha případech považované vědci za marxistické (Rochlin 2003, Smolík, Smolíková 2016: 79). Vývoji nejvýznamnější z levicových guerill, tedy FARC, se práce věnuje v podkapitole Charakter stran konfliktu zapojených do mírového procesu v letech 2012–2016.

Následující období se vyznačovalo jen malými změnami ve struktuře konfliktu, přibývaly ale nové strany sporu. Mezi lety 1965–1989 vznikaly zcela legálně polovojenské milice, jež se zároveň stávaly subjektem kritiky za ad hoc spolupráci s vládními ozbrojenými složkami (Salazar 2005: 119). Velké množství polovojenských uskupení ale bylo vytvořeno z iniciativy narkomafie, většinou za účelem fyzické likvidace členů levicových guerill (Smolík, Smolíková 2016: 76). S produkcí ilegálních drog nastala v 80. letech další významná

změna ve vývoji konfliktu. Různé polovojenské skupiny začaly financovat svoji činnost z prodeje drog, přičemž zaznamenaly značný růst členské základny a jimi okupovaného území. Vůči státnímu zřízení se postupně vymezila narkomafie. Od konce 70. let do 90. let 20. století investovala velkou část výnosů z prodeje drog do nákupu půdy. V odborné literatuře se v této souvislosti objevuje pojem „*agrární protireforma*“ (*contrareforma agraria*, Salazar 2005: 139). Skupováním půdy narušovala narkomafie jakýkoliv pokus o zemědělskou reformu postavenou na přerozdělování země.

V důsledku mírového jednání, které na počátku 80. let mezi FARC a vládou zahájil prezident Belisario Betancur Cuartas, vzniklo v roce 1985 široké politické hnutí Vlastenecká unie. Naplnily se tím dlouhodobé snahy o vytvoření politické platformy FARC, jež byla schopná v následujícím roce dosáhnout velmi dobrých výsledků v regionálních a prezidentských volbách. Nicméně, řada jejích členů byla zabita polovojenskými skupinami a strana postupně opustila politickou soutěž (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 398, Aguilera Peña 2010: 75–79, 107–109). Přelom 80. a 90. let se vyznačoval úzkou spoluprací kolumbijských a severoamerických ozbrojených složek v boji s narkomafií. K enormní expanzi nelegálního obchodu s drogami docházelo od roku 1987. Spolu s tím narůstala i členská základna a moc nemarxistických polovojenských milicí, jež narkomafie využívala k ovládnutí samotného počátečního stádia výroby drogy, včetně jejího pěstování. „*V letech 1988 až 1992 probíhá v zemi tzv. drogová válka (guerra del narcotráfico), vyvolaná záměrem vlády vydat vůdce drogových kartelů do Spojených států.*“ (Smolík, Smolíková 2016: 76–77). I přes tuto náročnou agendu neustávala kolumbijská vláda na konci 80. let ani ve vedení mírových jednání s menšími guerillovými skupinami. Výsledkem mírových rozhovorů bylo mj. vyhlášení příměří mezi vládou a významnějším uskupením M-19 (Tamtéž: 91, Durán, Loewenherz, Hormaza 2008).

Během 90. let došlo k velkému nárůstu členské základny nestátních povstaleckých aktérů. V důsledku této expanze se nemarxistické polovojenské milice roku 1998 sloučily do početné organizace Sjedenocené sebeobrané síly Kolumbie (*Autodefensas Unidas de Colombia*, dále jen AUC). Nicméně AUC nelze považovat za organizované, strukturované hnutí. Jednalo se spíše o alianci různých uskupení, napojených mnohdy na narkomafii, s absencí jasné hierarchie (Hagen 2003: 66, Salazar 2005: 140, Presidencia de la República de Colombia 2006: 8). Primárním cílem AUC byl boj s levicovými guerillami, korespondující se zájmem narkomafie na kontrole venkovských oblastí. Oběťmi násilných skutků AUC se ale velmi často stávali civilisté a hnutí navíc rozšiřovalo svoji činnost i do měst, kde se zaměřovalo na fyzickou likvidaci levicových politiků, novinářů či ochránců lidských práv. Aktivitu AUC ukončil

prezident Álvaro Uribe Vélez, který s aliancí polovojenských milicí vyjednal dohodu o demobilizaci do konce roku 2006 (Smolík, Smolíková 2016: 77–78, Presidencia de la República de Colombia 2006).

Než o mírový proces se nicméně spíše jednalo o jednostrannou deklaraci o odzbrojení a demobilizaci skupin, které v současnosti svou aktivitou opět vyplňují mocenské vakuum, jež vzniklo po odchodu povstalců z FARC, nebo na jejichž odkaz navazují nedávno vytvořená polovojenská uskupení (van Offel 2017). Ačkoliv jednání mezi vládou a aliancí polovojenských milic bylo i přes nejednoznačnost oficiálně pojmenováno „*Mírový proces s AUC*“, pokračovat ve vyjednávání s levicovými povstaleckými skupinami prezident Á. Uribe Vélez odmítl. Naopak kolumbijská administrativa pod jeho vedením přijala tzv. „*politiku demokratické bezpečnosti*“ (*la política de seguridad democrática*) a zavázala se vojensky eliminovat FARC a ELN, současně definované coby teroristické organizace (Hagen 2003, Arnson 2005, Beittel 2016: 10–11).

Politici činitelé a média v období vlády Á. Uribeho Véleze hojně diskutovali údajnou materiální podporu, již měly levicovým povstaleckým uskupením poskytnout vlády prezidenta Rafaela Correy v Ekvádoru, a hlavně Huga Cháveze ve Venezuele. O napojení obou vlád na levicové guerilly neexistují spolehlivé důkazy, avšak tvrdý postup administrativy Á. Uribeho Véleze byl aplikován i ve vzájemných vztazích mezi vládami Kolumbie, Ekvádoru a Venezuely. Mnohem méně konfrontační přístup zaujala administrativa prezidenta Juana Manuela Santose Calderóna, zvoleného v roce 2010. Vláda postupně uklidnila takřka válečný stav natolik, že mohla být zahájena jednání s povstalcí z hnutí FARC, kteří během vlády Á. Uribeho Véleze utrpěli těžké ztráty. Kolumbijští vládní činitelé dokonce zvažovali možnost participace vlád Ekvádoru a Venezuely na mírových jednání s FARC, což vedlo k účasti Venezuely coby pozorovatele (*accompanier*) v mírových rozhovorech v letech 2012–2016 (Pastrana Buelvas 2011, Smolík, Smolíková 2016: 88–89). O vývoji snah nalézt řešení vnitřního kolumbijského konfliktu pojednává následující samostatná podkapitola Formy řešení konfliktu. Průběhu mírových jednání se členy FARC se poté podrobněji věnuje kapitola Mediační intervence v Kolumbii: procesní proměnné.

2.4 Formy řešení konfliktu

Snahy řešit přes půl století trvající nepoddajný kolumbijský konflikt měly řadu podob od vojenského zásahu po vzájemná vyjednávání o odzbrojení a ukončení činnosti. Formy pokusů o řešení se s vývojem konfliktu střídaly, přičemž se zdá pravděpodobné, že volba

způsobu, jímž konflikt ukončit, z velké části záležela na vrcholných činitelích velících jednotlivým stranám konfliktu. Zatímco prezident Belisario Betancur Cuartas zvolil vzájemný dialog coby cestu řešení konfliktu, administrativa Álvara Uribeho Véleze přijala způsob silné armádní operace. Kolumbijské vlády často při volbě politického řešení využívaly pomoci třetích stran, avšak až do 90. let „bylo řešení konfliktu pojímáno jako čistě národní záležitost a vláda nevyvíjela úsilí o konzultace či mediace ze strany sousedních států a mezinárodního společenství“ (Smolík, Smolíková 2016: 89). V souvislosti s řešením vojenskou cestou ale nelze nezmínit notnou materiální a personální pomoc ze strany USA, již kolumbijské instituce přijímaly už od přelomu 50. a 60. let 20. století. Podle odhadů tvořila vojenská a finanční podpora ze strany Spojených států v letech 2000–2009 přibližně desetinu veškerých kolumbijských výdajů na obranu a bezpečnost (Beittel 2016: 12). Pomoc USA Kolumbii tak patří k nejvyšším v Latinské Americe.

Roli nezávislého mediátora konfliktu přijímala dlouhou dobu na národní úrovni katolická církev. Její možnosti však byly omezené na pouhé usnadnění komunikace mezi jednotlivými stranami konfliktu. Katolická církev se do řešení konfliktu zapojovala z hlediska typologie I. W. Zartmana a S. Touvala coby komunikátor. Na nadnárodní úrovni, konkrétně ve Venezuele, se část rozhovorů uskutečnila na počátku 90. let za vlády prezidenta Césara Augusta Gavirii Trujilla, avšak k přímému zapojení zahraničních aktérů do mírových jednání došlo až během funkčního období prezidenta Ernesta Sampera Pizana². Participace mezinárodního společenství byla ale omezena převážně na pouhou spolupráci při vyjednávání a propouštění rukojmích. Zapojení se týkalo nejen samotných států, ale i mezinárodních organizací; roku 1999 byla například ustavena *Mezinárodní komise pro verifikaci a facilitaci kolumbijského konfliktu*, mezi jejíž deset členů patřila i Kuba. Komise však disponovala slabým mandátem. „*Významnější byla role Organizace amerických států (OAS), která od roku 2002 participovala na procesu demobilizace AUC.*“ (Smolík, Smolíková 2016: 89–90, překlad komise a organizace v originále, Bayer 2010: 8–16) Již tak omezená činnost mezinárodního společenství byla zcela utlumena prezidentem A. Uribem Vélezem, za jehož vlády se rovněž podstatně zhoršily vztahy s nevládními organizacemi, jako např. Human Rights Watch nebo Amnesty International (Bayer 2010: 16).

Kolumbijské vlády nicméně upřednostňovaly bilaterální jednání nebo vojenský zásah, přičemž snahy o vzájemné mírové rozhovory začaly převažovat od počátku 80. let 20. století.

² César A. Gaviria Trujillo zastával prezidentský úřad v letech 1990–1994, Ernesto S. Pizano pak mezi lety 1994–1998.

S uznáním postavení ozbrojené opozice FARC coby politického partnera, s nímž je možno jednat, a strukturálních příčin konfliktu byla zahájena první oficiální vyjednávání za vlády B. Betancura Cuartase v letech 1982–1984. Obě strany konfliktu našly dohodu na řešení několika dílčích otázek, především amnestie uvězněných členů FARC a eventuelní politické participace FARC v politické soutěži, i přesto mírový proces nevedl k úspěšnému řešení. Selhání vyjednávání zapříčinila realizace domluvených opatření, ale změna vládního politického kurzu a následná cílená fyzická likvidace příslušníků politického hnutí UP ze strany polovojenských milicí. Vlastenecká unie byla jedním z výsledků jednání, jemuž měla vláda zaručovat možnost svobodného fungování na kolumbijské politické scéně. Zmařený mírový proces vyvolal v řadách příslušníků FARC značnou nedůvěru a neochotu podílet se na dalších vyjednáváních (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 398–401).

Ke konci 80. let proto zahájila vláda prezidenta Virgilia Barca Vargase mírová jednání s menšími povstaleckými uskupeními deklarujícími ochotu demobilizovat své členy a ukončit činnost výměnou za pomoc s resocializací a začleněním do politického života. Tato mírová vyjednávání dosáhla dlouhodobě úspěšného řešení demobilizace takřka 4 000 povstalců a ukončení aktivit guerill EPL, M-19 nebo Quitín Lame. K dohodám dospěla vláda prezidenta C. A. Gavirii Trujilla v roce 1991 (López Gutiérrez 1999: 249–253). Na rozdíl od vlády B. Betancura Cuartase prezident B. Barco Vargas nezapojil do jednání rozsáhlou sociálněpolitickou agendu. S povstalcí vyjednával pouze o podmínkách odzbrojení a zapojení bývalých ozbrojenců do běžného života. O všech ostatních tématech se mělo jednat později s účastí resocializovaných povstalců. Odborná literatura proto v případě těchto mírových rozhovorů hovoří o snaze obnovit legitimitu státu na úkor legitimacy povstalců, spíše než o komplexnějším řešení vnitřního konfliktu v Kolumbii (Smolík, Smolíková 2016: 91).

Mírová jednání s FARC obnovila v roce 1998 vláda prezidenta Andrése Pastrany Aranga. Odehrávala se v atmosféře vzájemné nedůvěry a bezprecedentního posilování největší guerilly v zemi v souvislosti s rozrůstající se členskou základnou a financováním činnosti z prodeje drog. Z iniciativy FARC vláda ustanovila demilitarizované území, v němž se odehrávaly mírové rozhovory. Avšak dle mínění J. F. Rochlina (2003) vládní rozhodnutí posilovalo přesvědčení představitelů povstaleckého hnutí, že vládu lze ovlivnit, a dokonce i svrhnout. Demilitarizovaná zóna se navíc nacházela v oblasti s dominantní kontrolou příslušníků FARC, kteří si v ní vytvořily de facto umělý stát. Nedlouho po zahájení rozhovorů začali povstalci využívat i samotnou zónu pro vojenský výcvik, a dokonce k pašování drog. Politiku dvojí hry ale zaujala i vláda A. Pastrany Aranga – vyjednávala s povstalcí a zároveň ve spolupráci s USA aplikovala Plán Kolumbie, v jehož rámci byly

guerillové jednotky eliminovány jakožto klíčoví aktéři obchodu s drogami (tzv. *narco-guerrillas*). Ve stejném období navíc kulminovala činnost polovojenských jednotek zformovaných do hnutí AUC, přičemž levicoví povstalci neustále obviňovali vládu z jejich podpory (Lee 2012: 31, Smolík, Smolíková 2016: 91). Tyto skutečnosti znemožňovaly pokračování konstruktivních vyjednávání, „(v)zájemná nedůvěra mezi oběma stranami [postupně – pozn. autora] vyústila v několikeré přerušení mírového procesu a v roce 2002 [prezident Andrés – pozn. autora] Pastrana unilaterálně ukončil jednání a s okamžitou platností vyzval FARC k opuštění demilitarizované zóny“ (Smolík, Smolíková 2016: 91–92). Nejen že mírový proces nevedl k uzavření dohody a úspěšnému řešení, výsledkem bylo navíc posílení FARC a další eskalace konfliktu v reakci na vojenskou ofenzivu státních ozbrojených složek (Marcella 2003: 35–38, Rochlin 2003: 135).

S nástupem Á. Uribeho Véleze do prezidentské funkce došlo k umocnění politiky „nevyjednávání s teroristy“ a eliminace levicových povstaleckých uskupení v rámci tzv. Vlasteneckého plánu (*Plan Patriota*). Nová vláda tak vyjednala dohodu o demobilizaci pouze s hnutím AUC sjednocujícím paramilitární skupiny, jakékoliv snahy o zahájení mírového procesu s levicovými guerillami striktně odmítla (Hagen 2003, Beittel 2016: 5). Cílem Á. Uribeho Véleze se stalo ukončení konfliktu pomocí tvrdého vojenského zásahu a většina veřejnosti, odmítající zapojení povstalců do praktik narkomafie a její odklon od původních levicových idejí, podporovala činnost vlády. Potvrzením široké podpory nastaveného politického kurzu bylo opětovné vítězství Á. Uribeho Véleze v prezidentských volbách roku 2006 (Gonzalez 2006). Prezident během druhého funkčního období nařídil přitvrdit ve vojenské ofenzivě, což vedlo ke značným ztrátám FARC a po zvolení Juana M. Santose Calderóna i k žádosti povstaleckých vůdců o zahájení nových mírových rozhovorů. Prezident J. M. Santos Calderón, zpočátku pokračující v neústupné rétorice svého předchůdce³ a vojenské ofenzivě, zvolil pragmatičtější přístup a souhlasil se zahájením mírového procesu, moderovaného Norskem a Kubou (Beittel 2016: 5–7). Průběhu mírových jednání se členy FARC se podrobněji věnuje kapitola Mediační intervence v Kolumbii: procesní proměnné.

³ Juan Manuel Santos Calderón zastával ve vládě prezidenta Álvara Uribeho Véleze tři roky pozici ministra národní obrany.

2.5 Charakter stran konfliktu zapojených do mírového procesu v letech 2012–2016

Následující podkapitola podrobněji představuje charakteristiku stran vnitřního kolumbijského sporu. Seznamuje čtenáře s vývojem aktérů až do chvíle jejich zapojení do mírového procesu v letech 2012–2016. Jelikož se však mírové rozhovory vedly pouze mezi kolumbijskou vládou a povstaleckým hnutím FARC-EP, představení podrobné charakteristiky ostatních aktérů účastnících se dlouhotrvajícího konfliktu podkapitola opomíjí coby nerelevantní pro výzkumnou část práce. Jedná se především o dnes již jedině činné levicové guerillové uskupení ELN (blíže k ELN viz Rabasa, Chalk 2001: 30–31, Renwick, Hanson 2009) a polovojenské skupiny, jejichž celkové počty, názvy a působnost nejsou známy. Mírových rozhovorů se nezúčastnili ani příslušníci narkomafie, některými vědci považovaní za další ze stran konfliktu (viz Restrepo, Spagat, Vargas 2004). Autor se tak soustředí pouze na představení charakteristiky krajně-levicového povstaleckého hnutí FARC-EP a kolumbijské vlády a jí podřízeným ozbrojeným složkám.

2.5.1 Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo (FARC-EP)

Uskupení do češtiny překládané jako Revoluční ozbrojené síly Kolumbie – lidová armáda je považováno za jednoho z klíčových aktérů kolumbijského vnitřního konfliktu. O demobilizaci a odzbrojení tohoto povstaleckého hnutí, které na počátku vlády prezidenta Á. Uribeho Véleze disponovalo mezi 16 000 a 20 000 příslušníky, což z něj činilo největší guerillové uskupení na světě (Restrepo, Spagat, Vargas 2004: 400), se neúspěšně pokoušelo od 80. let 20. století několik kolumbijských vlád. Působení FARC je spjato především s odlehlými venkovskými oblastmi a těžko přístupnými lokalitami Kolumbie, v nichž státní složky nikdy nedržely veškerou moc. Označení politická levice nebo i krajní levice odkazuje k původním požadavkům na agrární reformu, jež by uspokojivě řešila problém koncentrace půdy v rukou několika málo latifundistů, a spravedlivější přerozdělování zdrojů za účelem zlepšení životní situace obyvatel žijících právě v odlehlých venkovských lokalitách (Rochlin 2003, Lee 2012: 32).

Počátky formování kolumbijské levice lze nalézt ve 20. letech 20. století, v roce 1930 pak byla založena Komunistická strana Kolumbie. Od začátku působení čelila perzekucím ze strany kolumbijské vlády, fungující na základě alternace u moci mezi členy PCC a PLC, kteří odmítli dále dělit účast na řízení státu mezi jiné politické strany. Ozbrojená levicová uskupení začala vznikat během období „La Violencia“, kdy se násilí rozšířilo po celém území

Kolumbie. Na konci 40. let uzavírali podporovatelé Liberální strany spojení s ozbrojenými guerillami komunistů, jež se označovaly jakožto sebeobrané jednotky rolníků (Smolík, Smolíková 2016: 78–79). V takových jednotkách se vycvičil i Pedro Antonio Marín Marín, známější pod bojovým jménem (*nom de guerre*) Manuel Marulanda Vélez či pod přezdívkou „*Tirofijo*“, jenž v roce 1964 stanul v čele formujícího se povstaleckého hnutí FARC (Rabasa, Chalk 2001: 23). Rok 1964 je v odborné literatuře považován za datum zahájení ozbrojeného konfliktu mezi FARC a kolumbijskou vládou, protože v daném roce podnikla armáda útok na samozvaný komunistický stát v oblasti Marquetalia, který M. Marulanda Vélez spoluzakládal.

Aby mohly rozštěpené ozbrojené komunistické guerilly efektivněji bojovat s kolumbijskými ozbrojenými složkami, sjednotily se v roce 1965 do uskupení s názvem Jižní blok (*Bloque Sur*). Následující rok přijmuli povstalci na své druhé konferenci nový název hnutí Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (FARC), stanovy, agrární program, plán na organizaci mas a vojenský plán. „*Jako cíl FARC je stanoveno převzetí moci v zemi prostřednictvím ozbrojeného boje, přičemž za nejvhodnější taktiku je považován boj mobilních guerillových skupin.*“ (Smolík, Smolíková 2016: 80) Povstalci rovněž předpokládali nutnost vzniku politické organizace za účelem prosazení svých programových priorit: agrární reformy, spravedlivějšího přerozdělování zdrojů s cílem snížit nerovnost ve společnosti, boj s korupcí na úrovni vlády, zastavení státních represí vůči obyvatelstvu a odsouzení vysokých ústavních činitelů zodpovědných za porušování lidských práv. Příslušníci FARC se inspirovali Kubánskou revolucí. Zastávali velmi podobné cíle a věřili v získání široké lidové podpory, které dosáhla i kubánská guerilla pod vedením Fidela Castra a Ernesta „Che“ Guevary. I proto se kolumbijská guerilla uchýlila na neprostopupné území kolumbijského venkova, odkud po celou dobu existence vedla ozbrojený boj (Aguilera Peña 2010: 48–52, Lee 2012: 30, 32).

Hnutí FARC se od 60. let rozšiřovalo v důsledku nedostatku finančních zdrojů jen velmi pomalu. V polovině 70. let guerilla disponovala pouhými přibližně sedmi sty bojovníky, i přesto vedení ustavilo sekretariát a strukturovalo skupinu do několika tzv. front (*frentes*). S jejich pomocí pak úspěšně čelilo velké ofenzivě státních ozbrojených složek. FARC začaly významně expandovat od počátku 80. let 20. století s nárůstem produkce kokainu. Expanze se týkala jak teritoriální působnosti, tak i velikosti členské základny a struktury organizace. Svou pozici ochránců a obhájců zájmu Kolumbijců pak roku 1982 na sedmé konferenci stvrdili členové FARC doplněním názvu o spojení Lidová armáda (*Ejército del Pueblo*, FARC-EP). V polovině 80. let se v souvislosti s mírovými rozhovory s prezidentem B. Betancurem Cuartasem naplnila i snaha o vytvoření politické platformy FARC-EP.

Působení politického hnutí Vlastenecké unie ale bylo předčasně ukončeno v důsledku fyzické likvidace jejích členů (Rabasa, Chalk 2001: 24–25, Aguilera Peña 2010: 53–56, Lee 2012: 30–31).

Ke konci 80. let dosáhlo hnutí FARC-EP v souvislosti se zapojením do nelegálního obchodu s drogami, únosy lidí a následným vydíráním a výběrem daní od pěstitelů koky finanční autonomie a bylo schopno spravovat jím okupované území jako vlastní kvazistát. Na přelomu 80. a 90. let tak dochází i k průniku guerilly do hlavního města, což se snažila řešit vláda prezidenta C. A. Gavirii Trujilla. Avšak s předpokladem, že po konci studené války a na základě mírového procesu s povstalcí v Guatemale a Salvadoru bude možné demobilizovat FARC-EP do několika let, zvolila vláda chybnou taktiku, jíž později zopakoval prezident A. Pastrana Arango. Prezident C. A. Gaviria Trujillo vyjednával hlavně s menšími povstaleckými uskupeními, FARC-EP se snažil oslabit silnou vojenskou ofenzivou. Předpoklady strategie ale nebraly v potaz nezávislost mocné guerilly jak v oblasti financování činnosti, tak na mezinárodním kontextu. Faktor značné autonomie se poté projevil i na přelomu tisíciletí v neúspěšném mírovém procesu zahájeném z iniciativy prezidenta A. Pastrany Aranga, který vedl k dalšímu posílení hnutí FARC-EP. (Salazar 2005: 126–128, Lee 2012: 31).

Povstalci z FARC-EP v průběhu 90. let a na počátku 21. století upevňovali svoji pozici největší guerilly v Latinské Americe a později na světě. V roce 2000 dokonce ustavili dvě politické platformy, ale vzhledem k tragickým okolnostem ukončení činnosti UP vznikly v utajení. Jednalo se o Bolívarské hnutí za novou Kolumbii (*Movimiento Bolivariano por la Nueva Colombia*, MBNC) a Tajnou kolumbijskou komunistickou stranu (*Partido Comunista Clandestino Colombiano*, PCCC). Guerilla se odhodlávala ke stále rozsáhlejšímu teroristickým akcím⁴ a boj s ní se stával prioritou pro každou kolumbijskou vládu nově zvolených prezidentů. Nepříznivý stav zvrátila až rozhodnutí vlády prezidenta Á. Uribeho Véleze nevyjednávat s teroristy, zvýšit výdaje na ozbrojené složky a přijmout novou vojenskou strategii s názvem „*Demokratická bezpečnost*“ (*Seguridad Democrática*), zahrnující zesílení vojenské protipovstalecké ofenzivy a spolupráce s USA v rámci Vlasteneckého plánu. Mezi lety 2003–2010 se podařilo povstalecké hnutí významně oslabit, ačkoliv vojenské akce způsobily i nucené vysídlení obyvatel a mnoho civilních ztrát (Lee 2012: 33, Smolík, Smolíková 2016: 82–83).

⁴ Mezi významné akce FARC-EP patří obsazení vojenské a policejní základny Miraflores a Uribe v srpnu 1998 nebo hlavního města departementu Vaupes, Mitú, v listopadu téhož roku (Aguilera Peña 2010: 125–126).

Hnutí FARC-EP utrpělo ztráty ve svém vedení, postrádalo podporu veřejnosti a nedokázalo zabránit dezerci mnoha svých členů. Nástupce Á. Uribeho Véleze J. M. Santos Calderón zprvu navázal na politiku svého předchůdce. Politické řešení upřednostnil ve chvíli, kdy nový vůdce FARC-EP Rodrigo Londoño Echeverri, známý pod bojovým jménem Timoleón Jiménez nebo rovněž pod přezdívkou „*Timochenko*“, deklaroval v roce 2011 ochotu otevřít politický dialog a účastnit se nových mírových vyjednávání (Beittel 2016: 5–7). Průběhu samotného mírového procesu vedeného v letech 2012–2016 se podrobněji věnuje kapitola Mediační intervence v Kolumbii: procesní proměnné.

2.5.2 Oficiální instituce státu Kolumbie

Druhou stranou konfliktu, která se v letech 2012–2016 účastnila mírového procesu, jsou oficiální instituce kolumbijského státu, zejména vláda v čele s prezidentem. Kolumbie je demokratickou republikou s prezidentským systémem. Prezident je volený přímo na čtyřleté funkční období s možností jednoho znovuzvolení. Kromě skutečnosti, že stojí v čele vlády, je rovněž vrchním velitelem ozbrojených sil. Dalšími složkami výkonné moci jsou viceprezident a kolumbijská vláda, nastolující politickou a vojenskou strategii. „*Za provádění obranné a bezpečnostní politiky státu je zodpovědné ministerstvo obrany jehož nástrojem jsou pro tyto účely dva subjekty: armáda (Fuerzas Militares) a policie (Policía Nacional), jež jsou souhrnně označovány jako Fuerza Pública.*“ (Smolík, Smolíková 2016: 86, španělské ekvivalenty kurzívou v originále). Od 90. let 20. století jsou pro boj s povstanci nasazovány i specializované jednotky, jako např. Speciální operativní skupiny (*Grupos especiales de operaciones*, GEOS) nebo Uskupení speciálních sil pro urbánní akce (*Agrupación de fuerzas especiales*, AFEU). Oficiální ozbrojené složky v roce 2017 disponovaly cca 450 000 příslušníky, výdaje na obranu poté v posledních letech tvoří přibližně 3,5 % HDP (Samson 2003: 114, Peco Yeste, Peral Fernández 2006: 38–39, Armada Nacional de Colombia 2016).

Během dlouhého období politického a ozbrojeného střetu kolumbijské vlády s opozicí byla vládní reakce převážně represivní. Častý příklon úřadujících vlád k násilí byl rovněž jedním z faktorů, zapříčiňujících vznik povstaleckých uskupení (Smolík, Smolíková 2016: 86). Vláda na toto bezprostřední ohrožení ze strany ozbrojené opozice, jež otevřeně deklarovala revoluční převzetí moci, odpověděla absolutní neprostopustností systému alternace dvou politických stran u moci. Formát Národní fronty přetrval v takřka nezměněné formě až do nástupu nezávislého prezidenta Á. Uribeho Véleze. I nadále kolumbijská vláda pokračovala v represivní činnosti, což ale bylo z dlouhodobého hlediska kontraproduktivním řešením. Proto od 80. let vlády dalších prezidentů postupně zapojují taktiku mírových jednání

s guerillami, která ke konci 90. let dokonce převážila nad vojenskou ofenzivou. Zvolená taktika však vedla jen k neúspěchům mírových procesů a posilování FARC-EP. Nově zvolený prezident Á. Uribe Vélez z toho důvodu v roce 2002 přehodnotil politiku vůči levicovým povstalcům a zahájil tvrdou vojenskou ofenzivu při neochotě vést jakákoliv mírová vyjednávání. Na tuto politiku v roce 2010 navázal prezident J. M. Santos Calderón, ale po žádosti o zahájení mírového procesu ze strany hnutí FARC se přiklonil k politickému řešení konfliktu. V rámci mírových rozhovorů vedených mezi Santosovou vládou a FARC se v roce 2016 podařilo dosáhnout dohody o demobilizaci a resocializaci povstalců, jejíž řešení je z dlouhodobého hlediska s velkou pravděpodobností úspěšné.

2.6 Načasování mediace a motivace stran sporu nalézt řešení vyjednáváním

Protože zahájení nových mírových rozhovorů v roce 2011 inicioval vůdce FARC-EP Rodrigo Londoño Echeverri a ne třetí, v konfliktu nezúčastněná strana, je na tomto místě vhodné analyzovat na příkladu kolumbijského vnitřního konfliktu teorii načasování mediačního procesu. Úspěch mediačního procesu je podle mnohých odborníků úzce spjatý se správným načasováním zahájení mediace, jež se odvíjí od dosažení tzv. zralého momentu. Podle několika teoretiků mezinárodní mediace je zralý moment definovaný povědomím aktérů konfliktu o nemožnosti dále eskalovat vzájemný spor a promarnění jakýchkoliv dalších investovaných nákladů. V některých případech si aktéři uvědomují nutnost a prospěšnost vzájemného vyjednávání (Kleiboer 1996: 155). I. W. Zartman (19997) nazývá takovou příznivou chvíli „*vzájemně škodlivou patovou situací*“. Je tedy otázkou, zda konfliktní situace v Kolumbii dospěla do stádia zralého momentu.

Působení hnutí FARC bylo v posledních letech činnosti narušováno významnými ztrátami v úzkém vedení, absencí loajality členů k organizaci a dezercí povstalců. Guerilla ztratila takřka veškerou podporu veřejnosti, jíž si naopak svou neústupnou politikou vůči povstaleckým uskupením ve velkém množství získal prezident Alvaro Uribe Vélez (Beittel 2016: 5). Značný pokles podpory naznačoval už postoj venezuelského prezidenta Huga Cháveze z roku 2008, odsuzující únosy a pokračování ozbrojeného boje. H. Chávez explicitně podpořil potřebu nalézt řešení kolumbijského konfliktu politickou cestou a odmítl guerillový typ války coby přežitek minulosti. Politické vedení Venezuely bylo už před rokem 2008 zapojeno do vyjednávání mezi povstalcem z FARC a kolumbijskou vládou o propuštění rukojmí. Odsouzení násilí ze strany FARC H. Chávezem přispělo po zvolení J. M. Santose Calderóna k obnovení diplomatických vztahů Kolumbie a Venezuely, narušených během vlády prezidenta

Á. Uribeho Véleze, a zapojení venezuelských vyjednávačů do předběžných rozhovorů s FARC na počátku roku 2012 (Lee 2012: 38, Beittel 2016: 16).

Významné ztráty hnutí FARC, zejména v řadách úzkého vedení, jsou spojeny s nástupem J. M. Santose Calderóna do funkce ministra obrany v roce 2006. Během jeho působení bylo oznámeno snížení počtu povstalců z přibližně 16 000 v roce 2001 na 6 000–8 000 ke konci druhého funkčního období Á. Uribeho Véleze. Zároveň FARC trpělo absencí bojové morálky v důsledku ztráty několika lídrů. V březnu 2008 byl bombardován jeden z táborů FARC, přičemž s několika spolubojovníky zemřel druhý nejvýše postavený muž v hierarchii hnutí Luise Edgar Devia Silva, známý pod bojovým jménem Raúl Reyes. Jeho úkryt pravděpodobně prozradili členové FARC v touze po odměně, jíž za dopadení vůdců hnutí vypsala kolumbijská vláda. Této skutečnosti odpovídá i motiv vraždy dalšího vysoce postaveného velitele Ivána Ríose, jehož krátce po smrti R. Reyese zavraždil jeden z jeho osobních strážců. Za důkaz o smrti I. Ríose rovněž obdržel peněžní odměnu. Konečně v květnu roku 2008 zemřel přirozenou smrtí dlouholetý vůdce FARC M. Marulanda Vélez. Fyzická likvidace lídrů FARC neustávala ani za vlády prezidenta J. M. Santose Calderóna. V září 2010 byl při vojenské ofenzivě zabit jeden z vysokých velitelů Victor Julio Suárez a o rok později dokonce Alfonso Cano, nástupce M. Marulandy Véleze na pozici vůdce FARC. O týden později guerilla potvrdila coby nástupce A. Cana Rodriga Londoña Echeverriho, jenž posléze zahájil proces otevření politického dialogu s kolumbijskou vládou (Lee 2012: 39, Beittel 2016: 5–6).

Z výše popsaného lze usuzovat na ztrátu bojové morálky a víry v původní ideje FARC. Gordon Tolle (2003) zmiňuje zapojení mnoha převážně mladých povstalců pouze ze sobecky zjištěných důvodů. V důsledku oslabení organizace ozbrojenými složkami Kolumbie se proměnily zdroje finančního zisku FARC. V posledních letech se namísto obchodu s drogami, únosů a vydírání povstalci uchýlovali ke krádežím dobytka, kořistnictví a nezákonné těžbě dřeva a zlata. Proto se s finanční pobídkou od vlády Á. Uribeho Véleze spojenou s pomocí s resocializací začalo povstalecké hnutí potýkat s masovou dezercí nejen mladých, neloajálních příslušníků, ale i starších, zkušených bojovníků. Bojovou morálku dále snižovaly i útoky významných rukojmích FARC a podstatná ztráta podpory veřejnosti, propojující působení povstalců s kolumbijskou narkomafií. I přesto byl na přelomu let 2011–2012 zaznamenán prudký nárůst teroristických útoků ze strany levicové guerilly, především na kolumbijskou infrastrukturu. Dle tvrzení některých analytiků mohly útoky souviset s přípravou na mírové rozhovory; levicovní povstalci tak demonstrovali svou moc ve snaze zajistit si silnější pozici při vyjednávání (Lee 2012: 34–35, 38–39, Beittel 2016: 6).

Pozice obou aktérů kolumbijského konfliktu, povstalecké guerilly FARC a vlády, naplňovala definici zralého momentu. Lze tak usuzovat z několika skutečností. Ačkoliv se povstalci z FARC potýkali s výše popsányi těžkostmi, kolumbijští pozorovatelé předpokládali, že guerillové armádní kapacity by v případě selhání mírového procesu dovolily FARC aktivně působit dalších 10–15 let (Beittel 2016: 7). Je velmi pravděpodobné, že vládní činitelé si byli této možnosti vzhledem k minulým neúspěšným snahám o demobilizaci hnutí vědomi. Vzájemný konflikt tudíž nebylo možné dále eskalovat, navíc převládlo mínění o promarnění dalších investovaných nákladů do pokračování sporu (International Crisis Group 2012: 4). Tuto tezi lze podpořit slovy J. M. Santose Calderóna, která pronesl ve svém inauguračním projevu v srpnu 2010 a jež zároveň naplňují i část definice hovořící o uvědomění si nutnosti a prospěšnosti vzájemného vyjednávání: „*Těmto nezákonným ozbrojeným skupinám, jež se dovolávají politických důvodů a nyní znovu hovoří o dialogu a vyjednávání, říkám, že má vláda bude otevřena jakýmkoliv rozhovorům, usilujícím o vymýcení násilí a budování prosperující, spravedlivé a čestné společnosti.*“ (Presidencia de la República de Colombia 2010) Povědomí o prospěšnosti vyjednávání lze doložit i mírou veřejné podpory mírových rozhovorů, jež na počátku procesu dosahovala více než 70 % (Semana 2012).

Z významných událostí či společenských změn, jež mohou vést k zahájení mediačního procesu a které uvádí Marieke Kleiboer (1996: 363), došlo v kolumbijském případě k personální změně, respektive k povstání nových lídrů. Významnou roli v řešení konfliktu sehráli především Juan Manuel Santos Calderón a Rodrigo Londoño Echeverri. Motivaci obou stran konfliktu k zahájení mírových rozhovorů lze s největší pravděpodobností spatřit ve snaze skutečně vyřešit spor nenásilnou cestou. Vzhledem k mediační roli Kuby a Norska je pravděpodobné, že další pohnutkou byl zisk garanta ověřujícího implementaci a dodržování případné dohody. Vláda Kolumbie v mírovém procesu navíc spatřovala šanci na obnovu a rozšíření legitimacy na území státu, příslušníci FARC zase možnost být ve většině případů amnestováni a prosadit svůj program. Lze tvrdit, že konfliktní situace v Kolumbii dospěla do stádia zralého momentu. Tato skutečnost ale potvrzuje pouze jednu část hypotézy, kterou si autor stanovil v teoretické části a jež představuje předpoklad pro úspěšné řešení konfliktu (**H4**): *Mediační proces bude pravděpodobně úspěšný, pakliže je zahájen ve zralý moment („ripe time“) a konflikt trvá méně než tři roky.* Případ kolumbijského vnitřního konfliktu nepotvrzuje přínos brzkého zahájení mediačního procesu k úspěšnosti řešení konfliktu podle předpokladů J. Bercovitche, T. Anagnosona a D. L. Willeové (1991). Důvodem je dlouhé trvání vzájemného konfliktu mezi vládou a guerillou FARC, přesahující 50

let. Případ proto spíše odpovídá závěrům vědců, doporučujících zahájit mediaci v pozdních stádiích konfliktu (viz např. Frei 1976, Rubin 1981, Moore 1996).

2.7 Kontext mediátora: zahraniční politika Kuby

Obě strany kolumbijského vnitřního konfliktu, vláda a povstalci z hnutí FARC, se v předběžných rozhovorech v první polovině roku 2012 shodly na dvou garantech implementace budoucí mírové dohody: na Norsku a Kubě (International Crisis Group 2012: 1). Volba Norska byla logická vzhledem ke značným zkušenostem s nenásilným řešením konfliktů kdekoliv ve světě a příznačné zdrženlivosti a neutralitě spolu s absencí hospodářského či geopolitického zájmu v konfliktu. Pro mezinárodní společenství byl mnohem překvapivější výběr Kuby jakožto mediátora a garanta mírové dohody (Beittel 2016: 15). *International Crisis Group* ve svém dokumentu s názvem *Colombia: Peace at Last?* uvádí, že „Kuba je pravděpodobně jedinou zemí, kde se členové FARC cítí dostatečně bezpeční při vyjednávání“ (International Crisis Group 2012: 31). Je však na místě ptát se, proč byl výběr Kuby coby mediátora a garanta budoucí dohody překvapivý. Jaká byla role Kuby v mezinárodním společenství do současnosti? V následující kapitole autor představí vývoj priorit kubánské zahraniční politiky od roku 1959 do dnešních dnů, přičemž zdůrazní podstatnou změnu, již pro vztahy Kuby se zahraničními partnery předznamenal konec studené války. Práce se rovněž zaměří na motivace, vedoucí kubánskou vládu k přijetí role mediátora kolumbijského konfliktu.

2.7.1 Deviantní případ Kuby v Latinské Americe

Postavení Kuby v latinskoamerickém prostoru dlouhodobě představuje deviantní případ. Od roku 1959, kdy Fidel Castro svrhl s guerillou svých stoupců diktátorský režim Fulgencia Batisty a provedl postupný ústavní převrat, přetrvává na Kubě coby v jediné zemi mimo východní Asii komunistický režim (Fontaine 1999: 184–185, Domínguez 2001: 183). Represivní charakter kubánskému režimu zemi v rámci mezinárodního společenství soustavně izoluje a brání rozvoji jejího ekonomického a sociálního potenciálu. Navzdory tomu se veškerá politika na Kubě už více než půl století podřizuje totalitní komunistické ideologii a ani následující vývoj nenaznačuje možnost jakýchkoliv podstatných změn (Marsh, Acosta 2018). I přestože kubánská vláda v domácích záležitostech po dlouhou dobu udržuje konstantní kurz, v důsledku významných geopolitických událostí byla nucena přistoupit na určité změny

ve směřování zahraniční politiky, kteréžto roku 2012 mj. vyústily v připojení se ke kolumbijskému mírovému procesu.

Rozdílnost kubánského případu v rámci latinskoamerického prostoru dokládají tři důležité skutečnosti. Zaprvé, kubánský politický systém je vysoce centralizovaný, aby byl schopen včas zabránit nebo naopak pojmout případné dopady globalizace. Jorge I. Domínguez podotýká, že tento stav paradoxně umocňovaly Spojené státy americké svým úsilím o úplnou izolaci Kuby. „*Kuba jen velmi málo participuje v mezinárodním obchodu a investičních tocích. Kuba je živoucím muzeem zastarávajících technologií.*“ (Domínguez 2001: 184) Zadruhé, zmíněný vysoce centralizovaný politický systém zároveň umožňuje vládě v rámci výkonu zahraniční politiky konat a vystupovat coby unifikovaný racionální aktér. Ve státech s pluralitními politickými systémy zpravidla do výkonu zahraniční politiky zasahují domácí socioekonomické, politické a různé partikulární zájmy (Tamtéž). V případě zapojení Kuby do mezinárodního prostředí hrají tyto zájmy jen naprosto minimální roli, což podstatně usnadňuje analytický výzkum případu mírového procesu v Kolumbii. Studie se nemusí soustředit na mediační výkon zkušeného kubánského diplomata Rodolfa E. Beníteze Versona, protože jeho osoba při jednáních sehrála roli pouhého zprostředkovatele vůle a rozkazů kubánské komunistické vlády. Kubánskou vládu tak lze nazvat mediátorem řešení kolumbijského konfliktu a garantem mírové dohody.

Zatřetí, na rozdíl od ostatních latinskoamerických států se Kuba od 80. let 20. století potýká s politicky mocnou kubánskou diasporou v USA. Tato etnicky a ideově podobná skupina kontroluje, ovlivňuje a vytváří hlavní politický kurz Spojených států vůči Kubě. Karibský stát je tak nucený přijímat unikátní roli v mezinárodních vztazích, které významně ovlivňuje kurz nastavovaný právě administrativou Spojených států; žádný jiný latinskoamerický stát se nemusí potýkat s tak velkým nepřátelstvím a vlivem diaspory v zahraničí (Domínguez 2001: 184). Vliv politiky Spojených států vůči Kubě se konečně projevil i ve vzájemných vztazích kubánských komunistických činitelů a kolumbijských politiků podporujících USA.

Krátce po pozastavení členství Kuby v Organizaci amerických států (OAS) přerušila 9. prosince 1961 Kolumbie s Kubou diplomatické vztahy coby odpověď na převzetí moci silou a proklamaci socialistického charakteru revoluce F. A. Castrem Ruzem. O obnově vzájemných vztahů mezi zeměmi rozhodl v roce 1975 kolumbijský liberální prezident Alfonso López Michelsen, ideově blízký umírněné levici. Avšak šest let na to další liberální prezident Julio César Turbay Ayala vztahy znovu přerušil v důsledku kubánské materiální podpory a poskytování výcviku kolumbijským levicovým guerillám. Diplomatické styky následně obnovil až prezident C. A. Gaviria Trujillo 28. října 1991. Na oscilaci vzájemných vztahů

Kolumbie s Kubou neměla vliv pouze politika Spojených států vůči Kubě, ale především aktivity kubánské vlády v některých zemích Latinské Ameriky. V Kolumbii se jednalo mj. o podporu levicových povstalců nebo únosy několika komerčních letů, donucených přistát na kubánském území, kde za ně únosci žádali od leteckých společností výkupné (Aguilera-Manzano 2009: 27, El Tiempo 2016). Po konci studené války se kubánská vláda snaží o zmírnění napětí a zlepšení vzájemných vztahů jak s Kolumbií, tak se všemi případnými zahraničními partnery.

2.7.2 Kubánská zahraniční politika v době studené války

Sovětský svaz Kubánskou revoluci zpočátku nepodporoval i přes její zjevnou inspiraci idejemi marxismu-leninismu. Z Kuby a SSSR se stávali spojenci postupně od konce roku 1959 a po celý rok 1960. F. Castro přijal partnerství ze strany Sovětského svazu především z ekonomických důvodů a za účelem zastrašit Spojené státy, v nichž se čím dál častěji vyskytovaly myšlenky na vládní převrat na Kubě. Z počátku šlo především o přežití nové kubánské vlády v blízkosti USA, program hospodářského oživení začal fungovat až počátkem 70. let (Domínguez 2001: 185). Silně represivní komunistický režim a špatné hospodářské podmínky se staly příčinou útěku velkého počtu Kubánců v lodích přes moře. Často docházelo i k emigraci lidí z nejchudších vrstev, kterým se kubánský režim zavazoval věnovat největší péči. Takovýto exodus byl samotným popřením a odmítnutím komunistického režimu na Kubě. Ostrovní vláda obratně využívala exil coby nástroj k regulaci vnitřního napětí v zemi. Nevědomě si tím ale vytvářela politicky mocnou diasporu ve Spojených státech, jež od 60. let 20. století spoluvytvářela zahraniční politiku USA vůči Kubě. Dle odhadů se během třiceti let vlády F. Castra, do konce studené války, pokusilo o útěk přes moře přibližně 100 000 Kubánců. Okolo 20 % kubánských občanů žije v současnosti následkem několika migračních vln v exilu (Fontaine 1999: 196–197).

Kubánský režim navzdory nízkému počtu obyvatelstva, který se v letech studené války pohyboval okolo 10 milionů, vyslal s podporou SSSR přibližně 300 000 vojáků na zahraniční armádní mise. Obvykle tak měla Kuba v zahraničí mezi lety 1975–1990, kdy tyto mise probíhaly, každý rok 30 000–50 000 mužů. Kubánská armáda byla s velkou finanční a materiální podporou Sovětského svazu vyslána bojovat do Afriky, kde po boku marxisticko-leninských hnutí zaznamenala vítězství v Angole a Etiopii. V Africe se ale zároveň chovala jako na dobytém území; s přítomností kubánské armády a komunistů se pašeráctví a korupce staly takřka nevymýtitelnými jevy (Fontaine 1999: 197, Domínguez 2001: 185). Z tohoto období je doložen jediný případ mezinárodní mediace, jehož se Kuba účastnila coby

mediátor. Sovětský svaz přizval v roce 1977 zástupce Kuby k druhé mediaci řešení konfliktu mezi Etiopií a Somálskem, ve snaze zachovat si v Somálsku strategickou pozici. SSSR ve stejný moment dodával sovětské zbraně Etiopanům, a potřeboval proto zapojit do mediace méně zaujatou stranu (Touval 1992: 239). Z důvodu neúčasti Kuby v jiné mediační události nebyla platnost hypotézy **(H2)**: *Mediace vedená zkušeným mediátorem bude pravděpodobně úspěšnější* v rámci řešení kolumbijského konfliktu potvrzena. Kubu v důsledku nedostatku mediační praxe nelze považovat za zkušeného mediátora, i přesto její přítomnost nebyla překážkou k dosažení úspěšného řešení kolumbijského vnitřního konfliktu.

Ve snaze rozšířit komunistickou ideologii a vliv kubánská komunistická vláda do 90. let aktivně podporovala revoluční hnutí v okolních zemích, mezi nimi i FARC nebo ELN v Kolumbii, v boji proti USA a jeho spojencům. V důsledku narušování suverenity okolních států, tyto nechtily svrchovanost Kuby (Domínguez 2001: 185–186). Důkazem toho je např. vylovení amerických jednotek kubánských exulantů v Zátocě Sviní roku 1961. Zmíněná činnost ústředních orgánů Kuby spolu s deklarací socialistického charakteru revoluce vedené marxisticko-leninským učením, završenou uzákoněním prvků totalitní vlády v nové ústavě z roku 1976, postupně vedla k mezinárodní diplomatické a ekonomické izolaci Kuby. Ostrovní stát pro jeho podporu levicových povstaleckých hnutí umístila administrativa prezidenta Ronalda W. Reagana na seznam zemí podporujících terorismus (Felter, Renwick 2018). Dokud byla kubánská ekonomika z podstatné části financována Sovětským svazem, vláda na Kubě nepovažovala za nutné významněji se zabývat pozicí země v mezinárodním prostoru.

2.7.3 Kubánská zahraniční politika po konci studené války

Po pádu komunistických režimů v evropských státech a rozpadu Sovětského svazu se Kuba ocitla ve značné mezinárodní izolaci. Nejvyšší kubánští představitelé si velice brzy uvědomili změnu struktury mezinárodního systému a potřebu dostat se z izolace, jež ohrožovala hospodářskou situaci Kuby, a tudíž přetrvání komunistického režimu. Kubánská vláda vnímala mezinárodní systém stejně jako většina dalších států coby unipolární s nezpochybnitelnou převahou Spojených států amerických, svého dlouhodobého nepřítel. Racionálně proto zvolila politiku adaptace v novém světovém uspořádání, jež Kubu měla dostat z izolace. Kubánská vláda záhy po konci studené války zcela změnila priority své zahraniční politiky a v krátké době od září 1989 do konce roku 1991 stáhla všechny své armádní jednotky ze zemí, v nichž mnoho let vojensky operovala. Zároveň kubánská vláda zastavila materiální a finanční podporu všem revolučním hnutím, načež tento závazek na počátku roku 1992 do budoucna deklaroval

i Fidel Castro (Blight, Allyn, Welch 1993: 303, Fontaine 1999: 197, Domínguez 2001: 186–187).

Důvodem k obratu kurzu kubánské zahraniční politiky byla značně tíživá ekonomická situace ostrovního státu. V důsledku ztráty důležitého zdroje financí ze Sovětského svazu klesl hrubý domácí produkt Kuby mezi lety 1989–1993 o přibližně 35–50 % a kubánský export zboží a služeb z šesti miliard pesos na dvě miliardy. Následkem toho již tak chudou kubánskou společnost postihla hospodářská krize. Kubánská vláda odpověděla na špatnou ekonomickou situaci adaptací na mezinárodní ekonomické prostředí. Znovu otevřela hospodářství přímým zahraničním investicím, se zahraničními partnery začala spoluvytvářet turistický sektor a vyvinula diplomatické úsilí k získání členství v mezinárodních finančních organizacích. Tato snaha vzhledem k přetrvávajícímu represivnímu komunistickému režimu s centrálně řízeným hospodářstvím přetrvává dodnes. (Domínguez 2001: 186–189, Feinberg 2017)

V důsledku otevření se Kuby mezinárodnímu finančnímu prostředí a omezeným reformám směrem k tržnímu hospodářství, zaznamenal komunistický stát mezi lety 1994–2000 průměrný roční ekonomický nárůst o čtyři procenta. Kubánské hospodářství po období velmi vysokého růstu v letech 2004–2007 zatím nezaznamenalo významnější pokles. Kuba má doposud vzhledem k neúčasti ve významných ekonomických a finančních organizacích uzavřeny převážně bilaterální smlouvy s jednotlivými státy (Sullivan 2017: 13–14). Dalšímu rozvoji hospodářské spolupráce ale stále významně brání ekonomické embargo uvalené na Kubu ze strany Spojených států. Kubánská vláda proto od počátku 90. let orientuje nový kurz zahraniční politiky především na blízké spojence USA, kteří mohou ovlivnit politiku Spojených států vůči Kubě. Její diplomatické úsilí lze opět pozorovat na vztahu ke Kolumbii (Domínguez 2001: 202).

Během 90. let se F. Castro snažil výrazně zmírnit přístup vůči Kolumbii a nalézt strategii vedoucí ke vzájemnému smíru. Během vlády prezidenta C. A. Gavirii Trujilla tak došlo k obnovení diplomatických vztahů s Kubou, načež vláda ostrovního státu zahájila strategická jednání s levicovými guerillami (El Tiempo 2016). Podle bývalého poradce prezidenta Baracka H. Obamy v záležitostech Latinské Ameriky Dana Restrepa si F. Castro postupně uvědomoval možnost významných ústupků Spojených států z ekonomického embarga, pakliže by přiměl levicové povstalce k politickému řešení konfliktu, a pomohl tak ukončit dlouhotrvající kolumbijský konflikt. D. Restrepo zmiňuje, že „(v)zhledem k ... roli [Kubánské revoluce - pozn. autora] *coby inspirace (pro FARC), Castro spatřil užitečnou příležitost být i součástí konce [konfliktu - pozn. autora]*“ (Restrepo citován in Gomez 2016). Avšak události v Kolumbii z přelomu 20. a 21. století neposkytovaly kubánským

diplomatickým snahám příležitost k dosažení úspěchu. F. Castro působil alespoň jakožto zprostředkovatel rozhovorů mezi Venezuelou a Kolumbií během zhoršení vzájemných diplomatických vztahů v souvislosti s obviněním Venezuely z podpory levicových guerill. V tomto případě ale nešlo o mediaci řešení konfliktu, nýbrž o usnadnění vzájemné komunikace (El Tiempo 2016).

Příležitost k velké kubánské diplomatické akci se naskytla až s žádostí R. Londoña Echeverriho o zahájení politického dialogu mezi FARC a kolumbijskou vládou (El Tiempo 2016). Dle tvrzení D. Restrepa přimělo R. Londoña Echeverriho ke zmíněnému činu i naléhání F. Castra z roku 2008, aby se FARC inspirovalo Hugem Chávezem a pokusilo se o dosažení svých programových tezí parlamentní cestou (Gomez 2016). Role Kuby coby jednoho z mediátorů řešení kolumbijského konfliktu v letech 2012–2016 znamenala pro ostrovní zemi významné vyvrcholení jejího diplomatického úsilí, navíc završené dlouhodobě úspěšnou dohodou. Podobné diplomatické snahy, avšak v menším rozsahu, vyvíjela kubánská vláda i vůči dalším spojencům USA za účelem snížení dopadu politiky USA. Tu Kongres Spojených států během 90. let postupně přitvrdil dalšími zákony, např. Zákonem o demokracii na Kubě (*Cuba Democracy Act*) z roku 1992 nebo v roce 1996 Zákonem o kubánské svobodě a demokratické solidaritě (*Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act*), avšak vzhledem k novému kurzu zahraniční politiky Kuby začaly být Spojené státy ve svém restriktivním úsilí osamoceny. Některými zeměmi byly Spojené státy americké vnímány coby „Goliáš utlačující kajícího se Davida“ (Domínguez 2001: 202–203, Felter, Renwick 2018).

Prezident B. H. Obama pochopil strategii Kuby a v zájmu vzájemného usmíření a posílení diplomatických a obchodních vztahů a vylepšení obrazu USA coby podporovatele lidských práv zahájila jeho administrativa jednání s kubánskými činiteli. Výsledkem postupného usmířování bylo obnovení diplomatických vztahů na nejvyšší úrovni formou otevření velvyslanectví v Havaně a Washingtonu D.C., zmírnění ekonomického embarga nebo vyškrtnutí Kuby ze seznamu zemí podporujících terorismus (Sullivan 2017: 26–27) Dle tvrzení Adama Isacsona, ředitele pro dohled na obranu z *The Washington Office of Latin America* (dále jen WOLA), pozitivní zviditelnění mediační role Kuby v kolumbijském mírovém procesu významně pomohlo k narovnávání vzájemných vztahů s USA ve chvíli, kdy se prezident B. H. Obama rozhodl k obnovení diplomatické spolupráce mezi oběma zeměmi (Gomez 2016). Zahraniční politika Kuby se po konci studené války primárně zaměřila na usmířování se spojenci USA za účelem dosažení ústupků v restriktivní politice Spojených států vůči Kubě. Ostrovní stát v tomto svém diplomatickém úsilí zaznamenal významný úspěch.

2.8 Otázka velikosti, neutrality a nestrannosti mediátora

Teoretik mezinárodní mediace Daniel Frei se ve svých empirických analýzách dat zabýval velikostí státu v roli mediátora. Tuto kontextuální proměnnou D. Frei považuje za příčinu významných složek identity v konfliktu nezúčastněné třetí strany, mezi něž patří např. míra možnosti využití zdrojů a schopnosti přinutit strany k požadovanému jednání. Došel k závěru, že „*mediační snahy velkých mocností (superpowers) jsou pravděpodobně úspěšnější než mediační pokusy středních a malých mocností (powers)*“ (Frei 1976: 78). Avšak při aplikaci tohoto teoretického východiska na případ řešení konfliktu v Kolumbii nelze platnost hypotézy D. Freie potvrdit. Kuba je malým ostrovním státem s omezenou možností využití zdrojů nebo schopností přinutit strany k požadovanému jednání. Přesto její mediační úsilí vedlo k odsouhlasení mírové dohody, jejíž uvedení v praxi je z dlouhodobého hlediska úspěšná. Z tohoto důvodu lze v případě kolumbijského mírového procesu potvrdit platnost konkurenční hypotézy **(H1b)** k závěrům D. Freie: *Střední a malé mocnosti v procesu mediace pravděpodobněji dosáhnou úspěšného výsledku*, jíž si autor stanovil v teoretické části práce. Případ řešení kolumbijského konfliktu v důsledku tohoto závěru představuje směr, jímž by se mohl ubírat následující výzkum. Analytici by se mohli více zaměřit na faktory přispívající k úspěšnému mediačnímu výkonu středních a malých mocností v dalších mediačních událostech. Na základě závěru z případu mírového procesu v Havaně by vědci rovněž měli znovu uskutečnit kvantitativní výzkum úspěšnosti zapojení velkých, středních a malých států, jehož výsledky by bylo vhodné porovnat se hypotézou D. Freie.

Velmi podstatná je v případě řešení kolumbijského ozbrojeného konfliktu otázka neutrality a nestrannosti mediátora. Mnoho teoretiků mediace mezinárodních sporů poukazuje na velký počet úspěšně dohodnutých příměří za mediačního přispění neutrálního, nestranného aktéra (viz Jackson 1952, Young 1967, Assefa 1987). Zároveň někteří analytici představují případy, v nichž sehrála pozitivní roli při mediaci zaujatost třetí strany vůči aktérovi či stranám konfliktu, plynoucí ze vzájemných vztahů a přímé či nepřímé účasti ve sporu (srov. Touval, Zartman 1985: 15, Bercovitch, Anagnoson, Wille 1991: 15). P. Wehr a J. P. Lederach ve své analýze (1991: 85–98) tzv. *mírového procesu Esquipulas* dokonce zdůrazňují specifičnost prostoru Latinské Ameriky v souvislosti se zapojením třetí strany, v níž aktéři konfliktu vkládají důvěru ve spojení se vzájemnými vztahy, provázaností se sporem a se znalostí kontextu. Autoři poukazují na značný význam asistence tzv. „*vnitřně-účastného*“ mediátora pro dosažení úspěšného řešení ozbrojeného konfliktu. Protože dále rozlišují pouze tzv. „*vnější-neutrální*“ třetí stranu, jež svou legitimitu zakládá na odstupu a anonymitě,

Ize vnitřně-účastného mediátora považovat za méně či více zaujatého aktéra mírového řešení. Dotaz na neutralitu a nestrannost Kuby coby mediátora v kolumbijském mírovém procesu, a navíc země latinskoamerického regionu, je tudíž příhodný.

Jak již bylo zmíněno, členové kolumbijských levicových guerill, a zejména FARC, se ve svých programových tezích, ideologii a činnosti inspirovali Kubánskou revolucí, později prohlášenou za socialistickou. Cílem levicových povstalců se stalo revoluční svržení kolumbijské vlády a prosazení marxistických reforem, vedoucích ke spravedlivějšímu přerozdělování zdrojů. Vzor mocenského a společenského uspořádání spatřovali v komunistické Kubě. Absenci neutrality a nestrannosti Kuby vůči aktérům konfliktu nicméně zapříčinilo zejména nepřímé zapojení ostrovního státu do vnitrostátního kolumbijského sporu. Kubánská vláda až do konce studené války poskytovala levicovým povstalcům z FARC finanční a materiální prostředky a vojenský výcvik k vedení ozbrojeného boje. Konala tak ve snaze rozšířit v zahraničí komunistickou ideologii a mocenský vliv. Avšak v souvislosti se ztrátou významného zdroje financí v důsledku rozpadu Sovětského svazu a se změnou kurzu zahraniční politiky nemohla Kuba nadále nepřímo podporovat boj marxistických guerill proti státnímu aparátu. Je potřebné zmínit, že hnutí FARC bylo už na počátku 90. let ekonomicky nezávislé na jakékoliv pomoci. Ztráta zdroje financí a válečného materiálu z Kuby pro FARC nepředstavovala existenční potíže, a tudíž ani významné zaujetí nepřátelského postoje povstalců vůči kubánskému vedení.

Kubánská vláda začala v 90. letech ve snaze získat obchodní partnery a spojence v otázce zmírnění ekonomického embarga ze strany USA napravovat některé z dřívějších nepřátelských činností. Mezi ně patřilo i přispění k prodlužování ozbrojeného konfliktu v Kolumbii, od 50. let 20. století blízkém spojenci USA. F. Castro tušil užitečnou příležitost v přesvědčení levicových povstalců o prospěšnosti vedení politického dialogu o ukončení ozbrojeného konfliktu a prosazení marxistického programu parlamentní cestou. Kuba měla značný zájem na vyřešení konfliktu, zvláště pokud by se sama účastnila mírového procesu jako jedna z jednacích stran. Právě přímá asistence Kuby v mírových rozhovorech uskutečněných v letech 2012–2016 významně přispěla k narovnávání vzájemných diplomatických a obchodních vztahů s USA. Kuba popsanými kritérii vzájemného silného propojení mediátora a strany nebo stran sporu a značného zájmu mediátora na vyřešení konfliktu naplnila definici zaujaté třetí strany od D. G. Pruitt (1981: 144).

Kuba se účastnila kolumbijského mírového procesu v roli zaujatého vnitřně-účastného mediátora. Tuto skutečnost podporuje značná důvěra, jíž levicoví povstalcí z FARC vkládali do úsudku a schopností ostrovní vlády, když zvolili cestu řešení konfliktu formou politického

dialogu za přítomnosti Kuby coby mediátora. Jak již bylo zmíněno, Kuba byla považována za pravděpodobně jedinou zemi, kde se členové FARC při rozhovorech cítili bezpečně. Strany konfliktu představily pozici Kuby v mírových rozhovorech po skončení průzkumných vyjednávání kolumbijské vlády se zástupci FARC (Beittel 2016: 17). Je velmi pravděpodobné, že J. M. Santos Calderón coby zástupce silnější strany sporu nabídl členům guerilly Kubu coby mediátora a garanta konečné mírové dohody a uskutečnění většiny kol jednání v Havaně, protože si uvědomoval výše zmíněné skutečnosti. Chtěl tím usnadnit průběh jednání zapojením aktéra, kterému druhá strana konfliktu důvěřuje. Toto zjištění potvrzuje závěr Deana G. Pruittta (1981: 144) o přispění zaujatého mediátora k uklidnění protivníka, v což doufá druhá strana, jež nemá s mediátorem žádný vztah.

Na případu mediační role Kuby v kolumbijském mírovém procesu lze proto potvrdit platnost hypotézy **(H3a)** stanovené autorem v teoretické části práce: *Úspěšný mediační proces vyžaduje zapojení zaujaté třetí strany*. O nestrannosti či neutralitě nelze v případě účasti Kuby v kolumbijském mírovém procesu hovořit. Je ale nutné podotknout, že druhým mediátorem bylo pro svou schopnost nestranného vedení mírových rozhovorů a značnou zkušenost z mnoha mediačních událostí zvoleno Norsko. J. M. Santos Calderón se tímto krokem pravděpodobně snažil vyvážit jednání stran konfliktu, jež by mohlo být negativně ovlivněno vzájemnou náchylností levicových povstalců a kubánské vlády. Zapojení zaujaté Kuby s velkou pravděpodobností přispělo k úspěšnému vyřešení ozbrojeného konfliktu mezi hnutím FARC a kolumbijskou vládou. Jedná se ale o specifický případ, který se znovu vyskytl v prostoru Latinské Ameriky. Potvrzují se tím zejména závěry teoretiků P. Wehra a J. P. Lederacha.

3. Mediační intervence v Kolumbii: procesní proměnné

3.1 Mediační strategie

Následující podkapitola podrobněji analyzuje samotný průběh mediace mírových rozhovorů o řešení kolumbijského konfliktu, uskutečněných v letech 2012–2016. Zaměřuje se především na mediační výkon Kuby, a to ze tří důvodů: (1) jednalo se o první velký mírový proces, který ostrovní stát doposud hostil a do něhož se Kuba zcela nezávisle aktivně zapojila, (2) kubánská vláda a kubánští diplomaté měli velmi málo zkušeností s mediací mírových rozhovorů, (3) Kuba se zapojením do mírového řešení ozbrojeného konfliktu automaticky připojila ke státům vymáhajícím dodržování lidských práv, což vzhledem k jejímu stávajícímu silně represivnímu komunistickému režimu způsobilo paradoxní situaci. Jako druhý mediátor a garant mírové dohody bylo do procesu zapojeno Norsko, ale pro jeho rozsáhlé zkušenosti s mediací a snahou o zachování diskretnosti a neutrality není účast Norska v kolumbijském mírovém procesu natolik zajímavým faktem pro kvalitativní vědecký výzkum.

V této kapitole bude ověřována platnost dvou konkurenčních hypotéz:

H5a: *Mediační proces bude pravděpodobně úspěšnější při využití direktivních strategií v případě, že nastal zralý moment.*

H5b: *Využití komunikačně-facilitativních a procedurálně-formulativních strategií pravděpodobněji povede k úspěchu mediace.*

Podkapitola rovněž odpoví na následující otázky: V jaké fázi eskalace konfliktu se dle typologie R. J. Fishera a L. Keashly (1991: 33–39) kubánská vláda v zastoupení diplomata Rodolfa E. Beníteze Versona zapojila do mírového procesu? Zvolila v rámci daného stádia vhodnou strategii? Byla ve svém konání spíše pasivním, aktivním nebo velmi aktivním až direktivním mediátorem? Který z typů strategií dle typologie I. W. Zartmana a S. Touvala (1985: 10–12) kubánská vláda zvolila? Jaký byl průběh samotného procesu mediace a odpovídal teoretickým předpokladům modelu kontingenčního přístupu k intervencím třetí strany z hlediska členění eskalace konfliktu R. J. Fishera a L. Keashly? Celý průběh mírového procesu je v kapitole logicky rozdělený do jednotlivých fází od zahájení průzkumných rozhovorů po schválení finální dohody.

Vzhledem k dohodě stran na zamezení průniku informací z jednání do médií a zveřejňování komuniké až ve chvíli dosažení významných pokroků, je velmi dobrým zdrojem

informací interní dokument Kongresu Spojených států *Colombia's Peace Process Through 2016* (Beittel 2016), který byl zpřístupněn veřejnosti více než rok po jeho vzniku. Odbornice na Latinskou Ameriku June S. Beittel v něm nashromáždila veškerá dostupná, mnohdy ve chvíli rozhovorů neveřejná fakta, s jejichž pomocí lze zodpovědět výše zmíněné otázky a ověřit platnost uvedených konkurenčních hypotéz. Avšak i přes svou značnou komplexnost nedokáže dokument zodpovědět otázku, zda se na dojednaných řešeních dohodly pouze strany konfliktu, nebo jestli nějaké řešení, jež bylo začleněno do finální dohody, přednesl i některý z mediátorů. Tato informace by výrazně napomohla k přesnějšímu určení typu zvolené mediační strategie dle typologie I. W. Zartmana a S. Touvala.

3.1.1 První fáze – Průzkumná jednání, nastavení základních pravidel a agendy formálních rozhovorů (jaro – září 2012)

Kubánská vláda se dle dostupných zdrojů aktivně zapojila již do první fáze vzájemných vyjednávání mezi hnutím FARC a kolumbijskou vládou. Protože ale byly tyto rozhovory vedeny v utajení a závěry z nich zveřejněny až po jejich ukončení, nelze s jistotou určit, jak velkou roli v nich Kuba sehrála. Nicméně vzhledem k oznámeným pravidlům nadcházejících formálních rozhovorů lze konstatovat, že se nastavení její mediační role v první fázi jednání pravděpodobně v mnohém nelišilo od pozice, jíž zastávala během formálních jednání. V první fázi jednání, nazvané „průzkumné“ rozhovory, tak kubánská vláda působila coby hostitel, poskytovatel zázemí v Havaně, a zprostředkovatel vzájemných jednání. Vláda prezidenta J. M. Santose Calderóna si uvědomovala, že členové hnutí FARC věří kubánským komunistům a považují kubánskou půdu za bezpečnou. Zároveň se J. M. Santos Calderón snažil vyvarovat chyb z minulých jednání a spatřoval nutnost umístit rozhovory na neutrální půdu. Proto od počátku inicioval rozhovory na Kubě (Beittel 2016: 17, uvozovky v originále).

Průzkumná jednání mezi kolumbijskou vládou a povstanci FARC se uskutečnila během několika měsíců v první polovině roku 2012 a jejich výsledky oznámil prezident Juan M. Santos Calderón 4. září 2012 (Beittel 2016: 17). Předcházela jim žádost nového vůdce FARC R. Londoña Echeverriho z konce roku 2011 o započetí politického dialogu s vládou. Političtí činitelé ale zahájení podmínili požadavkem zahrnujícím propuštění všech rukojmí, klid zbraní ze strany FARC, zastavení nábory dětských vojáků a ukončení používání pozemních min (Hurst 2012a). Ačkoliv hnutí FARC nebylo schopné splnit všechny podmínky (The Economist 2012), J. M. Santos Calderón politický dialog zahájil. Pravděpodobně tak učinil, protože v činnosti povstalců spatřil skutečnou snahu o mírové řešení konfliktu.

Forma havanských průzkumných rozhovorů odpovídá teoretickému konceptu konzultací, sloužících coby úspěšný premediační nástroj v předjednacím (*prenegotiation*) stádiu managementu konfliktu (Fisher, Keashly 1991: 36–37). Cílem průzkumných rozhovorů bylo zlepšení vzájemných vztahů stran konfliktu, definování základních otázek sporu a agendy pro jednání.

Oznámení prezidenta J. M. Santose Calderóna o průběhu nedávno ukončených průzkumných rozhovorů ze 4. září 2012 způsobilo vzhledem ke svému utajení velké překvapení kolumbijské společnosti a mezinárodního společenství. Důležitým sdělením bylo oznámení úspěšného dosažení výše zmíněného cíle rozhovorů, což lze rovněž přiřadit k faktorům zvyšujícím šanci na úspěch mírového procesu. Kromě zlepšení vzájemných vztahů členů vlády a hnutí FARC došlo k oboustrannému podpisu tzv. *Všeobecné dohody o ukončení ozbrojeného konfliktu a tvorbě stabilního a trvalého míru*, nastavující základní pravidla nadcházejících formálních rozhovorů a agendu pro vyjednávání. Témata formálního jednání zahrnovala: (1) politiku rozvoje venkova a zemědělské reformy, (2) politickou participaci FARC, (3) ukončení ozbrojeného konfliktu včetně zapojení povstalců do běžného života, (4) pěstování nepovolených plodin a nezákonné obchodování s drogami, (5) odškodnění lidí poškozených konfliktem a (6) implementaci vyjednané konečné dohody včetně její ratifikace a verifikace (International Crisis Group 2012: 34–35). Agenda měla být projednána v popsáném pořadí, v průběhu formálních rozhovorů ale docházelo ke změnám v posloupnosti, zvláště v případě složitých otázek. Protože však účastníci jednání přísně dodržovali nejdůležitější pravidlo: „*nic není dohodnuto, dokud vše není dohodnuto*“ (Tamtéž: 36), změny v pořadí řešených témat nemohly nijak ohrozit úspěch rozhovorů.

Zahájení formálních rozhovorů bylo umístěno do Osla, všechna následující kola jednání měla probíhat v Havaně. Bylo tak učiněno z důvodu volby dvou garantů implementace finální dohody: Norska a Kuby. Ve všeobecné dohodě není explicitně uveden pojem mediátoři, dosavadní pozice Kuby a následná role obou zemí ale odpovídaly pozici mediátora. Kubánského a norského diplomata nazývá mediátory také June S. Beittel (2016: 24). Všeobecná dohoda dále udělila status pozorovatelů Venezuele a Chile, přičemž bylo dovoleno každé další vládě připojit se k rozhovorům, projeví-li o to daná země zájem (International Crisis Group 2012: 34).

Obě strany konfliktu se ve všeobecné dohodě usnesly na ustavení třicetičlenných delegací. Jednu delegaci zastupovalo pět mluvčích, kteří se scházeli u jednacího stolu (International Crisis Group 2012: 35). Aktérům konfliktu se tímto krokem podařilo už v první fázi rozhovorů předejít zbytečnému protahování jednání, způsobenému absencí empatie

při účasti velkého počtu osob z každé strany sporu. Zmíněný faktor popisuje v knize *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku* také Hynek Melichar (2017: 168–169, 183–184). Početné skupiny jednotlivých severoirských frakcí se v době jednání odkazovaly na své postoje, z nichž takřka nehodlaly ustoupit. Až teprve výběr několika málo zástupců z každé frakce, kteří usedli za jednací stůl, umožnilo delegátům blíže se vzájemně poznat a pohlížet na své oponenty jako na lidi snažící se nalézt kompromis, a ne jako na souhrn neústupných postojů.

Druhým faktorem, který se negativně projevil v severoirských mírových jednáních a jemuž se v případě řešení kolumbijského konfliktu podařilo vyvarovat, byly úniky informací z rozhovorů do médií (Melichar 2017: 156–157). Vyjednávači během průzkumných rozhovorů dohodli pravidlo neveřejných jednání a vydávání periodických zpráv (International Crisis Group 2012: 35). Pozitivním prvkem se v tomto případě stalo podřízení veškerých médií kubánské vládě, bez jejíhož příkazu nebyla zveřejněná žádná interní informace. Nebyla tak narušena důvěra aktérů konfliktu v průběh mírového procesu, jako se tomu stalo při jednáních v Severním Irsku nebo minulých rozhovorech s levicovými povstanci. Prezident J. M. Santos Calderón během oznámení průběhu průzkumných rozhovorů poznamenal, že se nastavením pravidel, agendy a formy jednání snažil neopakovat chyby z minulých pokusů o vyjednávání s guerillami. Myslel tím hlavně tragické ukončení činnosti politického hnutí FARC Vlastenecké unie coby výsledku rozhovorů z poloviny 80. let a neúspěšnou iniciativu mírového procesu prezidenta A. Pastrany Aranga, jež skončila posílením moci povstalců (Beittel 2016: 13–15).

3.1.2 Druhá fáze – Spuštění formálních jednání a řešení prvních dvou témat agendy (listopad 2012 – listopad 2013)

Formální rozhovory byly zahájeny v říjnu 2012 otevíracím ceremoniálem v norském Oslu, avšak druhou fázi rozhovorů vyjednávači skutečně zahájili 19. listopadu 2012 v Havaně. Delegace FARC oznámila zahájení jednostranného příměří, trvajících s okamžitou platností po následující dva měsíce, a požádala kolumbijské zástupce o učinění stejného kroku. Avšak kolumbijští delegáti rozhodli pokračovat ve vojenských operacích proti povstalcům až do přijetí finální dohody. Dvouměsíční příměří bylo provázeno násilnostmi ze strany státních ozbrojených složek, ale i povstalců. Nicméně četnost násilí v porovnání se stejným obdobím roku 2011 značně poklesla a mírové rozhovory pokračovaly bez přerušení, vyjma domluvených přestávek (Neuman 2012, Libardo 2013, Beittel 2016: 18–19).

Prvním projednávaným tématem byla politika rozvoje venkova a zemědělská reforma, primární zájem politického programu hnutí FARC. V důsledku vyloučení médií z jednání zveřejňovaly jednacích strany výsledky kol rozhovorů na daná témata vždy po dosažení uspokojivé dohody. Mimoto ale prezident J. M. Santos Calderón oznámil předpokládané ukončení všech kol jednání v listopadu 2013. Mělo se tak stát v době zahájení jeho kampaně v nadcházejících prezidentských volbách. Zástupci FARC ale byli v předpovědi dokončení všech kol jednání opatrní (Beittel 2016: 19). I přes nedůvěru k hnutí FARC a všeobecnou skepsi k úmyslům povstaleckých lídrů se průzkumy veřejného mínění shodovaly v rozsahu podpory vyjádřené politickému dialogu, dosahující přibližně 70 % obyvatel Kolumbie (Semana 2012). J. M. Santos Calderón tudíž očekával, že mu brzké úspěšné dojednání konečné dohody zajistí snadnější znovuzvolení.

Avšak velmi kritický vůči snaze dosáhnout řešení konfliktu nenásilnou cestou byl bývalý prezident Á. Uribe Vélez. Kritizoval nejen smířlivý postoj vůči levicovým povstalcům a venezuelské socialistické vládě, ale i reformy, jež předkládala vláda J. M. Santose Calderóna za účelem podpory úspěchu mírových jednání (Hurst 2012b). K reformám náležel např. zákon finančně odškodňující čtyři až pět milionů lidí poškozených ozbrojeným konfliktem a řešící restituci vyvlastněné zemědělské půdy násilím přesunutých Kolumbijců. Další reformou byl zákon předznamenávající později velmi kritizovaný mechanismus Zvláštní jurisdikce pro mír (*Jurisdicción Especial para la Paz*) (Beittel 2016: 15–16). Nástroj implementovaný do praxe v souvislosti s realizací závěrů finální dohody znamenal de facto amnestii pro velkou část povstalců a stal se jedním z důvodů odmítnutí první verze konečné dohody ve všeobecném referendu v říjnu 2016. Obě reformy byly přijaty Kongresem během roku 2012. Á. Uribe Vélez proto vytvořil politické hnutí Demokratický střed (*Centro Democrático*, dále jen CD), stojící v opozici vůči politice J. M. Santose Calderóna, a oznámil zahájení volební kampaně do Senátu (Beittel 2016: 19, WOLA 2017).

Po ukončení jednostranného příměří v lednu 2013 znovu stoupl počet únosů a teroristických útoků, zacílených zejména na infrastrukturu. Kolumbijská vláda nadále pokračovala ve vojenské ofenzivě proti levicovým guerillám a soustavně odmítala uzavření dočasného příměří. Vzájemné rozhovory v Havaně tak pokračovaly s vědomím, že jakýkoliv významný nárůst násilností může negativně ovlivnit průběh mírového procesu a snížit veřejnou podporu politického dialogu. V únoru 2013 byl státními ozbrojenými složkami zabit jeden z velitelů FARC, blízký hlavnímu vyjednavaci povstalců Lucianovi M. Arangoovi, též známému jako Iván Márquez (Neuman 2013, Beittel 2016: 19). Ačkoliv není možné v souvislosti s tajným charakterem jednání zjistit, jak strany konfliktu reagovaly na vzájemné

útoky, je s velkou pravděpodobností značným úspěchem mediátorů, že rozhovory nebyly po celý rok 2013 přerušeny v reakci na oboustrannou ofenzivu a ztráty. Nelze ale opomenout ani faktor značného odhodlání aktérů konfliktu dosáhnout uspokojivého vyřešení sporu.

Vyjednávací týmy se na řešení komplexního tématu rozvoje venkova a zemědělské reformy shodly na konci května 2013. Dohoda obsahovala významný kompromis mezi oběma aktéry konfliktu na redistribuci zemědělské půdy skrze k tomu vytvořený fond a na postupu formalizujícím vlastnictví půdy. Řešení dále obsahovalo příslib právní a policejní ochrany zemědělců a infrastruktury a různá opatření ke zmírnění chudoby ve venkovských oblastech (Hurst 2013). V následujících měsících jednaly strany konfliktu o řešení otázky politické participace povstalců. V listopadu 2013 bylo vydáno společné prohlášení oznamující dosažení shody na řešení tématu. Dohoda představila nový „*opoziční statut*“, který měl usnadnit účast v politické soutěži všem opozičním hnutím včetně stran odzbrojených, demobilizovaných povstalců. Politické opozici garantovala práva v rámci kolumbijského institucionálního rámce, ochranu opozičních politických kandidátů, svobodný přístup do médií nebo usnadnění procesu tvorby nových politických stran (WOLA 2013, Beittel 2016: 21, uvozovky v originále).

Během roku 2013 organizovaly OSN a Národní kolumbijská univerzita (*Universidad Nacional de Colombia*) veřejná fóra, na nichž přes tisíc zástupců občanské společnosti prezentovalo své návrhy na opatření, jež měly strany konfliktu zohlednit během jednání, aby mírový proces dosáhl úspěšného řešení. Podněty se týkaly především otázky pěstování koky a odškodnění obětí konfliktu (WOLA 2013). Avšak velký počet projednávaných návrhů nejen ze strany občanské společnosti začal prodlužovat mírové rozhovory. Plánu dosáhnout konečné dohody do listopadu 2013 se J. M. Santos Calderón musel vzdát a stav mírového procesu na konci roku 2013 nevykazoval známky brzkého ukončení. Průzkumy veřejného mínění stále identifikovaly většinovou podporu mírové iniciativě J. M. Santose Calderóna, optimismus společnosti ohledně dosažení úspěšného řešení ale postupně klesal. Volby do Kongresu v březnu následujícího roku spolu s květnovými prezidentskými volbami tak začaly nabývat významu referenda o kolumbijském mírovém procesu (Beittel 2016: 22).

3.1.3 Třetí fáze – Kongresové a prezidentské volby coby referendum o mírovém procesu (prosinec 2013 – červen 2014)

Historicky první volby do Sněmovny reprezentantů a Senátu Kongresu Kolumbie konané v průběhu vyjednávání o mírovém řešení nepoddajného ozbrojeného konfliktu se uskutečnily 9. března 2014. Bývalý prezident Á. Uribe Vélez během kampaně zesílil kritiku smířlivé politiky J. M. Santose Calderóna, což mu zajistilo značnou podporu části veřejnosti odmítající

mírový proces a zvolení do Senátu. Jeho strana Demokratický střed pak získala několik mandátů v obou komorách Kongresu. Á. Uribe Vélez nemohl sestavit většinu, přesto výsledky voleb naznačovaly pozvolný pokles veřejné podpory mírovému procesu s hnutím FARC. Tato skutečnost byla patrná i ve volebním výsledku vládnoucí koalice Národní jednoty (*Unidad Nacional*), jež ve Sněmovně reprezentantů získala většinu mandátů, ale v Senátu musela platformu rozšířit o menší Stranu Občanské volby (*Partido Opción Ciudadana*) (Beittel 2016: 22–23).

Dvoukolová většinová uzavřená volba prezidenta Kolumbie se pravidelně uskutečňuje po čtyřech letech na konci května a její výsledek zpravidla předznamenávají březnové volby do Kongresu. Guerilla FARC deklarovala dodržení jednostranného příměří během prezidentských voleb. Tento fakt z nich učinil jedny z nejpokojnějších voleb v historii Kolumbie. Dvěma vedoucími kandidáty na pozici prezidenta se brzy stali Juan M. Santos Calderón a Óscar Iván Zuluaga nominovaný CD. Stávající prezident vedl kampaň coby platformu míru a žádal o znovuzvolení, aby mohl dokončit práci v rámci mírového procesu. Ó. I. Zuluaga, ministr financí ve vládě Á. Uribeho Véleze, naopak obhajoval názory bývalého prezidenta o ukončení mírového procesu. Ústředním tématem obou voleb se tak stala otázka pokračování mírových rozhovorů s povstalci z hnutí FARC. Ve většině ostatních témat, zvláště v ekonomických otázkách, se oba kandidáti spíše shodovali. V prvním kole prezidentské volby vyhrál Ó. I. Zuluaga, avšak nedosáhl nadpolovičního zisku hlasů. Těsnou většinou 51 % jej o tři týdny později porazil J. M. Santos Calderón, a stal se tak historicky druhým prezidentem zvoleným i na druhé funkční období (Beittel 2016: 23).

Těsné výsledky kongresových a prezidentských voleb potvrzovaly klesající podporu veřejnosti a narůstající skepsi vůči mírovému procesu s FARC. Rozsáhlý průzkum veřejného mínění o stavu politické kultury a demokracie v Kolumbii uskutečněný v roce 2014 v rámci projektu *The Latin American Public Opinion Project* (LAPOP) navíc upozornil na velmi nízkou důvěru ve schopnost stávajících třetích stran řešení ozbrojeného konfliktu, zejména v Kubu a Venezuelu, pomoci implementovat budoucí mírovou dohodu. Oba státy získaly důvěru pouhých 1,3 %, respektive 0,8 % respondentů. Nicméně velká část dotazovaných Kolumbijců vkládala vysokou míru důvěry ve schopnost pomoci implementovat finální dohodu do OSN (21,3 %) a Spojených států amerických (20,1 %), jež se doposud nezapojily do mírových jednání v Havaně (Sánchez, Rodríguez Raga 2014: 207).

V období voleb delegace stran konfliktu projednávaly otázku pěstování nepovolených plodin a nezákonného obchodování s drogami. Vyjednačníci se v prosinci 2013 dohodli, že upřednostní toto téma, na jehož řešení se aktéři sporu dokázali snadněji shodnout, před třetím

bodem agendy: ukončením ozbrojeného konfliktu včetně zapojení povstalců do běžného života. Jednání o třetím tématu bylo přesunuto na závěr agendy (Beittel 2016: 21). Zpráva o dosažení dohody v otázce pěstování nepovolených plodin a nezákonného obchodování s drogami byla zveřejněna 16. května 2014, několik dnů před konáním prvního kola prezidentských voleb. Dohoda zavazovala obě strany konfliktu ke spolupráci v nahrazení koky pěstováním jiných plodin a k boji s obchodováním s drogami v oblastech s dominantní mocí guerill (Otis 2014). Protože se otázka pěstování koky a obchodu s drogami stala jedním z hlavních témat veřejných fór v roce 2013, byla dohoda podrobena detailnějšímu studiu. Analytici shledali její cíle pozitivními s velkou šancí na budoucí úspěch, kritizovali ale především krátké termíny a nespelnitelná očekávání, jež si strany konfliktu stanovily ke splnění dohodnutých úkolů (Jelsma, Youngers 2017).

3.1.4 Čtvrtá fáze – Zapojení obětí konfliktu do mírového procesu a první vážné přerušování rozhovorů (srpen 2014 – leden 2015)

Na počátku srpna 2014 bylo krátce po inauguraci prezidenta J. M. Santose Calderóna zahájeno 27. kolo mírových rozhovorů. Na základě jednání v rámci tohoto kola vznikly nové subjekty, které částečně přispěly k úspěchu celého mírového procesu. Jednalo se o Historickou komisi pro konflikt a jeho oběti (*Comisión Histórica del Conflicto y sus Víctimas*), jejíž 14 členů vybraly společně kolumbijská vláda a hnutí FARC a která připravovala zprávu o příčinách ozbrojeného sporu a jeho vlivu na civilní obyvatelstvo. Spolu s komisí vzniklo několik pomocných podvýborů, mj. pro genderové otázky zahrnující pohled žen na mírové rozhovory a dohody (Beittel 2016: 24) Realizovat tuto myšlenku doporučovala organizace International Crisis Group v dokumentu *Colombia: Peace at Last?* (2012: ii–iii). Z jejich doporučení se stranám konfliktu a mediátorům podařilo uskutečnit mnoho závěrů, např. zapojení občanské společnosti do mírového procesu nebo zavádění reform, usnadňujících průběh jednání. Avšak doporučovaný bilaterální smír se dlouhou dobu nedařilo realizovat.

Dalším z nových subjektů, který významně přispěl k úspěchu řešení konfliktu a uvedl do praxe doporučení ohledně zapojení občanské společnosti do mírového procesu, byla platforma sloužící k účasti obětí ozbrojeného sporu. Od srpna do prosince 2014 se mírových jednání postupně aktivně zúčastnilo pět delegací, obvykle tvořených 12 osobami. Tyto delegace výrazně přispěly do diskuze a k řešení tématu nastavené agendy o odškodnění a spravedlnosti pro lidi poškozené konfliktem. Jednací strany vyřešily výzvu reprezentovat více než šest milionů obětí kolumbijského konfliktu účastí lidí poškozených různými typy zločinů a odlišnými aktéry sporu. Volba zástupců obětí rovněž brala v potaz různé regionální prostředí,

pohlaví a etnickou rozmanitost (Bouvier 2014). V souvislosti se zachováním transparentnosti mírového procesu pak byly během září 2014 zveřejněny plné texty dosavadních tří dohod o zemědělské reformě, politické participaci a nezákonném obchodu s drogami (Beittel 2016: 24).

V druhé půlce listopadu 2014 byly mírové rozhovory poprvé vystaveny vážné krizi. Během služební cesty unesli povstalci z guerilly FARC brigádního generála Rubéna Daría Alzateho spolu se dvěma společníky, načež prezident J. M. Santos Calderón přerušil probíhající mírové rozhovory. Generál byl nejvyšší hodností, již se podařilo povstalcům v historii konfliktu unést. Členové FARC R. D. Alzateho označili jakožto „*vězně války*“, nikoliv oběť únosu, nicméně vážnost incidentu mínění povstalců spíše zvýšilo. Do eskalovaného sporu se proto aktivně zapojili mediátoři z Kuby a Norska a úspěšně vyjednali propuštění nejen tří unesených, ale i dalších dvou vojáků, taktéž zadržovaných od počátku listopadu levicovými povstalci. Unesení byli propuštěni 30. listopadu a prezident oznámil brzké obnovení vyjednávání (Acosta, Murphy 2014).

Mírový proces pokračoval dalším kolem rozhovorů od 10. prosince. Někteří analytici predikovali, že únos generála celkový proces posílil, zatímco jiní poukazovali na křehkost vzájemných vyjednávání (Beittel 2016: 25). Vůdci FARC nicméně po obnovení jednání vyhlásili na neurčito jednostranné příměří. Podmínili ho pouze zdržením se agresivních akcí ze strany kolumbijských ozbrojených složek (Brodzinsky 2014). Zástupci FARC pak znovu požádali vládní vyjednavače o přehodnocení otázky zahájení bilaterálního příměří. Prezident J. M. Santos Calderón následně v lednu 2015 vydal překvapivé prohlášení, že „*instruoval vyjednavače, aby zahájili co nejdříve, jak jen to je možné, diskuzi o otázce oboustranného a definitivního příměří a ukončení vzájemných nepřátelských aktů*“ (Isacson 2015). Tato pozitivní skutečnost naplňovala očekávání analytiků predikujících posílení celkového procesu a otevřela cestu k realizaci jednoho z podstatných doporučení International Crisis Group (2012: ii), vedoucímu k dosažení úspěšného řešení konfliktu.

3.1.5 Pátá fáze – Připojení dalších aktérů, druhé přerušení mírového procesu a dosažení dohody (únor 2015 – srpen 2016)

Po zahájení dalších kol jednání v únoru 2015 nebylo stále jasné, jak pokračit s návrhem na uzavření bilaterálního příměří. Nadále se totiž v souvislosti s FARC objevovalo mnoho ambivalentních skutečností. Kolumbijská vláda například přivítala oznámení zástupců FARC o ukončení nábory vojáků mladších 17 let coby gesto dobré vůle a snahy deeskalovat konflikt, přesto v řadách povstalců stále přetrvávalo velké množství mladistvých. Jistou pomoc

v nalezení dohody nejen na dodržování vzájemného příměří, ale i v dalších otázkách nabídla obsáhlá zpráva Historické komise pro konflikt a jeho oběti a ke konci února i připojení Spojených států k mírovému procesu. Prezident B. H. Obama jmenoval zvláštního vyslance Bernarda Aronsona se zkušenostmi z mírových úsilí v Nicaragui a Salvadoru, což obě strany konfliktu přivítaly. Následně byl v březnu oznámen pokrok v jednáních, který někteří analytici shledávali coby vládní ústupek a jiní jakožto mechanismus významného rozvoje vzájemné důvěry (Beittel 2016: 25–26, UNDP 2016).

Prvním z pokroků se stala iniciativa pilotního programu na odstranění pozemních min, improvizovaných výbušných zařízení a nevybuchlé munice. Zaminovaná území se vyskytovala přibližně v polovině z 32 kolumbijských departementů a podle vládních údajů bylo po výbuchu pozemních min zraněno nebo zemřelo více než 11 000 Kolumbijců. V programu byli zapojeni příslušníci FARC, vlády a konfliktem postižených komunit, kteří dohlíželi na práci vojenského praporu specializovaného na odstraňování pozemních min (The Economist 2015). Program byl spuštěn v květnu 2015 pod dohledem organizací *Norwegian People's Aid* a spolu s ním vláda oznámila dočasné pozastavení bombardování povstaleckých táborů FARC po dobu jednoho měsíce. Druhým pokrokem bylo postupné vytváření Poradní mírové komise (*Comisión Asesora de Paz*), zahrnující zástupce všech názorových proudů. Juan M. Santos Calderón přizval do komise i A. Pastranu Aranga a Á. Uribeho Véleze. A. Pastrana Arango členství přijal, ale stávající senátor odmítl (Caracol Radio 2015, Beittel 2016: 26).

Vzájemnou důvěru ale výrazně narušilo zabití 11 vojáků povstalci FARC v dubnu 2015. Vládní zástupci byli touto sabotáží deeskalačního procesu zmateni. Vyjednávači FARC čin obhajovali coby nutnou sebeobranu, zároveň ale litovali ztrát a žádali uzavření bilaterálního příměří. Vláda nicméně odpověděla na eskalaci obnovením bombardování táborů FARC (WOLA 2015). V důsledku událostí ohrožujících průběh mírového procesu prudce klesla veřejná podpora politiky J. M. Santose Calderóna ze 40 % na 29 % a stoupla míra skepse vůči jednání s FARC z 53 % na 69 %. Nicméně pouze 27 % respondentů si dle průzkumu agentury Ipsos přálo mírové rozhovory ukončit. Frustraci veřejnosti navíc zvyšovala skutečnost, že od května 2014 nebyla zveřejněna žádná další dohoda mezi vládou a FARC (Semana 2015a).

Během května a června se nadále stupňovaly vzájemné útoky a mírové rozhovory začaly ztrácet v důsledku klesající podpory důvěryhodnost (Semana 2015b). Další eskalaci ukončil až rázný nátlak mediátorů z Kuby a Norska, na jejichž prosby o ukončení násilí a obnovení důvěry zareagovalo hnutí FARC deklarací jednostranného příměří. Následně obě strany konfliktu v červenci ohlásily společný postup při deeskalaci konfliktu. V září 2015 se pak v Havaně uskutečnilo první veřejné setkání prezidenta J. M. Santose Calderóna s vůdcem

FARC R. Londoňem Echeverrim. Bylo na něm oznámeno dosažení dohody o přechodné spravedlnosti, tedy Zvláštní jurisdikci pro mír, a předpokládaného podpisu finální dohody ke dni 23. března 2016 (Statement by the Guarantor Countries, Cuba and Norway and the Accompanying Countries, Chile and Venezuela 2015, Semana 2015c, Beittel 2016: 26).

V následujících měsících pokračovalo vyjednávání dohody o obětech konfliktu, zajišťující vytvoření komplexního systému odškodnění, dosažení spravedlnosti, garance neopakování zločinů a přechodné soudní soustavy. Zástupci stran konfliktu podepsali čtvrtou dohodu 15. prosince 2015 po více než 45 kolech vyjednávání. Vzhledem k dosaženému pokroku zřídily jednacím strany komisi pracující na uzavření oboustranného příměří. K tomuto pokroku došlo rok po oznámení ochoty diskutovat o bilaterálním příměří ze strany prezidenta J. M. Santose Calderóna. Rada bezpečnosti OSN navíc za účelem snadnějšího uzavření oboustranného příměří přijala ke konci ledna 2016 rezoluci 2261, zřizující misi pro kontrolu a ověření průběhu definitivního klidu zbraní. Vyjednávací strany přivítaly zapojení OSN do mírového procesu ve formě mise, jež dále měla monitorovat zastavení nepřátelských akcí a program odzbrojení, následující po schválení finální dohody (Beittel 2016: 27, UNSCR 2016).

V únoru 2016 došlo nicméně k druhému přerušení rozhovorů v důsledku vážného oslabení vzájemné důvěry. Zástupcům FARC bylo dlouhou dobu povoleno pořádat politickou osvětu o pozitivech mírové dohody mezi členy levicové guerilly na území Kolumbie. V jednom případě se však mezi publikum vmísili ozbrojení povstalci, což vládní představitelé pochopili coby neúctu k celému procesu a nepřipravenost hnutí FARC na uzavření míru. Následné přerušení vyjednávání ze strany zástupců kolumbijské vlády trvalo do doby, než se mediátorům z Kuby a Norska podařilo přesvědčit lídry FARC k pokornému návratu k jednacímu stolu (Beittel 2016: 28, Statement from Cuba and Norway 2016). Analytický článek internetového portálu týdeníku Semana poukazoval na kritický moment jednání v těsné blízkosti dosažení finální dohody. Drobný incident kterékoliv ze stran konfliktu mohl vážně ohrozit průběh mírového procesu (Semana 2016a). Velmi důležitou pozici proto v tomto momentu zastávaly Kuba a Norsko coby mediátoři mírového procesu.

Během května a června tak mohly být dojednány a vyřešeny poslední otázky agendy a formy implementace konečné dohody. Za účelem posílit vzájemnou důvěru přistoupil prezident J. M. Santos Calderón na požadavek levicových povstalců a slíbil začlenění finální dohody jakožto přechodného dodatku do ústavy. Zástupci hnutí FARC ale museli učinit ústupek a podpořit prezidentův návrh nechat schválit mírovou dohodu ve všeobecném referendu (Semana 2016b). Následně 23. června podepsaly kolumbijská vláda a FARC historickou dohodu o ukončení konfliktu, zahrnující uzavření bilaterálního příměří, zastavení nepřátelských

akcí a postup procesu odzbrojení. Konečné shody na všech dílčích dohodách dosáhly strany jednání po více než 50 kolech mírových rozhovorů. Ústavní soud v polovině července vyjádřil souhlas s konáním plebiscitu, umožňujícím Kolumbijcům hlasovat o přijetí konečné dohody, a 24. srpna 2016 strany konfliktu oznámili dosažení finální dohody o ukončení ozbrojeného konfliktu a tvorbě stabilního a trvalého míru (Beittel 2016: 28 Brodzinsky, Watts 2016).

3.1.6 Šestá fáze – Odmítnutí finální dohody ve všeobecném referendu a schválení nové verze Kongresem Kolumbie (srpen – prosinec 2016)

Během první poloviny roku 2016 se vláda J. M. Santose Calderóna připojila k úsilí levicových povstalců a její zástupci začali v jednotlivých regionech Kolumbie vést politickou osvětu o podstatě a přednostech dojednané mírové dohody. K programu se připojil i sám Juan M. Santos Calderón. Avšak proti snahám stran jednání mobilizoval senátor Á. Uribe Vélez kampaň odmítající finální dohodu. Pravidelně zdůrazňoval její slabiny, především neadekvátně nízké tresty pro povstalce za porušování zákonů a základních lidských práv, absenci dostatečných nástrojů odvolání proti rozsudkům nad členy FARC a příliš velkorysé záruky politické participace demobilizovanému hnutí FARC. Přesto strany konfliktu očekávaly úspěch říjnového všeobecného referenda o mírové dohodě, jejíž platnost stvrdily svými podpisy na slavnostním ceremoniálu v kolumbijské Cartageně dne 26. září 2016. Ještě předtím v polovině září finální dohodu jednomyslně schválilo 200 delegátů z hnutí FARC na Národní konferenci povstalců. Většina událostí predikovala úspěšný výsledek plebiscitu (Beittel 2016: 28, Presidencia de la República de Colombia 2016).

Všeobecné referendum o schválení finální dohody se uskutečnilo 2. října 2016. Zúčastnilo se jej přes 13 milionů obyvatel Kolumbie, přičemž stávající podoba dohody byla odmítnuta přibližně o 55 000 hlasů. Těsný výsledek plebiscitu zdůraznil silnou štěpící linii náhledu společnosti na řešení nepoddajného násilného povstání, podněcovaného nezákonným obchodem s drogami. Důvody nepřijetí konečné dohody byly téměř totožné s těmi, jež uváděl Á. Uribe Vélez. Výsledek nicméně rovněž vycházel ze značné nespokojenosti společnosti s vládou a politikou prezidenta J. M. Santose Calderóna. Krátce po odmítnutí dohody se zástupci hnutí FARC a kolumbijské vlády opět sešli, aby se pokusili nalézt shodu na požadovaných změnách, což ve společném prohlášení podpořili mediátoři z Kuby a Norska. Oponenti první verze mírové dohody navrhli přibližně 500 změn ve všech 57 kapitolách. Strany jednání vzaly většinu změn v potaz a po 41 dnech představily revidovanou verzi finální dohody se změnami provedenými v 56 kapitolách (Beittel 2016: 28–29, Declaration by Cuba and Norway 2016).

Druhá verze finální dohody byla přijata oběma komorami Kongresu bez opětovného uskutečnění všeobecného referenda 30. listopadu 2016. Oponenti dohody se hlasování zdrželi, anebo opustili sál, revidovaný návrh tak byl schválen všemi přítomnými kongresmany. V následujících dnech členové Kongresu schvalovali řadu zákonů, postupně implementujících rozsáhlou finální dohodu. Mezi prvními tak byl uveden do praxe v mnoha prvcích přepracovaný mechanismus Zvláštní jurisdikce pro mír, jehož původní návrh byl jedním z důvodů odmítnutí první verze dohody. Ústavní soud v polovině prosince vyjádřil souhlas s přijetím mechanismu, umožňujícím implementovat potřebné zákony ve zkráceném legislativním procesu. Již na konci prosince tak mohl být přijat zákon o amnestiích na méně vážné zločiny, který byl považován za předpoklad zahájení procesu demobilizace povstalců z FARC v zónách vytvořených k tomuto účelu (Beittel 2016: 29, Pestano 2016).

3.1.7 Ověření platnosti hypotéz a teoretických předpokladů

Ačkoliv jednotlivá kola jednání v rámci mírového procesu probíhala neveřejně, a ještě stále neexistuje komplexní svědectví účastníků rozhovorů, lze na základě mediálních a analytických pramenů dokumentujících průběh vyjednávání stanovit určité závěry o mediačním výkonu Kuby. Kubánská vláda, respektive její diplomat Rodolfo E. Benítez Verson užívali po většinu doby jednání komunikačně-facilitativních strategií a byli proto ve svém konání spíše pasivním mediátorem. Průběh rozhovorů z velké části řídila kolumbijská vláda v čele s prezidentem J. M. Santosem Calderónem, disponující značnými zdroji, pomocí nichž aktivně, ofenzivně působila na povstalecké hnutí FARC. Kuba nedisponovala coby malá země dostatečnými zdroji, tudíž ani neměla možnost více ovlivňovat průběh mírového procesu. Zajišťovala proto zejména logistickou organizaci mírového procesu, rozvíjela porozumění mezi aktéry sporu, navazovala s nimi kontakt nebo podporovala smysluplnou komunikaci. Zajišťovala tím pokračování dialogu mezi stranami konfliktu.

Kubánská vláda jednala jakožto mediátor v rámci komunikačně-facilitativních strategií i proto, že prezident J. M. Santos Calderón, představitel větší z mocností, s velkou pravděpodobností nedovolil mediátorům více zasahovat do vzájemných jednání. Kuba spolu s Norskem vstoupily do rozhovorů zejména coby garanti implementace mírových dohod, respektive finální dohody. Volba Kuby byla navíc motivována i pragmatickým důvodem relativně neutrálního prostředí s mírným pozitivním zaujetím vůči levicovým povstalcům, kteří se tak v ostrovním státě cítili bezpečněji při vyjednávání. Těmito skutečnostmi byl podpořen prvek značné racionality v jednání R. E. Beníteze Versona, který se prolínal kubánskou zahraniční politikou od konce studené války. Kubánská vláda prokázala i značnou

trpělivost a její diplomat R. E. Benítez Verson dostatečný um v momentu přerušení či nebezpečí přerušení mírových rozhovorů, vždy ze strany kolumbijské vlády v reakci na aktivity levicových povstalců z FARC. Skutečnost dosažení návratu stran konfliktu k jednacímu stolu je pozoruhodná vzhledem k minimálním zkušenostem Kuby s mezinárodní mediací řešení konfliktu a nízkou důvěrou Kolumbijců ve schopnosti kubánské vlády implementovat finální dohodu, respektive garantovat její úspěšnou realizaci.

R. E. Benítez Verson v těchto obdobích využíval i taktiky procedurálně-formulativních strategií, kdy nabízel nová řešení eskalace sporu, např. propuštění některých rukojmí navíc coby gesto dobré vůle. Nabízí se tudíž otázka, zdali skutečně R. E. Benítez Verson jednal pouze na příkaz kubánské vlády, anebo měl zejména v případech zásadního ohrožení průběhu rozhovorů určitou míru autonomie na základě svých diplomatických zkušeností. Pakliže by R. E. Benítez Verson disponoval určitou svobodou jednání, znamenalo by to další pozitivní změnu v činnosti kubánské vlády a další studie případu mediace Kuby v kolumbijském případě by se měly zaměřit zejména na mediační výkon kubánského diplomata. Avšak vzhledem k nedostatku zdrojů nelze tento závěr zatím nijak ověřit. Lze však konstatovat, že samotný mediační výkon kubánské vlády obsahoval jeden z podstatných prvků procedurálně-formulativních strategií: kontrolu fyzického prostředí, zejména šíření informací a mediální publicity. Kuba tak nevyužívala pouze taktiky komunikačně-facilitativních strategií a nebyla tudíž čistým komunikátorem.

Kubánská vláda zvolila a využila pouze strategie čisté mediace. Omezené zdroje ostrovního státu ani neumožňovaly použití direktivnějších strategií. Kolumbijská vláda přizvala Kubu k mírovému procesu krátce před jeho zahájením a kubánská vláda se k vzájemným rozhovorům se členy FARC aktivně připojila dle typologie R. J. Fishera a L. Keashly (1991: 33–39) v předjednacích fází konzultací. Již na jejich průběhu se podílela v roli mediátora a tento status byl Kubě zachován i po následující kola formálních rozhovorů. V rámci daných stádií tudíž kubánská vláda zvolila vhodnou strategii, která významně napomohla k dosažení úspěšného řešení konfliktu.

Modelu kontingenčního přístupu k intervencím třetí strany z hlediska členění eskalace konfliktu R. J. Fishera a L. Keashly z velké části odpovídal i samotný průběh mírového procesu, jen minimálně narušeného vážnou eskalací ozbrojeného sporu. Přesto postup stran mírového procesu obsahoval jednu výraznou odlišnost oproti například mírovým jednáním v Severním Irsku (Melichar 2017): v kolumbijském případě provedly jednacím strany podrobnější analýzu příčin konfliktu nikoliv na počátku celého procesu, ale až v posledních měsících jednání. Analýzu zpracovala Historická komise pro konflikt a jeho oběti z důvodů usnadnění dosažení

dohody o ukončení sporu a spravedlivém odškodnění obětí. Absence vypracování analýzy, ať již stranami konfliktu nebo mediátory, mohla být způsobena důvěrnou znalostí faktů o ozbrojeném sporu, nezatížených odlišnými narativy jednotlivých aktérů, a menší potřebou takové analýzy při řešení prvních tezí agendy mírového procesu.

Závěr

Bakalářská práce si klade za cíl přispět k odborné debatě o otázce efektivity nástrojů, strategií a využití mezinárodní mediace a analytickém přístupu k případu kolumbijského ozbrojeného konfliktu a jeho nenásilného řešení za přítomnosti Kuby coby mediátora mírových jednání. Výzkumným záměrem bylo stanovit příčiny úspěchu mediačního výkonu kubánské vlády, respektive jejího zmocněnce, a nenásilného řešení kolumbijského sporu. Autor proto pokládá následující základní výzkumné otázky: Jakou pozici zaujímala Kuba v kolumbijských mírových jednáních? Které faktory přispěly k úspěchu mediačního procesu kubánské vlády? Do jaké míry odpovídá realita mediace v případě řešení kolumbijského konfliktu existujícím teoretickým předpokladům? Mohou výstupy kolumbijského případu obohatit teorii a praxi mezinárodní mediace? Pokud ano, jakým způsobem? Odpovědi na výzkumné otázky podává analýza případu řešení dlouhotrvajícího ozbrojeného kolumbijského konfliktu mezi vládou a levicovými povstalci z organizace *Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo* (FARC či FARC-EP) za pomoci ověření teoretických předpokladů a platnosti hypotéz týkajících se mezinárodní mediace.

Práce v první části představuje mediaci coby rozšířenou metodu managementu konfliktu vyznačující se nenásilným, dobrovolným a neinstitucionalizovaným přístupem k řešení sporu. Mediace předpokládá zapojení v konfliktu nezúčastněné třetí strany do jednání aktérů sporu o deeskalaci vzájemného konfliktu. K analýze procesu mediace autor přistupuje z hlediska rámce tzv. kontingenčního přístupu představeného předními teoretiky v oblasti řešení konfliktů Jacobem Bercovitchem, Ronaldem J. Fisherem a Loreleigh Keashly. V českém prostředí ho představil zejména Hynek Melichar, jehož původní analyticko-teoretický rámec autor z velké části použil v bakalářské práci. Kontingenční přístup zdůrazňuje kontextuální a procesní specifika jednotlivého případu a nepředpokládá existenci jedné univerzálně aplikovatelné teorie mezinárodní mediace. Tento předpoklad naplňuje studie mediačního případu pouze ve formě případové kvalitativní interpretativní studie.

J. Bercovitch ve svém kontingenčním modelu mediace řadí mezi kontextuální proměnné charakteristiku konfliktu a jeho stran, vlastnosti mediátora, zejména neutralitu, nestrannost a velikost, a kontext minulých pokusů o mediaci a současné mediační události. Procesní proměnnou je zvolená mediační strategie, dle jejíhož užití se rozlišuje pasivní, aktivní nebo velmi aktivní až direktivní mediační výkon. Úspěšnost implementace výsledku mediace pak závisí na konkrétní podobě a nastavení zmíněných proměnných. Teoretický rámec J. Bercovitcha doplňuje autor modelem kontingenčního přístupu k intervencím třetí strany

z hlediska členění eskalace konfliktu R. J. Fishera a L. Keashley. Vědci identifikují čtyři stadia eskalace konfliktu – diskuze, polarizace, segregace a destrukce – a šest typů intervencí – konciliace, čistá mediace, silová mediace, konzultace, arbitráž a peace-keeping –, přičemž doporučují užití určitého druhu intervence v příslušném stádiu eskalace, aby jednání bylo úspěšné a spor se deeskaloval do počáteční fáze.

V druhé části bakalářské práce autor analyzoval kolumbijský ozbrojený konflikt a mezinárodní kontext mediátora na základě kontextuálních proměnných, představených J. Bercovitchem. Konflikt v Kolumbii je svým charakterem po většinu doby občanskou válkou politicky a socioekonomicky orientovaných skupin. Nicméně vzhledem k faktu, že se jej přímo či nepřímo účastnilo i mnoho zahraničních aktérů, nelze tvrdit, že kolumbijský konflikt je čistě vnitrostátní záležitostí. K internacionalizaci sporu proto nedošlo až se zapojením Kuby a Norska coby mediátorů nenásilného řešení konfliktu. Navíc je tímto zjištěním ztížena odpověď na otázku počtu aktérů zúčastněných ve sporu. V rámci stran stojících proti sobě na území Kolumbie jsou jimi jistě kolumbijská vláda a jí podřízené ozbrojené složky, protivládní levicoví či krajně levicoví povstalci a nemarxistické polovojenské skupiny, po určitou dobu podporované vládními činiteli. Coby čtvrtá strana konfliktu je v některých studiích uváděna narkomafie.

Mezi bezprostřední příčiny konfliktu se řadí bezmocnost státního aparátu rozšířit moc a vládu zákona na celém území Kolumbie a spravedlivěji přerozdělovat přírodní zdroje, zejména pak zemědělskou půdu, jejíž rozsáhlé plochy dlouhou dobu vlastnil velmi nízký počet majitelů. Tato skutečnost vedla zastánce levicových myšlenek ke snaze prosadit socioekonomicky spravedlivý politický program založený na přerozdělování zdrojů. Neochota vládních politických stran dělit se o podíl na moci se zastánci socialistických myšlenek postupně vedla k ozbrojenému konfliktu a uchýlení se levicových povstalců do těžko přístupného terénu kolumbijského venkova, kde guerilly po vzoru Kubánské revoluce vedly boj proti státním orgánům. Socioekonomický faktor a značně členitý přírodní terén jsou pak dalšími příčinami vzniku a dlouhého trvání ozbrojeného konfliktu v Kolumbii.

Podkapitola 2.3 představuje klíčové události kolumbijského vnitřního konfliktu, které klade do souvislosti s charakteristikou sporu a jeho specifiky, analyzované v předcházejících dvou podkapitolách. Autor zdůrazňuje zejména složitou uchopitelnost samotného počátku konfliktu, na němž nemůže odborná diskuze nalézt shodu. Někteří vědci nalézají počátek sporu již v období nabytí nezávislosti na Španělsku, jiní v 19. století během soupeření frakcí konzervativců a liberálů, kteří následně vytvořili dvě dodnes činné politické strany. Nicméně konflikt, jehož řešení se snažily strany sporu nalézt v letech 2012–2016

v Havaně, má svůj počátek v roce 1948, v období politického násilí mezi konzervativci, liberály a socialisty, respektive komunisty nazvaném „La Violencia“, a zejména pak se vznikem největší levicové guerilly FARC v roce 1964. Velmi podstatné byly následně snahy řešit ozbrojený konflikt, zejména ze strany vlády. Formy řešení sporu představuje podkapitola 2.4. Kolumbijské vlády od počátku užívaly vojenské ofenzivy coby způsobu řešení, ale postupem času převážily snahy o politický dialog a postupné zapojování mezinárodních aktérů do mírových procesů.

Mezi klíčové pokusy vyřešit ozbrojený konflikt mezi kolumbijskou vládou a levicovými povstalci patří mírové procesy iniciované prezidentem B. Betancurem Cuartasem v první polovině 80. let a A. Pastranou Arangem na přelomu 20. a 21. století. Výsledkem rozhovorů z 80. let byl vznik politické platformy hnutí FARC s názvem Vlastenecká unie a její zapojení do politické soutěže, jež nicméně skončilo tragicky cílenými vražednými útoky na stranické činitele UP. Zklamání a nedůvěra levicových povstalců z výsledku mírových jednání s B. Betancurem Cuartasem následně vedlo velitele v té době největší levicové guerilly na světě ke zneužití politického dialogu, iniciovaného A. Pastranou Arangem. Hnutí FARC využilo konání rozhovorů na demilitarizovaném území v Kolumbii k latentnímu posílení moci, jež ohrožovalo samotnou existenci kolumbijské vlády. Veškeré snahy o politický dialog rázně ukončil prezident Á. Uribe Vélez, jenž od roku 2002 uplatňoval politiku nevyjednávání s povstalci-teroristy a tvrdé vojenské ofenzivy proti levicovým guerillám. Dlouhá vojenská operace, materiálně a finančně podporovaná Spojenými státy americkými, eliminovala podstatnou část vojenských kapacit a velitelů FARC a roku 2011 přinutil nového vůdce povstalců R. Londoña Echeverriho k žádosti o zahájení politického dialogu. Jeho prosbě vyhověl nový prezident J. M. Santos Calderón, jenž posléze zahájil mírová jednání mezi vládou a FARC na Kubě a deklaroval snahu vyhnout se chybám z dvou předchozích klíčových pokusů o nenásilné řešení konfliktu.

V podkapitole 2.6 autor analyzuje, zdali byl zkoumaný mírový proces zahájen ve zralém momentu kolumbijského ozbrojeného konfliktu. Teorie načasování mediačního procesu definuje zralý moment povědomím aktérů konfliktu o nemožnosti dále eskalovat vzájemný spor a promarnění všech dalších investovaných nákladů. V některých případech si aktéři uvědomují nutnost a prospěšnost vzájemného vyjednávání. Nicméně odborná debata nenachází shodu na délce období mezi začátkem konfliktu a dosažení zralého momentu, tedy vhodné chvíle k zahájení mediačního výkonu. Autor vycházel z vícepřípadové studie J. Bercovitcha, T. Anagnosona a D. L. Willeové upřednostňující co nejkratší časové období a stanovil hypotézu **(H4):** *Mediační proces bude pravděpodobně úspěšný, pakliže je zahájen ve zralý moment*

(„ripe time“) a konflikt trvá méně než tři roky. Hypotéza byla potvrzena jen z části, protože případ kolumbijského konfliktu dosáhl a splnil definiční kritéria zralého momentu. Nicméně vzhledem k více než 50 letům trvání ozbrojeného sporu v Kolumbii, který odborná literatura označuje termínem nepoddajný konflikt, se platnost hypotézy jako celku potvrdit nepodařilo. Tento případ tak spíše potvrzuje závěry autorů upřednostňujících delší trvání sporu před nenásilnou intervencí třetí strany.

Kontextu mediátora se bakalářská práce podrobně věnuje v podkapitole 2.7, v níž představuje zahraniční politiku a diplomatické úsilí Kuby v období mezi kubánskou socialistickou revolucí a koncem studené války a dále v 90. letech a na počátku 21. století. Autor poukazuje na deviantní případ Kuby coby jediné komunistické země mimo region jihovýchodní Asie, v níž přes 50 let neomezeně vládne totalitní, komunistická, silně centralizovaná vláda. Tato pozice dovoluje kubánské vládě vystupovat v zahraniční politice jako unifikovaný racionální aktér, zároveň se ale proti přísně uzavřenému, vysoce represivnímu režimu vytvořila silná opozice, jež především v USA podstatně ovlivňuje politiku Spojených států vůči Kubě. V období studené války byly kubánská vláda a hospodářství ostrovního státu podporovány Sovětským svazem. Kubánští činitelé proto zásadněji neřešili uvalené ekonomické embargo ze strany Spojených států a soustředili se na šíření socialistické revoluce v zahraničí, zejména vojenskou cestou a materiální a finanční podporou levicových guerill v okolních latinskoamerických státech, mj. i v Kolumbii. Avšak s koncem studené války a rozpadem Sovětského svazu kubánská vláda ztratila významný finanční příjem. Následná ekonomická krize ostrovního státu donutila kubánskou vládu přehodnotit dosavadní výbojnou zahraniční politiku a začít vést pragmatický dialog se zahraničními partnery.

Úsilí Kuby v rámci zahraniční politiky se od 90. let soustředilo na začlenění státu do mezinárodních finančních a ekonomických struktur, a obnovení uspokojivé hospodářské situace Kuby. Toto úsilí nicméně nutně provázela diplomatická obnova vztahů se zahraničními partnery, zejména s blízkými spojenci USA, mezi něž náleží i Kolumbie. Kubánská vláda tak činila s předpokladem, že dotyční spojenci mohou v USA intervenovat ve prospěch Kuby, zvláště v otázce zmírnění uvaleného embarga. Kuba proto přerušila dopravu materiální a finanční podpory kolumbijským levicovým povstalcům. Naopak se stále častěji snažila působit jako zprostředkovatel mírových jednání mezi povstalcem a kolumbijskými vládami. Dlouhou dobu se ale potýkala s nepříznivými okolnostmi, např. tvrdou protipovstaleckou vojenskou ofenzivou Á. Uribeho Véleze. Kubánský mediační potenciál využil až prezident J. M. Santos Calderón po žádosti vůdce FARC o zahájení politického dialogu. Přítomnost Kuby v kolumbijském mírovém procesu, a tudíž její apel na dodržování základních lidských práv

ze strany aktérů konfliktu, následně významně přispěly ke zlepšení diplomatických vztahů se Spojenými státy a zmírnění ekonomického embarga.

Kubánská vláda ani diplomatický sbor neměly do mírového procesu z let 2012–2016 významnější zkušenost s mediací mezinárodního konfliktu. Tato skutečnost nepotvrzuje platnost hypotézy **(H2)**: *Mediace vedená zkušeným mediátorem bude pravděpodobně úspěšnější*, a představuje tak možnou oblast dalšího výzkumu o úspěšném úsilí mediátorů s malými či žádnými mediačními zkušenostmi. Malá rozloha a omezený přístup ke zdrojům následně v podkapitole 2.8 potvrzují konkurenční hypotézu **(H1b)** k závěrům teoretika D. Freie: *Střední a malé mocnosti v procesu mediace pravděpodobněji dosáhnou úspěšného výsledku*. Kuba svým mediačním výkonem napomohla k dosažení úspěšného řešení, přesto nebo spíše proto, že nemá dostatečné kapacity k direktivnějšímu konání.

Poslední ze zkoumaných kontextuálních proměnných byla otázka neutrality a nestrannosti mediátora, jež zpravidla úspěšný průběh mediačního procesu vyžaduje. Případ řešení kolumbijského konfliktu nicméně potvrdil závěry teoretiků P. Wehra a J. P. Lederacha, kteří se zabývali pozitivním vlivem zapojení zaujaté třetí strany na úspěch řešení sporu, typickým případem pro region Latinské Ameriky. Mediační role Kuby v kolumbijském mírovém procesu potvrzuje platnost hypotézy **(H3a)**: *Úspěšný mediační proces vyžaduje zapojení zaujaté třetí strany z důvodu pozitivního zaujetí Kuby vůči politickým cílům hnutí FARC*. Kolumbijské vládní zástupci si byli vědomi, že Kuba je jedním z mála států, kde se levicoví povstalci cítí v průběhu vzájemných jednání v bezpečí, a proto ji navrhli jako jednoho z mediátorů mírového procesu z let 2012–2016.

Třetí kapitola bakalářské práce podrobněji představuje průběh řešení kolumbijského ozbrojeného konfliktu v letech 2012–2016. Na základě úkonů jednotlivých aktérů konfliktu autor následně ověřuje platnost hypotézy procesní proměnné, tedy mediační strategie zvolené mediátorem dle typologie I. W. Zartmana a S. Touvala, a slučitelnost s teoretickými předpoklady R. J. Fishera a L. Keashley. Kubánská vláda, respektive její diplomat R. E. Benítez Verson užívali po větší část vzájemných vyjednávání taktik komunikačně-facilitativních strategií. Mediátor zajišťoval logistickou organizaci mírového procesu, navazoval kontakt s aktéry konfliktu, rozvíjel vzájemné porozumění nebo podporoval smysluplnou komunikaci. Toto úsilí Kuba vyvíjela od počátku průzkumných jednání, jimiž byl v roce 2012 zahájen mírový proces a jejichž podoba odpovídala teoretickému konceptu konzultací, úspěšnému premediačnímu nástroji v předjednacím stádiu managementu konfliktu. Výsledkem přibližně půl roku trvajících průzkumných jednání bylo ustanovení Kuby a Norska coby garantů implikace budoucí mírové dohody, nikoliv však mediátorů řešení konfliktu, ačkoliv role obou

zemí byla jednoznačně mediační. Mezi další závěry náleželo nastavení pravidel nadcházejících formálních jednání a šestibodové agendy rozhovorů.

Ačkoliv diplomat R. E. Benítez Verson pod vedením kubánské vlády užíval především taktik komunikačně-facilitativních strategií, během přibližně 50 kol mírových jednání musel minimálně ve třech případech použít procedurálně-formulativních strategií. Stalo se tak v období možného či úplného přerušování mírových rozhovorů, převážně ze strany kolumbijské vlády v reakci na válečný čin členů organizace FARC. Nicméně mezi tyto strategie se řadí i kontrola fyzického prostředí, zvláště šíření informací a mediální publicity, což vycházelo z pravidla formálních jednání o vedení neveřejných rozhovorů. Ke striktnímu dodržování principu významně přispěl centralizovaný kubánský systém kontroly médií, což mělo značně pozitivní vliv na úspěch řešení konfliktu. Informace z vyjednávání zpravidla neunikaly z jednací místnosti, což posilovalo vzájemnou důvěru jednacími stranami. Případ mírového řešení kolumbijského konfliktu tak potvrdil hypotézu (**H5b**): *Využití komunikačně-facilitativních a procedurálně-formulativních strategií pravděpodobněji povede k úspěchu mediace*. Konání Kuby bylo převážně pasivní, aktivitu projevoval R. E. Benítez Verson zejména ve chvílích ohrožení pokračování mírového procesu. Avšak míra vlivu Kuby byla určena jejími nedostatečnými kapacitami k direktivnějšímu jednání, a zejména poté vůlí J. M. Santose Calderóna, který coby zástupce nejsilnější jednací strany nastavoval dynamiku mírového procesu.

Po celou dobu průběhu mírových rozhovorů Kuba užívala pouze strategie čisté mediace. Kubánská vláda a její zástupce R. E. Benítez Verson přitom prokázali značnou trpělivost a silnou touhu dosáhnout úspěšného mírového řešení. Velmi malá část Kolumbijců vyjadřovala důvěru v Kubu coby garanta mírové dohody a v průběhu mírového procesu postupně klesala důvěryhodnost rozhovorů mezi FARC a kolumbijskou vládou. Přesto strany jednání v srpnu 2016 dosáhly finální dohody o ukončení ozbrojeného konfliktu a tvorbě stabilního a trvalého míru. Podstatnými faktory úspěšného dosažení konečné dohody byly mj. i skutečnost zasedání několika zástupců u jednacího stolu, což posilovalo vzájemné vztahy a porozumění, a zapojení široké občanské společnosti a zejména obětí konfliktu do mírového procesu. Nízká důvěra velké části Kolumbijců v úspěch implementace finální dohody, především v mechanismus přechodné soudní spravedlnosti zprošťující viny mnoho levicových povstalců zodpovědných za vážné porušování základních lidských práv, se nicméně projevila během všeobecného referenda o schválení či odmítnutí konečné dohody. Obyvatelé Kolumbie velmi těsnou nadpoloviční většinou odmítli první verzi finální dohody, což strany konfliktu přimělo

k vyjednání nové podoby dohody, kterou následně schválil a začal implementovat kolumbijský Kongres.

Úsilí stran konfliktu a mediátorů o deeskalaci sporu do stavu bilaterálního příměří a následně i vzájemného míru z velké části odpovídal modelu kontingenčního přístupu k intervencím třetí strany z hlediska členění eskalace konfliktu R. J. Fishera a L. Keashly. Válečné akty hnutí FARC, narušující mírový proces, nikdy nedosáhly takové intenzity, aby se je mediátorům nepodařilo vhodně zvolenými intervenčními taktikami ve správný čas překonat a uklidnit vzájemný spor. Případ kolumbijského mírového procesu z let 2012–2016 tudíž z velké části potvrzuje závěry teoretických předpokladů R. J. Fishera a L. Keashly. Úspěch řešení sporu v Kolumbii proto zdůrazňuje jak velký význam správného načasování vhodné intervenční události, tak zejména správné nastavení příhodných okolností. V případě kolumbijského konfliktu těmito okolnostmi byl příchod nových lídrů, prezidenta J. M. Santose Calderóna a vůdce FARC R. Londoña Echeverriho, značné vyčerpání kapacit levicové guerilly a přání většiny veřejnosti ukončit konflikt nenásilnou cestou. Na faktory správného načasování intervenčních úkonů a výskytu příhodných okolností by měli pamatovat případní mediátoři budoucích mírových procesů, např. v syrském konfliktu nebo ve sporu mezi Izraelem a Palestinou.

Případ nenásilného řešení kolumbijského konfliktu rovněž představuje příklad úspěšné aktivní účasti malé, nicméně vůči jedné ze stran sporu zaujaté mocnosti coby jednoho z mediátorů. Nicméně výzkum úspěchu mediace třetí strany splňující daná kritéria vyžaduje uspokojivý vědecký podklad kvantitativními studiemi. Bakalářská práce představuje pouze jeden takový případ. Zdůrazňuje ale ještě minimálně jednu oblast budoucího výzkumu: mediační roli samotného kubánského diplomata R. E. Beníteze Versona, oddělenou od postavení kubánské vlády v kolumbijském mírovém procesu. S velkou pravděpodobností konal v obdobích vážných ohrožení mírových rozhovorů zcela autonomně, bez podřízení se příkazům ze strany vlády Kuby. Toto tvrzení je však potřeba ověřit podrobnějším kvalitativním výzkumem, jemuž ale doposud brání nedostatek literatury a pramenů. Velmi nápomocná by v tomto případě byla přímá svědectví účastníků mírových rozhovorů o průběhu vyjednávání a konání kubánského diplomata. Autor si nicméně uvědomuje, že výzkum podložený svědectvími by nutně ztrácel odbornou kredibilitu v souvislosti se subjektivním zkreslením účastníků mírových jednání. Velmi dobrým pramenem by tak mohly být záznamy z jednotlivých jednání, žádný autorem zkoumaný zdroj se ale nezmiňoval o jejich pořizování. Bakalářská práce tak přispívá do odborné diskuze o managementu mezinárodních konfliktů, na jehož základě lze provádět další kvalitativní, ale i kvantitativní výzkum.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Armada Nacional de Colombia. 2016. „Colombia mantendrá la Fuerza Pública más poderosa de su historia.“ ANC, 21. 10. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.armada.mil.co>> (22. 3. 2018)

Bouvier, Virginia M. 2014. „Mediation Perspectives: Innovative Approaches in the Colombian Peace Process.“ *The International Relations and Security Network*, 27. 8. 2014 (online). Dostupné z: <<https://isnblog.ethz.ch>> (5. 4. 2018)

Caracol Radio. 2015. „Quiénes integran la Comisión Asesora de Paz.“ *Caracol Radio*, 11. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<http://caracol.com.co>> (5. 4. 2018)

CIA. 2015. „Colombia. Economy – overview.“ CIA (online). Dostupné z: <<https://www.cia.gov>> (12. 2. 2018)

„Declaration by Cuba and Norway, guarantor countries in the peace talks between the Government of Colombia and the FARC-EP.“ *Regjeringen*, 7. 10. 2016 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.regjeringen.no>> (7. 4. 2018)

Feinberg, Richard E. 2017. „Analysis: Cuba and the international financial institutions.“ *Cuba Trade*, 8. 12. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.cubatrademagazine.com>> (28. 3. 2018)

Felter, Claire, Danielle Renwick. 2018. „U.S. –Cuba Relations.“ *Council of Foreign Relations*, 19. 1. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.cfr.org>> (27. 3. 2018)

Freedom House. 2017. „Freedom in the World 2017.“ *Freedom House* (online). Dostupné z: <<https://freedomhouse.org>> (21. 12. 2017)

Human Rights Watch. 2017. „Colombia. Events of 2016.“ *HRW* (online). Dostupné z: <<https://www.hrw.org>> (21. 12. 2017)

Hurst, Grant. 2012a. „Colombian President Reaffirms FARC Must Halt Violence As Precondition to Talks.“ *IHS Global Insight Daily Analysis*, 10. 2. 2012 (online). Dostupné z: <<https://ihsmarkit.com>> (2. 4. 2018)

Hurst, Grant. 2012b. „Former Colombian President Accuses Incumbent of Talking to Insurgents.“ *IHS Global Insight Daily Analysis*, 10. 8. 2012 (online). Dostupné z: <<https://ihsmarkit.com>> (4. 4. 2018)

Hurst, Grant. 2013. „Colombian Peace Talks Reach First Accord.“ *IHS Global Insight Daily Analysis*, 27. 5. 2013 (online). Dostupné z: <<https://ihsmarkit.com>> (4. 4. 2018)

Isacson, Adam. 2015. „A Bilateral Cease-Fire in Colombia: What Must Be Negotiated.“ *WOLA*, 16. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.wola.org>> (5. 4. 2018)

Isacson, Adam. 2017. „Rescuing Colombia’s Post-Conflict Transitional Justice System.“ *WOLA*, 29. 11. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.wola.org>> (20. 12. 2017)

Jelsma, Martin, Coletta Youngers. 2017. „Coca and the Colombian Peace Accords.“ *Transnational Institute*, 11. 8. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.tni.org>> (5. 4. 2018)

Presidencia de la República de Colombia. 2010. „Discurso del Presidente Juan Manuel Santos Calderón.“ *PRC*, 7. 8. 2010 (online). Dostupné z: <<http://wsp.presidencia.gov.co>> (23. 3. 2018)

Presidencia de la República de Colombia. 2016. „Palabras del Presidente Juan Manuel Santos en el evento de pedagogía de paz en El Retorno, Guaviare.“ *PRC*, 6. 7. 2016 (online). Dostupné z: <<http://wsp.presidencia.gov.co>> (7. 4. 2018)

„Statement by the Guarantor Countries, Cuba and Norway and the Accompanying Countries, Chile and Venezuela.“ *Regjeringen*, 7. 9. 2015 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.regjeringen.no>> (5. 4. 2018)

„Statement from Cuba and Norway – Guarantor Countries at the Negotiating Table Between the Government of Colombia and the FARC-EP.“ *Regjeringen*, 24. 2. 2016 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.regjeringen.no>> (7. 4. 2018)

The Washington Office on Latin America. 2013. „Colombia Peace Process Update.“ *WOLA*, 15. 11. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.wola.org>> (23. 3. 2018)

The Washington Office on Latin America. 2015. „Peace Timeline 2015.“ *WOLA*, 12. 7. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.wola.org>> (5. 4. 2018)

United Nations Development Program. 2016. „Colombia: Hechos del Callejón No. 15.“ *UNDP* (online). Dostupné z: <<https://reliefweb.int>> (28. 2. 2018)

United Nations Security Council resolution. 2016. „Resolution 2261.“ *UNSCR*, 25. 1. 2016 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://unscr.com>> (6. 4. 2018)

van Offel, Hugo. 2017. „Colombia: The After War ARTE Reportage.“ *Arte.tv*, 28. 11. 2017 (video). Dostupné z: <<https://www.arte.tv>> (20. 12. 2017)

Média

Acosta, Nelson, Helen Murphy. 2014. „Colombia rebels to free general, opening door to resume peace talks.“ *Reuters*, 20. 11. 2014 (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com>> (5. 4. 2018)

BBC News. 2016. „Colombia signs new peace deal with Farc.“ *BBC News*, 24. 11. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com>> (21. 12. 2017)

Brodzinsky, Sibylla. 2014. „Farc declares ceasefire but warns of retribution if attacked.“ *The Guardian*, 17. 12. 2014 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com>> (5. 4. 2018)

Brodzinsky, Sibylla, Jonathan Watts. 2016. „Colombia and Farc rebels sign historic ceasefire deal to end 50-year conflict.“ *The Guardian*, 23. 6. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com>> (7. 4. 2018)

Brodzinsky, Sibylla. 2017. „Last march of the Farc: Colombia's hardened fighters reach for a normal life.“ *The Guardian*, 3. 3. 2017 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com>> (21. 12. 2017)

El Tiempo. 2016. „Bogotá y La Habana, una relación con altibajos.“ *El Tiempo*, 27. 11. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.eltiempo.com>> (24. 3. 2018)

Gomez, Alan. 2016. „Cuba plays critical role in Colombia peace deal.“ *USA Today*, 27. 8. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.usatoday.com>> (29. 3. 2018)

Hilton, Isabel. 2016. „Why Colombians voted against peace with the Farc.“ *The Guardian*, 3. 10. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com>> (21. 12. 2017)

Libardo, Cardona. 2013. „FARC Cease-Fire Lapses, Deemed Success.“ *The San Diego Union-Tribune*, 20. 1. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.sandiegouniontribune.com>> (4. 4. 2018)

Marsh, Sarah, Nelson Acosta. 2018. „Cuba holds one-party vote as post-Castro era looms.“ *Reuters*, 11. 3. 2018 (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com>> (24. 3. 2018)

Neuman, William. 2012. „Rebel Group in Colombia Announces Ceasefire.“ *The New York Times*, 19. 11. 2012 (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com>> (3. 4. 2018)

Neuman, William. 2013. „Kidnappings Imperil Talks with Rebels in Colombia.“ *The New York Times*, 2. 2. 2013 (online). Dostupné z: <<https://www.nytimes.com>> (4. 4. 2018)

Pestano, Andrew V. 2016. „Colombian Congress Unanimously Approves FARC Amnesty Law.“ *United Press International*, 29. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.upi.com>> (7. 4. 2018)

Semana. 2012. „El 77% de los colombianos aprueba inicio de diálogos de paz.“ *Semana*, 11. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (23. 3. 2018)

Semana. 2015a. „Todo está a la baja.“ *Semana*, 2. 5. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (5. 4. 2018)

Semana. 2015b. „La paz herida.“ *Semana*, 23. 5. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (5. 4. 2018)

Semana. 2015c. „El día en que comenzó el proceso de paz.“ *Semana*, 26. 9. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (5. 4. 2018)

Semana. 2016a. „Golpe a la confianza del proceso de paz.“ *Semana*, 20. 2. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (6. 4. 2018)

Semana. 2016b. „Los cinco pasos para 'blindar' el acuerdo.“ *Semana*, 14. 5. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.semana.com>> (7. 4. 2018)

The Economist. „Deliverance?“ *The Economist*, 3. 3. 2012 (online). Dostupné z: <<https://www.economist.com>> (2. 4. 2018)

The Economist. „Treading carefully.“ *The Economist*, 28. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.economist.com>> (5. 4. 2018)

Literatura

Aguilera-Manzano, José María. 2009. „The Institutionalization of the Cuban Revolution in the 1960s.“ *ReVista* 8 (2): 27–29.

Aguilera Peña, Mario. 2010. *Las FARC: la guerrilla campesina, 1949–2010. ¿Ideas circulares en un mundo cambiante?* Bogotá D.C.: Corporación Nuevo Arco Iris.

Arnson, Cynthia J. (ed.). 2005. *The Peace Process in Colombia with the Autodefensas Unidas de Colombia–AUC*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars.

Assefa, Hizkias. 1987. *Mediation of Civil Wars: Approaches and Strategies--The Sudan Conflict*. Boulder: Westview Press.

Bayer, Anna-Karina. 2010. *El Papel de la comunidad internacional en la construcción de la paz de Colombia: Europa, los vecinos de Colombia y las organizaciones internacionales*. Ženeva: Instituto Universitario de Relaciones Internacionales y de Desarrollo.

Beittel, June S. 2016. „Colombia’s Peace Process Through 2016.“ *Congressional Research Service*, 31. 12. 2016 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://fas.org/sgp/crs/row/R42982.pdf>> (27. 12. 2017)

Bercovitch, Jacob. 1984. *Social Conflicts and Third Parties: Strategies of Conflict Resolution*. Boulder: Westview Press.

Bercovitch, Jacob, J. Theodore Anagnoson a Donnette L. Wille. 1991. „Some Conceptual Issues and Empirical Trends in the Study of Successful Mediation in International Relations.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 7–17.

Bercovitch, Jacob. 1992. „The Structure and Diversity of Mediation in International Relations.“ Pp. 1–29 in Jacob Bercovitch, Jeffrey Z. Rubin (eds.). *Mediation in International Relations. Multiple Approaches to Conflict Management*. New York: Palgrave Macmillan.

- Bercovitch, Jacob, Jeffrey Langley. 1993. „The Nature of the Dispute and the Effectiveness of International Mediation.“ *Journal of Conflict Resolution* 37 (4): 670–691.
- Bercovitch, Jacob, Allison Houston. 1996. „The Study of International Mediation: Theoretical Issues and Empirical Evidence.“ Pp. 11–35 in Jacob Bercovitch (ed.). *Resolving International Conflicts: The Theory and Practice of Mediation*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Bercovitch, Jacob, Allison Houston. 2000. „Why Do They Do It like This? An Analysis of the Factors Influencing Mediation Behavior in International Conflicts.“ *The Journal of Conflict Resolution* 44 (2): 170–202.
- Bercovitch, Jacob, Karl DeRouen, Jr. 2004. „Mediation in Internationalized Ethnic Conflicts: Assessing the Determinants of a Successful Process.“ *Armed Forces & Society* 30 (2): 147–170.
- Bercovitch, Jacob. 2006. „Mediation Success or Failure: A Search for the Elusive Criteria.“ *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 7 (1): 289–302.
- Bercovitch, Jacob, Richard Jackson. 2009. *Conflict Resolution in the Twenty-First Century: Principles, Methods and Approaches*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Bercovitch, Jacob, Scott Sigmund Gartner. 2009. „New approaches, methods and findings in the study of mediation.“ Pp. 1–15 in Jacob Bercovitch, Scott Sigmund Gartner (eds.). *International Conflict Mediation: New approaches and findings*. London: Routledge.
- Berkeley, Bill. 2001. *The Graves Are Not Yet Full*. New York: Basic Books.
- Bjereld, Ulf. 1995. „Critic or mediator? Sweden in world politics, 1945-90.“ *Journal of Peace Research* 32 (1): 23–35.
- Blight, James G., Bruce J. Allyn, David A. Welch. 1993. *Cuba on the Brink: Castro, the Missile Crisis, and the Soviet Collapse*. New York: Pantheon.
- Böhmelt, Tobias. 2011. *International Mediation Interaction. Synergy, Conflict, Effectiveness*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Burton, John Wear. 1969. *Conflict and communication: The use of controlled communication in international relations*. London: MacMillan.
- Burton, John Wear 1979. *Deviance, Terrorism, and War. The Process of Solving Unsolved Social and Political Problems*. New York: St. Martin’s Press.
- Bushnell, David. 1993. *The Making of Modern Colombia: A Nation In Spite of Itself* Berkeley. Berkeley a London: University of California Press.
- Carnevale, Peter, Richard Peggnetter. 1985. „The Selection of Mediation Tactics in Public Sector Disputes: A Contingency Analysis.“ *Journal of Social Issues* 41 (1): 65–81.

- Dixon, William J. 1996. „Third-Party Techniques for Preventing Conflict Escalation and Promoting Peaceful Settlement.“ *International Organization* 50 (4): 653–681.
- Domínguez, Jorgé I. 2001. „Cuban Foreign Policy and the International System.“ Pp. 183–206 in Joseph S. Tulchin, Ralph H. Espach (eds.). *Latin America in the New International System*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Dudley, Steven S. 2004. *Walking Ghosts: Murder and Guerrilla Politics in Colombia*. New York: Routledge.
- Durán, Mauricio García, Vera Grabe Loewenherz, Otty Patiño Hormaza. 2008. *The M-19's Journey from Armed Struggle to Democratic Politics*. Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. Dostupné z: <<https://www.berghof-foundation.org>> (8. 3. 2018)
- Edmead, Frank. 1971. *Analysis and Prediction in International Mediation*. New York: UNITAR Study.
- Eisenstadt, Todd, Daniel Garcia. 1995. „Colombia: Negotiations in a Shifting Pattern of Insurgency.“ Pp. 265–298 in Ira William Zartman (ed.). *Elusive Peace. Negotiating an End to Civil Wars*. Washington, D.C.: Brookings Institution.
- Fischer, Thomas. 1999. „La constante guerra civil en Colombia.“ Pp. 255–276 in Peter Waldman, Fernando Reinares (eds.). *Sociedades en guerra civil. Conflictos violentos de Europa y Latin America*. Barcelona: Paidós.
- Fisher, Ronald J., Loreleigh Keashly. 1991. „The Potential Complementarity of Mediation and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 29–42.
- Fontaine, Pascal. 1999. „Latinská Amerika ve zkoušce komunismu. Kuba: nekonečný tropický totalitarismus.“ Pp. 184–198 in Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné et al. (eds.). *Černá kniha komunismu II. Zločiny, teror, represe*. Litomyšl: Paseka.
- Frei, Daniel. 1976. „Conditions Affecting the Effectiveness of International Mediation.“ *Papers of the Peace Science Society (International)* 26 (1): 67–84.
- Gonzalez, Fernán. 2006. „El Fenómeno Político de Álvaro Uribe Vélez.“ *Instituto de Investigación y Debate sobre la Gobernanza*, 18. 9. 2006 (online). Dostupné z: <<http://www.institut-gouvernance.org>> (17. 3. 2018)
- Hagen, Jason. 2003. „Uribe's People: Civilians and the Colombian Conflict.“ *Conflict & Security: Georgetown Journal of International Affairs* 4 (1): 65–71.

- Hartlyn, Jonathan. 1993. „Civil Violence and Conflict Resolution: The Case of Colombia.“ Pp. 37–61 in Roy Licklider (ed.). *Stopping the Killing: How Civil Wars End*. New York: New York University Press.
- Heeres, Joel. 1999. „Colombia: Political Violence, the Drug War and Multinational Corporations.“ *Agenda 1999* (květen/červen): 19–20.
- Hume, Cameron R. 1994. *Ending Mozambique's War: The Role of Mediation and Good Offices*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Inbar, Efraim. 1991. „Great Power Mediation: The USA and the May 1983 Israeli—Lebanese Agreement.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 71–84.
- International Crisis Group. 2012. „Colombia: Peace at Last? Latin America Report 45.“ ICG, 25. 9. 2012 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://www.observatori.org>> (24. 3. 2018)
- Jabri, Vivienne. 1990. *Mediating Conflict: Decision-Making and Western Intervention in Namibia*. New York: Manchester University Press
- Jackson, Elmore. 1952. *Meeting of Minds. A Way to Peace Through Mediation*. New York: McGraw–Hill.
- Jeong, Ho-Won. 2010. *Conflict Management and Resolution. An Introduction*. New York: Routledge.
- Klavec, Jozef. 2007. *Terorizmus jako politický fenomén*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Kleiboer, Marieke. 1996. „Understanding Success and Failure of International Mediation.“ *The Journal of Conflict Resolution* 40 (2): 360–389.
- Kochan, Thomas Anton. 1981. „Step-by-Step in the Middle East from the Perspective of the Labor Mediation Process.“ Pp 122–35 in Jeffrey Z. Rubin (ed.). *Dynamics of third party intervention: Kissinger in the Middle East*. New York: Praeger.
- Kolb, Deborah M. 1985. *The Mediators*. Cambridge: The MIT Press.
- Kressel, Kenneth. 1972. *Labor Mediation. An Exploratory Survey*. Albany: Association of Labor Mediation Agencies.
- Kriesberg, Louis. 1991. „Formal and Quasi-Mediators in International Disputes: An Exploratory Analysis.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 19–27.
- Kudynová, Michaela. 2016. „Role Venezuely v řešení kolumbijského konfliktu.“ *REXTER: Politicko-sociologický časopis* 14 (1): 138–171.
- Lauer, Robert H. 1981. *Temporal Man. The Meaning and Uses of Social Time*. New York: Praeger.
- Le Billon, Philippe. 2001. „The Political Ecology of War: Natural Resources and Armed Conflicts.“ *Political Geography* 20 (5): 561–584.

- Lee, Chris. 2012. „The FARC and the Colombian Left: Time for a Political Solution?“ *Latin American Perspectives* 39 (1): 28–42.
- López Gutiérrez, William. 1999. „Las Políticas de Paz y los Procesos de Negociación en Colombia. Breve Balance y Perspectivas.“ *Convergencia* 19: 245–274.
- Mareschal, Patrice M. 2003. „Solving Problems and Transforming Relationships. The Bifocal Approach to Mediation.“ *American Review of Public Administration* 33 (4): 423–448.
- Mauceri, Philip. 2004. „States, Elites, and the Response to Insurgency: Some Preliminary Comparisons Between Colombia and Peru.“ Pp. 146–163 in Jo-Marie Burt a Philip Mauceri. *Politics in the Andes: Identity, Conflict, Reform*. Pittsburgh: University of Pittsburgh.
- Melichar, Hynek. 2017. *Spojené státy americké a mírový proces v Severním Irsku. Příčiny úspěchu mediační intervence George J. Mitchella v letech 1996–1998*. Brno: Barrister & Principal.
- Mitchell, Christopher. 2008. „Mediation and the Ending of Conflicts.“ Pp. 94–104 in John Darby, Roger Mac Ginty (eds.). *Contemporary Peacemaking. Conflict, Peace Processes and Post-war Reconstruction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Moore, Christopher W. 1996. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Otis, John. 2014. „The FARC and Colombia’s Illegal Drug Trade.“ *Woodrow Wilson International Center for Scholars*, 15. 12. 2014 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.wilsoncenter.org>> (5. 4. 2018)
- Ott, Marvin C. 1972. „Mediation as a Method of Conflict Resolution: Two Cases.“ *International Organization* 26 (4): 595–618.
- Pastrana Buelvas, Eduardo. 2011. „Colombian Relations with Venezuela and Ecuador in the Regional Security Scenario: Recent Dilemmas and New Tendencies.“ Pp. 55–77 in Peter Fischer-Bollin, Thomas Knirsch (eds.). *Current Challenges for Disarmament and Peace Operations on the Political Agenda*. Rio de Janeiro: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Pearson, Jessica, Nancy Thoennes, Lois Vanderkooi. 1982. „The Decision to Mediate: Profiles of Individuals Who Accept and Reject the Opportunity to Mediate Contested Child Custody and Visitation Issues.“ *Journal of Divorce* 6 (1): 17–34.
- Peco Yeste, Miguel, Peral Fernández, Luis. 2006. *El Conflicto de Colombia*. Madrid: Ministerio de Defensa.
- Posada, Eduardo. 2001. *Civil War? The Language of Conflict in Colombia*. Bogotá: Fundación Ideas para la Paz.

Presidencia de la República de Colombia. 2006. *Proceso de Paz con las Autodefensas. Informe Ejecutivo*. Bogotá: Oficina Alto Comisionado para la Paz.

Presidencia de la república. 2016. „Final Agreement to End the Armed Conflict and Built a Stable and Lasting Peace.“ *Presidencia de la república* (online, Pdf). Dostupné z: <<http://especiales.presidencia.gov.co>> (25. 12. 2017)

Princen, Thomas. 1992. „Mediation by a Transnational Organization: The Case of the Vatican.“ Pp 149–175 in Jacob Bercovitch, Jeffrey Z. Rubin (eds.). *Mediation in International Relations. Multiple Approaches to Conflict Management*. New York: Palgrave Macmillan.

Pruitt, Dean G. 1981. „Kissinger as a Traditional Mediator with Power.“ Pp. 136–47 in Jeffrey Z. Rubin (ed.). *Dynamics of Third Party Intervention: Kissinger in the Middle East*. New York: Praeger.

Rabasa, Angel, Peter Chalk. 2001. *Colombian Labyrinth: The Synergy of Drugs and Insurgents and Its Implications for Regional Stability*. Santa Monica: RAND Corporation.

Renwick, Danielle, Stephanie Hanson. 2014. „FARC, ELN: Colombia Left-Wing’s Guerillas.“ *Council of Foreign Relations*, 8. 12. 2004 (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.files.ethz.ch>> (3. 3. 2018)

Restrepo, Jorge, Michael Spagat, Juan F. Vargas. 2004. „The Dynamics of the Colombian Civil Conflict: A New Data Set.“ *Homo Oeconomicus* 21 (2): 396–428.

Rihani, Nazih. 2005. „Multinational Corporations, Rentier Capitalism, and the War System in Colombia.“ *Latin American Politics and Society* 47 (3): 113–132.

Robinson, James A. 2013. „Colombia: Another 100 Years of Solitude?“ *Current History* 112 (751): 43–48.

Rochlin, James F. 2003. *Vanguard Revolutionaries in Latin America*. Boulder: Lynne Rienner.

Rubin, Jeffrey Z. 1981. „Introduction.“ Pp. 3–43 in Rubin, Jeffrey Z. (ed.). *Dynamics of Third Party Intervention: Kissinger in the Middle East*. New York: Praeger.

Ruiz, Bert. 2001. *The Colombian Civil War*. Jefferson: MacFarland & Company.

Řehák, Vilém. 2011. „Mediace jako nástroj řešení konfliktů. Příklad občanské války v Libérii.“ *Mezinárodní vztahy* 46 (3): 30–54.

Salazar, Gustavo. 2005. „Mirada crítica al conflicto armado colombiano.“ Pp. 118–160 in Volmar Antonio Pérez Ortiz, Julio Roberto Meier, Hernando Toro Parra (eds.). *Memorias del Seminario –Taller Internacional de contextualización sobre desplazamiento forzado y refugio en zonas de frontera*. Bogotá: ACNUR.

Samson, Ivo. 2003. *Medzinárodný terorizmus. Implikácie pre Slovensko*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku.

- Sánchez, Miguel García, Juan Carlos Rodríguez Raga. 2014. *Cultura política de la democracia en Colombia, 2014: Dilemas de la democracia y desconfianza institucional en el marco del proceso de paz*. Nashville: Vanderbilt University.
- Sheppard, Blair H. 1984. „Third Party Conflict Intervention.“ Pp. 141–190 in Barry M. Staw, Larry L. Cummings (eds.). *Research in Organizational Behavior*. Greenwich: JAI Press.
- Simkin, William E. 1971. *Mediation and the Dynamics of Collective Bargaining*. Washington, D.C.: Bureau of National Affairs.
- Singer, Joel David, Melvin Small. 1982. *Resort to Arms. International and Civil Wars, 1816–1980*. Beverly Hills: Sage.
- Smolík, Josef, Soňa Smolíková. 2016. „Ozbrojený konflikt v Kolumbii.“ Pp. 71–93 in Tomáš Šídlo (ed.). *Zapomenuté konflikty*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Snyder, Richard. 2003. „Does Lootable Wealth Breed Disorder? A Political Economy of Extraction Framework.“ Příspěvek přednesený na konferenci *Obstacles to Robust Negotiated Settlements of Civil Conflict*. Bogotá, 29.–31. 5. 2003.
- Sullivan, Mark P. 2017. „Cuba: Issues and Actions in the 114th Congress. CRS Report.“ *Congressional Research Service* (online, Pdf). Dostupné z: <<https://fas.org>> (25. 12. 2017)
- Thukydides. 1977. *Dějiny Peoloponéské války*. Praha: Odeon.
- Tolle, Gordon. 2003. „Colombian politics: increasing violence, attempted reforms, dilemmas for democracy.“ Příspěvek přednesený na *Great Plains Political Science and Public Affairs Annual Meeting*. Marshall, 10. 5. 2003.
- Touval, Saadia. 1975. „Biased Intermediaries: Theoretical and Historical Considerations.“ *Jerusalem Journal of International Affairs* 1 (1): 51–69.
- Touval, Saadia, Ira William Zartman. 1985. „Conclusion: Mediation in Theory and Practice.“ Pp. 251-268 in Saadia Touval, Ira William Zartman (eds.). *International Mediation in Theory and Practice*. Boulder: Westview Press.
- Touval, Saadia. 1982. *The Peace Brokers: Mediators in the Arab-Israeli Conflict, 1948-1979*.
- Touval, Saadia. 1992. „The Superpowers as Mediators.“ Pp. 232–248 in Jacob Bercovitch, Jeffrey Z. Rubin (eds.). *Mediation in International Relations. Multiple Approaches to Conflict Management*. New York: Palgrave Macmillan.
- Vargas, Juan F. 2011. „The Persistent Colombian Conflict: Subnational Analysis of the Duration of Violence“ Working Paper 90. *Universidad del Rosario*, leden 2011 (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.tandfonline.com>> (2. 3. 2018)
- Vuković, Siniša. 2014. „International Mediation as a Distinct Form of Conflict Management.“ *International Journal of Conflict Management* 25 (1): 61–80.

- Wehr, Paul. 1979. *Conflict Regulation*. Boulder: Westview.
- Wehr, Paul, John Paul Lederach. 1991. „Mediating Conflict in Central America.“ *Journal of Peace Research* 28 (1): 85–98.
- Yaffe, Lilian. 2011. „Conflicto armado en Colombia: análisis de las causas económicas, sociales e institucionales de la oposición violenta.“ *Revista CS* (8): 187–208.
- Young, Oran R. 1967. *Intermediaries: Thirdparties in international crises*. Princeton: Princeton University Press.
- Zartman, Ira William, Saadia Touval. 1996. „International Mediation in the post-Cold War Era.“ Pp 445–461 in Chester A. Crocker, Fen Olser Hampson a Pamela Aall (eds.). *Managing Global Chaos: Sources of and Responses to International Conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Zartman, Ira William. 1997. „Explaining Oslo.“ *International Negotiation* 2 (2): 195–215.
- Zartman, Ira William. 2008. *Negotiations and Conflict Management. Essays on theory and practice*. Oxon: Routledge.
- Zhekova, Ralitsa, Bagila Kuzutbaeva, Dronzina Tatyana Aleksandrova. 2013. „Understanding International Conflicts. Manual.“ *Group-Global*, 16. 5. 2013 (online). Dostupné z: <<http://group-global.org/>> (20. 1. 2018)

Seznam použitých zkratk

AFEU	Agrupación de fuerzas especiales (Uskupení speciálních sil pro urbánní akce)
ANC	Armada Nacional de Colombia (Národní armáda Kolumbie)
AUC	Autodefensas Unidas de Colombia (Sjednocené sebeobrané síly Kolumbie)
BBC	British Broadcasting Corporation
CD	Centro Democrático (Demokratický střed)
CIA	Central Intelligence Agency
ELN	Ejército de la Liberación Nacional (Vojsko národního osvobození)
EPL	Ejército Popular de Liberación (Lidové osvobozené vojsko)
FARC, FARC-EP	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo (Revoluční ozbrojené síly Kolumbie – lidová armáda)
GEOS	Grupos especiales de operaciones (Speciální operativní skupiny)
HRW	Human Rights Watch
LAPOP	The Latin American Public Opinion Project
M-19	El Movimiento 19 de Abril (Hnutí 19. dubna)
MBNC	Movimiento Bolivariano por la Nueva Colombia (Bolívarské hnutí za novou Kolumbii)
OAS	Organizace amerických států
OSN	Organizace spojených národů
PCC	Partido Conservador Colombiano (Kolumbijská konzervativní strana)
PCCC	Partido Comunista Clandestino Colombiano (Tajná kolumbijská komunistická strana)
PLC	Partido Liberal Colombiano (Kolumbijská liberální strana)
PRC	Presidencia de la República de Colombia (Prezident Kolumbijské republiky)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik (Sovětský svaz)
UNDP	United Nations Development Program (Rozvojový program OSN)

UNSCR	United Nations Security Council resolution (Rezoluce Rady bezpečnosti OSN)
UP	Unión Patriótica (Vlastenecká unie)
USA	Spojené státy americké
WOLA	The Washington Office on Latin America

Abstrakt

Příčiny mediačního úspěchu kubánské vlády v kolumbijském mírovém procesu v letech 2012–2016

Bakalářská práce je příspěvkem do odborné diskuze o otázce efektivity nástrojů, strategií a využití mezinárodní mediace. Jedná se o nejužívanější metodu řešení konfliktů různých forem a nenásilné intervence třetí strany, zahrnující velký počet aktérů od jednotlivců po mezinárodní organizace. Kolumbijský mírový proces odkazuje na jednání z let 2012–2016 vedená mezi kolumbijskou vládou prezidenta Juana M. Santose a Revolučními ozbrojenými silami Kolumbie – lidovou armádou (FARC-EP) o ukončení konfliktu, který započal v roce 1964. Vyjednaváči se v úvodu jednání dohodli na garancích mírového procesu, jimiž se staly Kuba, hostitel jednání, a pro svou aktivní roli v mediaci mezinárodních konfliktů Norsko. Práce v podobě případové kvalitativní interpretativní studie analyzuje příčiny úspěchu mediace kubánské vlády, protože její zapojení do mírového procesu znamenalo zásadní obrat v náhledu mezinárodního společenství na tento karibský ostrovní stát. Výzkum využívá analyticko-teoretický rámec tzv. kontingenčního přístupu, zdůrazňujícího kontextuální a procesní specifika jednotlivého případu. Snahou práce je podat komplexní teoretické vysvětlení případu mediace mírového jednání stran boje v Kolumbii na základě uznávaných mediačních teorií J. Bercovitcha či S. Touvala a I. W. Zartmana a ověřit platnost hypotéz vycházejících z těchto teorií.

Abstract

Determinants of Cuban government's successful mediation in Colombian peace process, 2012–2016

This bachelor thesis is a contribution to the scientific discussion about an efficiency of measures, strategies and application of international mediation. It is the most widely used method of solving conflicts of various forms and non-violent third-party intervention, involving a large number of actors from individuals to international organization. The Colombian Peace Process refers to the negotiations about termination of conflict, which began in 1964, realized between the Colombian government of President Juan M. Santos and the Revolutionary Armed Forces of Colombia – People's Army (FARC-EP) between 2012–2016. At the beginning of the negotiations, the negotiators agreed the guarantors of the peace process become Cuba, the host of the negotiations, and Norway for its active mediation role in international conflicts. The thesis analyses determinants of Cuban government's successful mediation on the basis of a qualitative interpretative case study due to its involvement in the peace process that has been a turning point in the international community's opinion on this Caribbean island state. The research uses the analytical and theoretical framework of the contingency approach, emphasizing contextual and procedural specificities of an individual case. The aim of the thesis is to provide a comprehensive theoretical explanation of the mediation case of peace negotiations realized by parties of the conflict in Colombia based on the acknowledged mediation theories of J. Bercovitch, S. Touval or I. W. Zartman and tests the validity of the hypotheses from these theories.